

Autor : Miloš Petrović
www.milosblog.com

Intro

Razvoj veb sajtova se sve više bazira na modernim, dinamičkim rešenjima. U potrazi za kvalitetnim Open Sors veb sistemima Joomla CMS predstavlja više nego dobru soluciju.

Ovo je priča o CMS konceptu, ideji portala, administraciji i realizaciji veb portala kroz Joomla 1.5

tekst – obratiti pažnju

tekst – osvrt na praksu

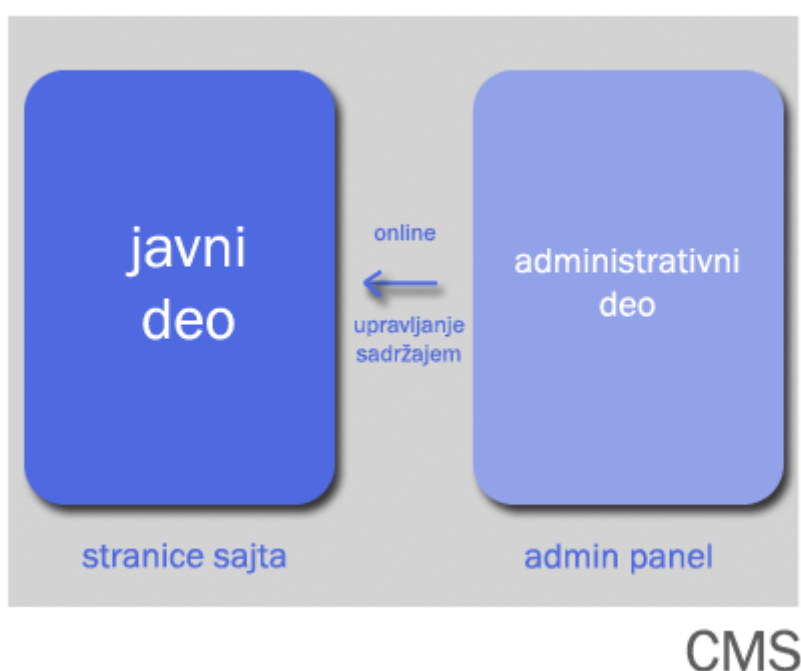
Sadržaj :

1. CMS	4
1.1. Šta je CMS?	4
1.2. Pregled CMS rešenja	6
1.3. Joomla	7
1.4. Poređenje Wordpress i Joomla sistema za upravljanje sadržajem	7
1.5. Portali	9
1.5.1. Vrste veb portala.....	9
1.5.2. Portali i CMS.....	10
2. Joomla 1.5 – Instalacija na lokalu	11
2.1. WampServer	11
2.2. Kreiranje baze i korisnika nad bazom	13
2.3. Instalacija Joomla sistema za upravljanje sadržajem	16
3. Joomla 1.5 – Administracija sistema za upravljanje sadržajem	21
3.1. Administrativni deo sistema	22
3.2. Javni deo sistema.....	23
3.3. Instalacija i administracija jezika.....	24
3.4. Dizajn šablon.....	26
3.4.1. Instalacija dizajn šablona	27
3.4.2. Uređenje dizajna	28
3.4.3. Šablon i pozicije.....	33
3.5. Globalno konfigurisanje.....	34
3.6. Organizacija multimedija fajlova	36
3.7. Administracija sadržaja	38
3.7.1. Hijerarhija sadržaja kod Joomla sistema.....	38
3.7.2. Administracija sekcija	39
3.7.3. Administracija kategorija	41
3.7.4. Administracija članaka	42
3.7.5. Administracija unosa naslovne strane	49
3.8. Komponente Joomla sistema	51
3.8.1. Komponenta za administraciju anketa	51
3.8.2 Komponenta za administraciju kontakata	55
3.9. Administracija menija	57
3.10. Administracija modula.....	65
3.11. Joomla plugin.....	67
3.12. Upravljanje korisnicima	68
3.13. Dodatni alati	70
3.14. Osvrt na kreiranje portala	71
3.15. Prenos Joomla sajta	72
3.15.1. Eksportovanje baze	72
3.15.2. Importovanje baze i setovanje parametara	73
4. Dodatne informacije	76

1. CMS

1.1. Šta je CMS?

CMS predstavlja skraćenicu za izraz *Content Management System*, odnosno u prevodu – sistem za upravljanje sadržajem. Primarno se odnosi na veb rešenja, onlajn softvere, preko kojih se vrši administracija veb sajtova. U kompletu predstavlja veb sajt, sa administrativnim delom - gde se upravlja sadržajem, i javnim delom - kome pristupaju posetioci sajta. Osnovni koncept sistema za upravljanje sadržajem prikazan je na na slici 1.

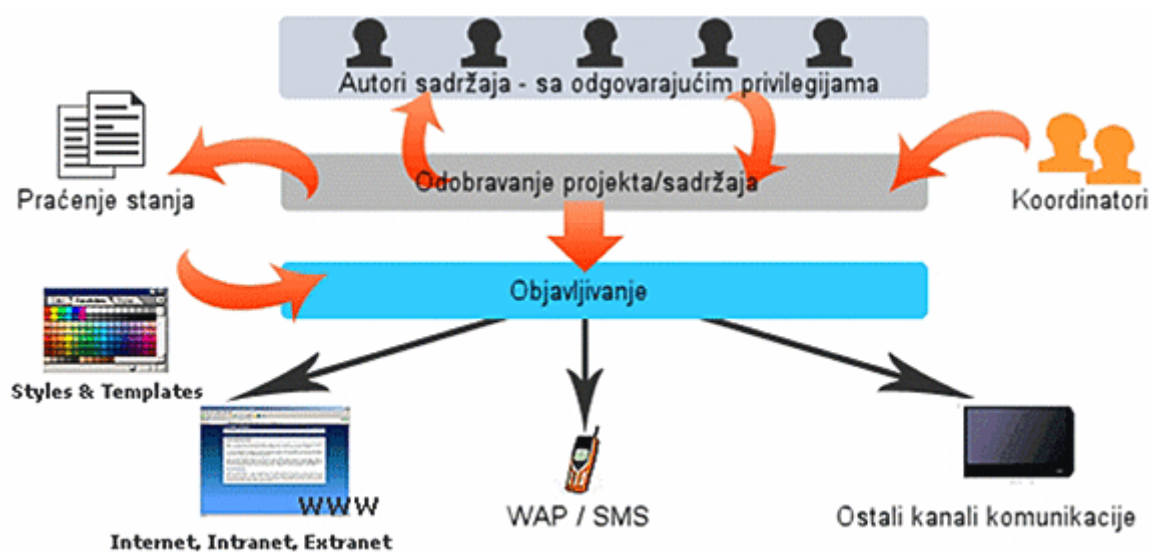
Slika 1

Javnom delu sistema, stranicama sajta, može pristupiti svaki od posetilaca. Administrativni deo ima zaseban panel i može mu pristupiti administrator i registrovani članovi sa posebno definisanim nivoom pristupa.

Administrativnom delu može pristupiti novinar nekog portala koji će kroz panel za unos sadržaja napisati vest. Novinar će imati restriktivan pristup i neće moći da uređuje dizajn stranice, koji može uređivati samo administrator ili veb dizajner.

Glavna odlika sistema za upravljanje sadržajem je onlajn pristup. Sistem je postavljen na server i može mu svako pristupiti, za razliku od stičkih veb prezentacija gde se na lokalno vrši uređenje stranica i gde je potrebno svaki put nove stranice kopirati na server, povezivati sa ostalom sadržajem, paziti svaki put na dizajn nove stranice...previše komplikovano za održavanje većih veb sajtova koji zahtevaju redovno ažuriranje.

Detaljniji prikaz funkcionisanja sistema za upravljanje sadržajem dat je na slici 2.

Slika 2 – Detaljan prikaz funkcionisanja sistema za upravljanje sadržajem

Ukoliko se razmotri tehnička strana funkcionisanja sistema za upravljanje sadržajem, dolazi se do arhitekture sistema (slika 3.). U pitanju je višeslojna veb aplikacija koja se sastoji od: baze podataka, aplikacione logike i šablona za prikaz. Svako dinamično veb rešenje se kreira prema prikazanoj arhitekturi, samo je razlika u odabiru programskog jezika i baze podataka.

Slika 3 – Arhitektura sistema za upravljanje sadržajem

1.2. Pregled CMS rešenja

Open Sors sistemi za upravljanje sadržajem se mogu besplatno naći na internetu. Za svaki od sistema postoji velika zajednica dizajnera i programera koji redovno rade na usavršavanju konkretnog rešenja. I ako je lako doći do sistema za upravljanje sadržajem, potrebno je vremena da se sistem uredi u željeni veb sajt.

Danas se na internetu može naći više CMS veb rešenja, a neka od njih su:

- Joomla
- Drupal
- Wordpress
- Geeklog
- PHP Nuke
- phpWCMS
- TYPO3
- Xoops
- OS Commerce
- SMF

Sva navedena rešenja imaju istu suštinu, kreiranje i održavanje veb sajtova. Trenutno vodeća CMS rešenja su Drupal, Joomla i Wordpress. Sva ova rešenja imaju izuzetno jaku onlajn podršku u vidu dodatnih komponenti, foruma za podršku korisnicima, sisteme razvoja. Jedina mana Open Sors sistema je sigurnost, upravo zbog otvorenog koda. Međutim, ukoliko se sistem redovno ažurira novim verzijama, neće biti nikakvih problema.

U 90 posto slučajeva veb sistem biva obaran zbog stare verzije, odnosno ne prelaska na novu. Administratori veb sistema kasne sa ažuriranjem sajtova na novu verziju, i hakeri pristupaju rupama koje stari sistem ima, obarajući sajtove. Posebno su bili interesantni slučajevi obaranja PHPBB foruma pre nekoliko godina, kada je svako mogao uz određena uputstva da obori tuđi onlajn forum.

Koji god sistem da je u pitanju, zlatno pravilo glasi : redovan *backup* podataka sa servera i redovan *update* veb softvera. Posebno treba voditi računa i o dodacima koje svaki od onlajn softvera ima, da su u poslednjoj verziji.

Jedan od poznatih sistema za upravljanje sadržajem je Wordpress, nastao 2003. godine kao vrlo jednostavni onlajn program sa malo koda, čija je osnovna zamisao bila da se omogući svakodnevno pisanje na jednostavnom veb sajtu. Vrlo brzo prerasta u jedan od najačih *blogging* alata, koji koristi hiljade sajtova, i koji svakodnevno pregledaju milioni posetilaca. Razvoj Wordpresa je omogućila zajednica, što je i jedna od ideja Open Sors koncepta.

Forumi takođe predstavljaju sisteme za upravljanje sadržajem, i jedno od primenjenijih rešenja u praksi je SMF sistem. Koncept rada je isti kao i kod ostalih sistema za upravljanje sadržajem, ali za razliku od Wordpresa koji je namenjen blogerima, SMF predstavlja rešenje za onlajn forume.

1. 3. Joomla

Joomla predstavlja jedno od vodećih sistema za upravljanje sadržajem uz čiju se administraciju mogu kreirati vrlo kvalitetna veb rešenja, sajtovi, portali. Mnogi aspekti, pre svega lakoća korišćenja i mogućnosti proširenja načinilo su da Joomla bude jedan od najtraženijih besplatnih rešenja na vebu.

Joomla se može koristiti u više domena: kod izrade veb i korporativnih portala, intranet i ekstranet rešenja, online magazina, e-commerce rešenja, rešenja za mali biznis, *community* portala, portala obrazovnih ustanova, ličnih prezentacija.

Koncept Joomla sistema je tako kreiran da krajnji korisnici mogu uz minimalnu obuku sami održavati veb sajtove. Joomla može odgovoriti raznim zahtevima zbog ogromnog broja dodataka koji se mogu naći na internetu. Za razliku od Wordpresa predstavlja daleko obimniji onlajn sistem.

Joomla je kao projekat proistekao iz Mambo sistema za upravljanje sadržajem, kada je određeni broj programera rešio da pokrene zaseban veb sistem. Naziv Joomla – Džumla je povezan sa pojmom „Zajedno“. Danas na razvoju Joomla radi veliki broj programera širom sveta. Joomla se nalazi pod GNU licencom.

Joomla se trenutno distribuira u 2 pravca. Verzija 1.0.x predstavlja Joomla rešenje zasnovano na razvoju predhodnika Mambo. Drugu distribuciju predstavlja Joomla 1.5 koja je aktuelna realizacija Joomla razvojnog tima. Trenutno veću podršku u smislu dodataka ima Joomla 1.0.x , dok je sve ostalo na strani Joomla 1.5 verzije, pre svega potencijal i dalji razvitak jer će se kroz verziju 1.5 stvarati osnova za Joomla 2.0.

Za sve probleme i savete tu je Joomla zajednica, na veb adresi joomla.org, u okviru koje postoji i forum, oblast sa Joomla dodacima, aktuelne verzije. Za sva pitanja tu je i Srpsko-Crnogorski deo foruma u okviru Joomla foruma – forum.joomla.org . Joomla ima i svoje predstavništvo u Srbiji – joomlaserbia.com .

1.4. Poređenje Wordpress i Joomla sistema za upravljanje sadržajem

Ako se posmatraju sajtovi realizovani na besplatnim sistemima za upravljanje sadržajem, dve najzastupljenije platforme su upravo Wordpress i Joomla. U stopu ih prati Drupal, rešenje sa konceptom sličnim Joomla rešenju. Bez obzira na konkretan projekat, mnogi veb dizajneri svoja rešenja forsiraju kroz jedno CMS rešenje. Ipak, postoje slučajevi u kojima je određene veb sajtove daleko lakše razviti kroz Wordpress, ili pak portale kroz Joomla sistem.

Wordpress i Joomla se mogu porediti po više parametara. Konkretno će biti prikazano poređenje po osnovnim funkcijama, brzini i optimizaciji za pretraživače.

Osnovna funkcija Wordpressa je bloging. Ako se posmatra kao lična platforma za publikovanje vesti, informacija, članaka, wordpress to sa lakoćom odrađuje. Publikovanje sadržaja i slika se sa Wordpress platformom vrlo lako obavljaju, sa te strane je Wordpress klasičan primer veb 2.0 tehnologije.

Osnovna funkcija Joomla platforme je kreiranje portala. Joomla nudi kompletnije rešenje sa više opcija u odnosu na Wordpress. U prvom kontaktu Wordpress je bliži korisnicima a takođe i jednostavniji. Joomla koristi komponente, module i pluginove, dok Wordpress kao dodatke koristi samo pluginove, što deluje jednostavnije u korist Wordpressa, međutim sa više funkcija u korist Joomla rešenja. Joomla pruža fleksibilnost jer je, recimo, moguće definisati više menija na više pozicija, dok Wordpress u startu donosi jedan meni. Ukoliko je cilj kreirati portal, Joomla je daleko bolje rešenje.

Ako se sumira analiza, može se reći da je Wordpress idealan kao rešenje za lično publikovanje, dok je Joomla pravi izbor kao kompletan CMS, odnosno kod kreiranja portala.

Kod kreiranja veb sajtova kompanija, može se napraviti slično sortiranje. Ukoliko kompanija želi jednostavnu prezentaciju od nekoliko stranica, sa opcijom dodavanja informacija, Wordpress će biti idealna solucija. Ukoliko kompanija ima veći asortiman proizvoda ili usluga, poseduje portfolio sa više slika, vrši online anketiranje posetilaca, dozvoljava registrovanje posetilaca na sajt, u tom slučaju će Joomla biti daleko bliža platforma na kojoj će se veb sajt realizovati.

Ako poredimo Wordpress i Joomla sistem po brzini, Wordpress je u prednosti. Lakši kod i manji sistem omogućavaju da se sajt u Wordpressu daleko brže učitava. Joomla predstavlja kompleksniji sistem sa više koda.

Optimizacija za pretraživače predstavlja vrlo bitan parametar. Oba rešenja se mogu modifikovati da budu vrlo pogodna za pretraživače, ipak, pri samoj instalaciji Wordpress je moguće brže i jednostavnije optimizovati za pretraživače, dok je kod Joomla rešenja to moguće uraditi tek iz nekoliko koraka i instaliranjem dodatnih komponenti. Kod Joomla 1.5 je taj sistem olakšan, ali Wordpress i dalje vodi u domenu optimizacije za pretraživače.

Wordpress – za manje veb prezentacije ili veće bloging sajtove, odlično optimizovan za pretraživače sa brzim učitavanjem stranice.

Joomla – za veće prezentacije, portale i uz dodatne komponente za složenije sajtove. Sa par koraka može biti dobro optimizovana za pretraživače. Jedinu manu može biti brzina učitavanja.

1.5. Portali

Portal predstavlja lokaciju na internetu na kojoj se može naći veliki broj informacija podeljenih u kategorije i sekcije, dobijene iz različitih izvora. Uz informacije portali pružaju i mnoštvo servisa kao što su email, blog, radio, mape, foto galerije, adresar i mnoge druge.

Jedna od važnih opcija portala je personalizacija, što podrazumeva mogućnost da posetilac kreira svoj profil i po svom nahođenju kreira prikaz informacija na portalu. Personalizacija omogućava i veću interakciju na portalu, jer osim relacije portal-posetilac postoji i relacija posetilac-posetilac. Određeni portali imaju i opciju u kojoj i posetioci mogu kreirati sadržaj.

1.5.1. Vrste veb portala

Veb portali se u osnovi dele na horizontalne i vertikalne. Horizontalni portal predstavlja čitav spektar onlajn sadržaja, poseticima pruža informacije iz svih oblasti i sadrži razne servise. Vertikalni portali pružaju informacije iz određene oblasti.

Klasičan horizontalni portal u Srbiji je nadlanu.com, sadrži informacije iz oblasti filma, muzike, sporta, pozorišta, vremensku prognozu, onlajn šoping... Jedan od

vertikalnih portala je sportskimagazin.com koji pruža informacije iz sporta, dalje razvrstane po sekcijama.

Portali se prema svrsi dele na:

- Informativne portale
- Portale za pretraživanje
- Personalne
- Regionalne
- Vladine
- Korporativne

Informativni portali pružaju veliki broj vesti, reportaža, intervjuja, najava. Primer : Rts.rs

Portali za pretraživanje, takozvani pretraživači, imaju kao primarnu funkciju pretraživanje internet lokacija. Primer : naravno Google.com

Personalni portali kao osnovnu funkciju imaju totalno uređenje izgleda stranice za svakog od posetilaca. Korisnicima su na raspolaganju izvori vesti i servisa, a korisnici sami kreiraju izgled celokupne površine portala. Primer : Netvibes.com

Regionalni portali su po svom sadržaju fokusirani na određeno geografsko područje. U većini slučajeva sadrže mape ulica, vremensku prognozu, servisne informacije. Primer: Webplace.it

Vladini portali imaju kao primarnu funkciju komunikaciju između stanovništva jedne države i vlade. Pružaju osnovne servisne usluge i informacije o državnim službama, poslovanju, zakonima. Primer: Usa.gov

Komunikacija zaposlenih u okviru kompanija se vrši preko korporativnih portala. Komunikacija se odvija na relaciji menadžment – zaposleni, i zaposleni – zaposleni. Mogu se definisati onlajn grupe po sektorima, prikazivati informacije bitne za poslovanje kompanije, deliti resursi.

1.5.2. Portali i CMS

Portali se realizuju upravo uz pomoć sistema za upravljanje sadržajem. Od besplatnih onlajn programa za realizaciju portala izuzetno kvalitetni i primenjeni su pre svega Joomla i Drupal. Funkcionalnost koju pružaju je upravo namenjena portalima, i uz određene dodatke mogu predstavljati odličnu portal platformu.

Portal ne može bez sistema za upravljanje sadržajem, dok sistem za upravljanje sadržajem ne mora biti modifikovan samo u portal. Jednostavniji sistemi se mogu modifikovati u ličnu prezentaciju, manji info sajt, čak se i veći sistemi uz korišćenje svega nekoliko komponenti mogu modifikovati za recimo jednostavnu onlajn foto galeriju. Portali zahtevaju redovno ažuriranje, a to se može ostvariti samo uz pomoć sistema za upravljanje sadržajem.

2. Joomla 1.5 – Instalacija na lokalnu

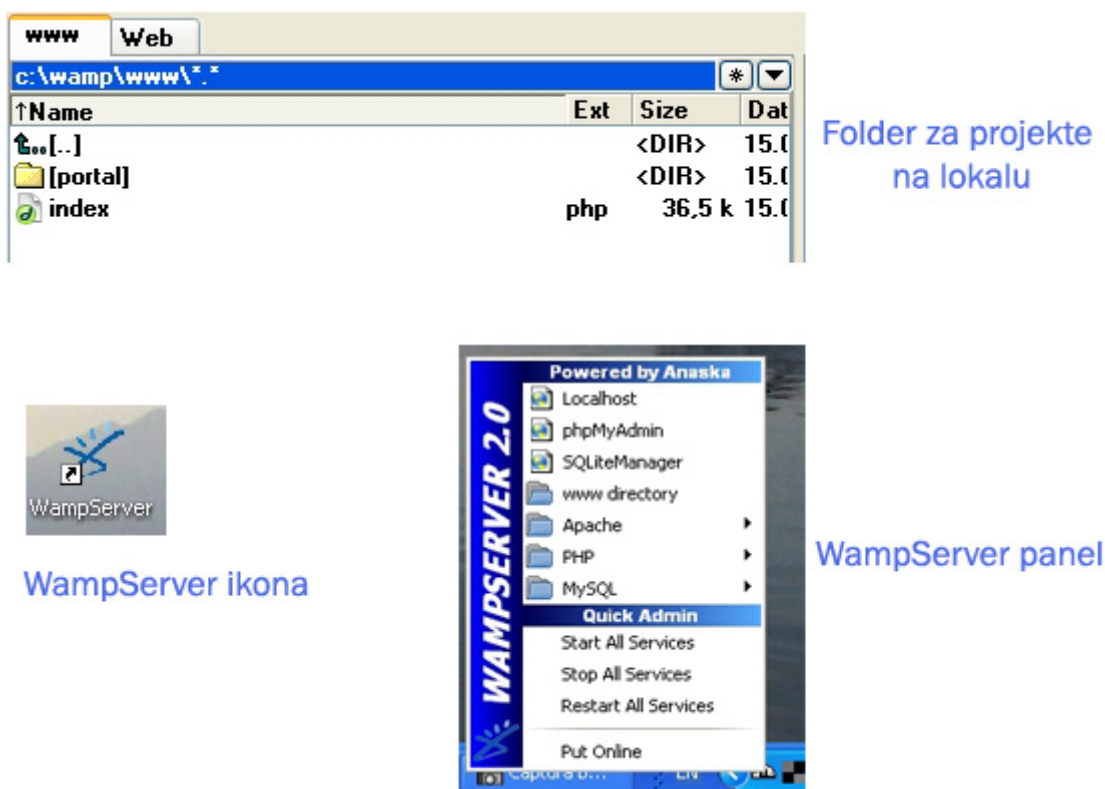
2.1. WampServer

Da bi Joomla onlajn softver za upravljanje sadržajem mogao da funkcioniše potrebno je da postoji instaliran server Apache, MySQL baza i PHP. Na veb serverima u 99% slučajeva sve navedeno postoji instalirano. Na lokalnu se sve to može instalirati kroz WampServer 2 (pandam EasyPHP).

Aktuelna verzija Joomla sistema se može naći na zvaničnom sajtu joomla.org. Pre instalacije Joomla sistema, potrebno je pokrenuti WampServer. Na lokalnu, u okviru foldera gde je instaliran WampServer nalazi se `www` folder gde se mora postaviti folder sa instalacijom Joomla sistema.

Za instalaciju bilo kog dinamičkog sajta potrebno je folder sa instalacijom smestiti u `www` folder koji predstavlja koreni folder lokalnog servera.

Prikaz ikone za pokretanje, WampServer liste i strukture foldera na lokalnu nalazi se na slici 4.

Slika 4 – Podešavanje lokalnog foldera i pokretanje WampServera

U okviru foldera `portal` na lokalnu, prekopirati fajlove iz Joomla instalacionog paketa. Prikaz strukture foldera `portal` prikazan je na slici 5.

The screenshot shows a file explorer window with the address bar set to `c:\wamp\www\portal*`. The main area displays a list of files and folders for the Joomla! installation. The columns are Name, Ext, Size, and Dat.

Name	Ext	Size	Dat
[..]	<DIR>	15.0	
[administrator]	<DIR>	15.0	
[cache]	<DIR>	15.0	
[components]	<DIR>	15.0	
[images]	<DIR>	15.0	
[includes]	<DIR>	15.0	
[installation]	<DIR>	15.0	
[language]	<DIR>	15.0	
[libraries]	<DIR>	15.0	
[logs]	<DIR>	15.0	
[media]	<DIR>	15.0	
[modules]	<DIR>	15.0	
[plugins]	<DIR>	15.0	
[templates]	<DIR>	15.0	
[tmp]	<DIR>	15.0	
[xmlrpc]	<DIR>	15.0	
CHANGELOG	php	64,2 k	12.0
configuration	php-dist	3,2 k	12.0
COPYRIGHT	php	1,1 k	12.0
CREDITS	php	12,4 k	12.0
htaccess	txt	2,6 k	12.0
index	php	2,0 k	12.0
index2	php	590 b	12.0
INSTALL	php	4,2 k	12.0
LICENSE	php	17,3 k	12.0
LICENSES	php	29,9 k	12.0
robots	txt	304 b	12.0

Slika 5 – Prikaz lokalnog foldera sa Joomla instalacionim fajlovima

Iz WampServer panela odabrati localhost opciju, nakon čega se u programu za pregled veb sajtova (*browseru*) prikazuje WampServer početna strana (slika 6.)

The screenshot shows the WampServer control panel interface. At the top left is the WampServer logo. The main content area is titled "Server Configuration" and shows the following details:

- Apache Version : 2.2.8
- PHP Version : 5.2.6
- Loaded Extensions :
 - bcmath, filter, odbc, standard, SPL, apache2handler, PDO
 - calendar, ftp, pcre, tokenizer, wddx, gd, pdo_mysql
 - com_dotnet, hash, Reflection, zlib, xml, mbstring, SQLite
 - ctype, iconv, date, SimpleXML, xmlreader, mysql
 - session, json, libxml, dom, xmlwriter, mysqli
- MySQL Version : 5.0.51b

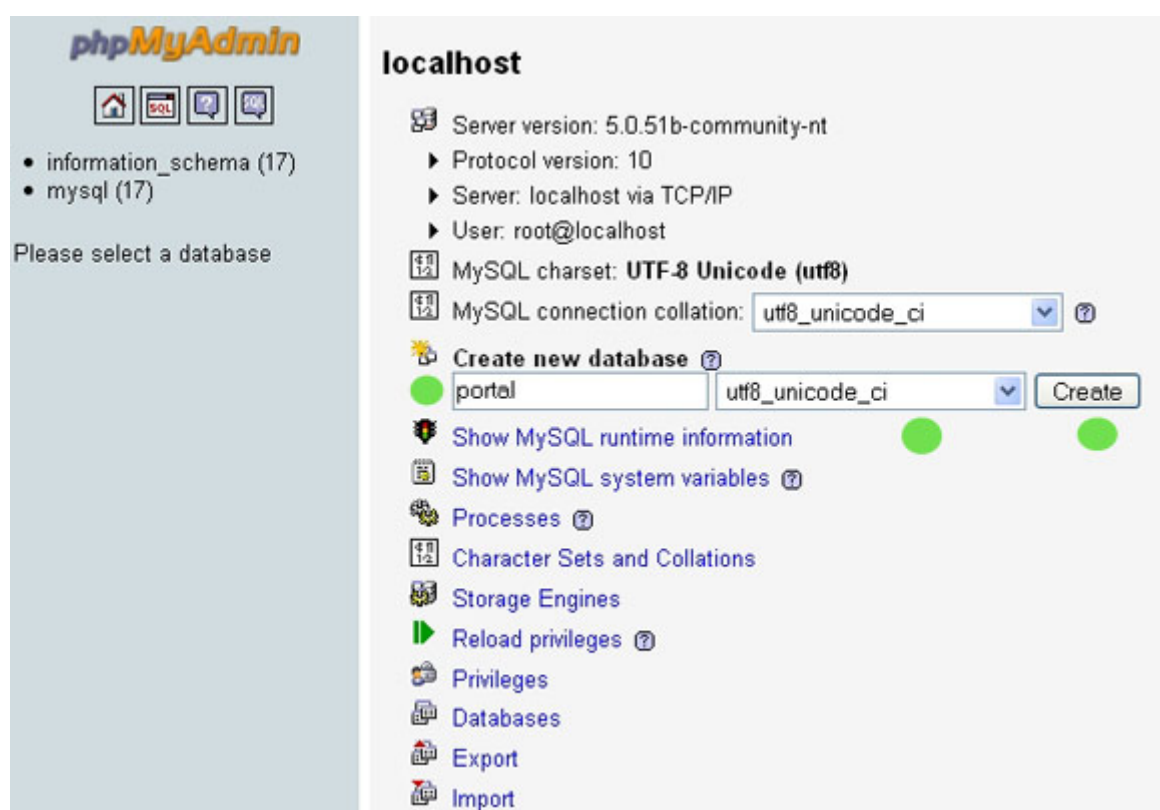
Below the configuration, there are sections for "Tools" (phpinfo(), phpmyadmin, sqitemanager) and "Your Projects" (portal). At the bottom right, it says "WampServer početna strana".

Slika 6

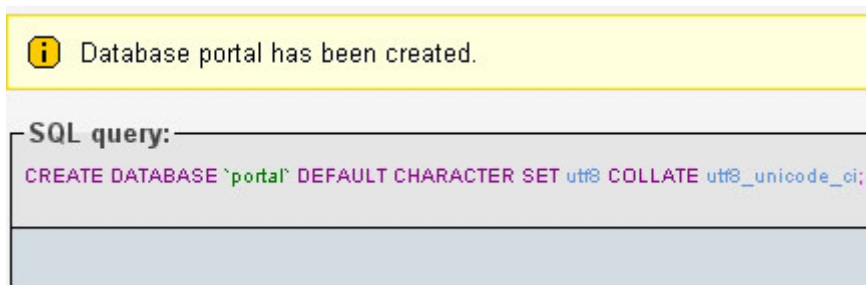
Na početnoj stranici WampServera prikazuju se osnovne informacije o platformi, verzija Apache servera, PHP programskog jezika i MySQL baze, kao i dodatne opcije koje su instalirane u okviru WampServer platforme. U delu *Tools* prikazana je *phpinfo* funkcija uz pomoć koje se mogu dobiti dodatni podaci o serveru. Opcija koja je važna za ovaj rad je *phpmyadmin*, odnosno panel sa bazom podataka. U delu *Your projects* prikazuju se folderi sa projektima definisanim u lokalnom korenom folderu.

2.2. Kreiranje baze i korisnika nad bazom

Najpre na naslovnoj stranici WampServera (opcija localhost u WampServer panelu) pokrećemo opciju phpmyadmin i kreiramo bazu (slika 7.). Naziv baze se proizvoljno definiše, u ovom slučaju portal, i bira se utf8 standard, zatim se pokreće kreiranje. Time je kreirana baza sa nazivom *portal* (slika 8.)

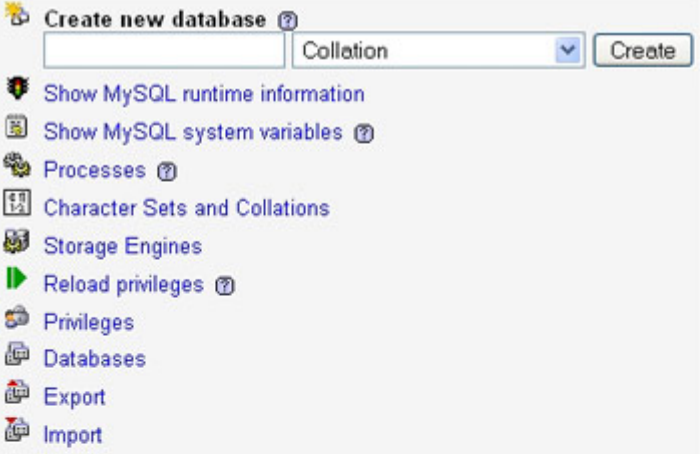

Slika 7- Kreiranje baze

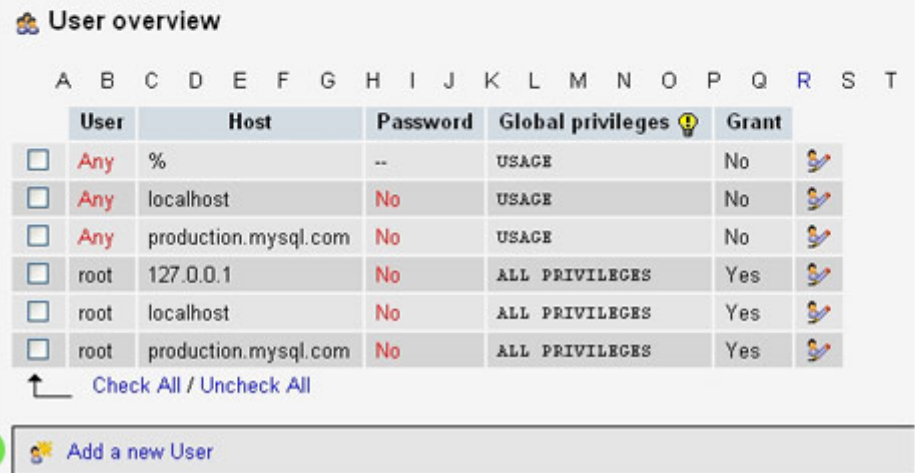

Slika 8 - Informacija da je baza kreirana

Već sada se može pristupiti instalaciji Joomla sistema. Baza je obezbeđena (portal), platforma je na lokalu (localhost), jedino ostaje pristup bazi koji može biti realizovan preko standardnih parametara (username: root, password: prazno polje). Zbog sigurnosti, ipak je najbolje definisati novog korisnika koji će pristupati bazi. Najpre se vrši povratak na naslovnu stranicu phpmyadmin panela, od opcija bira *privileges*, gde se prikazuje stranica sa definisanim korisnicima nad bazom , gde se bira dodavanje novog korisnika(slika 9).

1.

Naslovna phpmyadmin

2.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T
	User	Host	Password	Global privileges	Grant															
☐	Any	%	--	USAGE	No															
☐	Any	localhost	No	USAGE	No															
☐	Any	production.mysql.com	No	USAGE	No															
☐	root	127.0.0.1	No	ALL PRIVILEGES	Yes															
☐	root	localhost	No	ALL PRIVILEGES	Yes															
☐	root	production.mysql.com	No	ALL PRIVILEGES	Yes															

Stranica sa privilegijama

Add a new User

Slika 9

Na slici 10 prikazano je kreiranje korisnika nad bazom. Kod definisanja novog korisnika upisuju se parametri: korisničko ime, host, lozinka, potvrda lozinke. Za ovaj slučaj definisano je korisničko ime *joomla* i lozinka *joomla123*. Nakon tog unosa bira se opcija *Check All* gde se konkretnom korisniku nad bazom daju sve privilegije. Zatim se u donjem desnom uglu bira opcija GO.

Add a new User

Login Information

User name: Use text field:

Host: Local

Password: Use text field:

Re-type:

Generate Password:

Database for user

None

Create database with same name and grant all privileges on wildcard name (useful for testing)

Grant all privileges on wildcard name (useful for testing)

Global privileges

Note: MySQL privilege names are expressed in English

Data

SELECT

INSERT

UPDATE

DELETE

FILE

Structure

CREATE

ALTER

INDEX

DROP

CREATE TEMPORARY TABLES

CREATE VIEW

SHOW VIEW

CREATE ROUTINE

ALTER ROUTINE

EXECUTE

SHUTDOWN

SHOW DATABASES

LOCK TABLES

REFERENCES

REPLICATION CLIENT

REPLICATION SLAVE

CREATE USER

MAX CONNECTIONS PER HOUR

MAX USER_CONNECTIONS

Slika 10 - Kreiranje korisnika nad bazom

Baza i korisnici nad bazom su kreirani. Dobijeni parametri se koriste kod same instalacije Joomla sistema. Parametri baze su sledeći:

Naziv baze: portal

Host: localhost

Korisnik nad bazom (User): joomla

Lozinka korisnika (password): joomla123

Kao što je već pomenuto, korisnik i lozinka mogu biti i default MySQL vrednosti (korisnik: root, lozinka: *prazna polje*). Za projekte koji se vrše na lokalu uvek se može koristiti ta opcija, pri tome se i preskače kompletan deo kreiranja korisnika nad bazom, ali za svaku ozbiljniju instalaciju obavezno kreirati novog korisnika nad bazom.

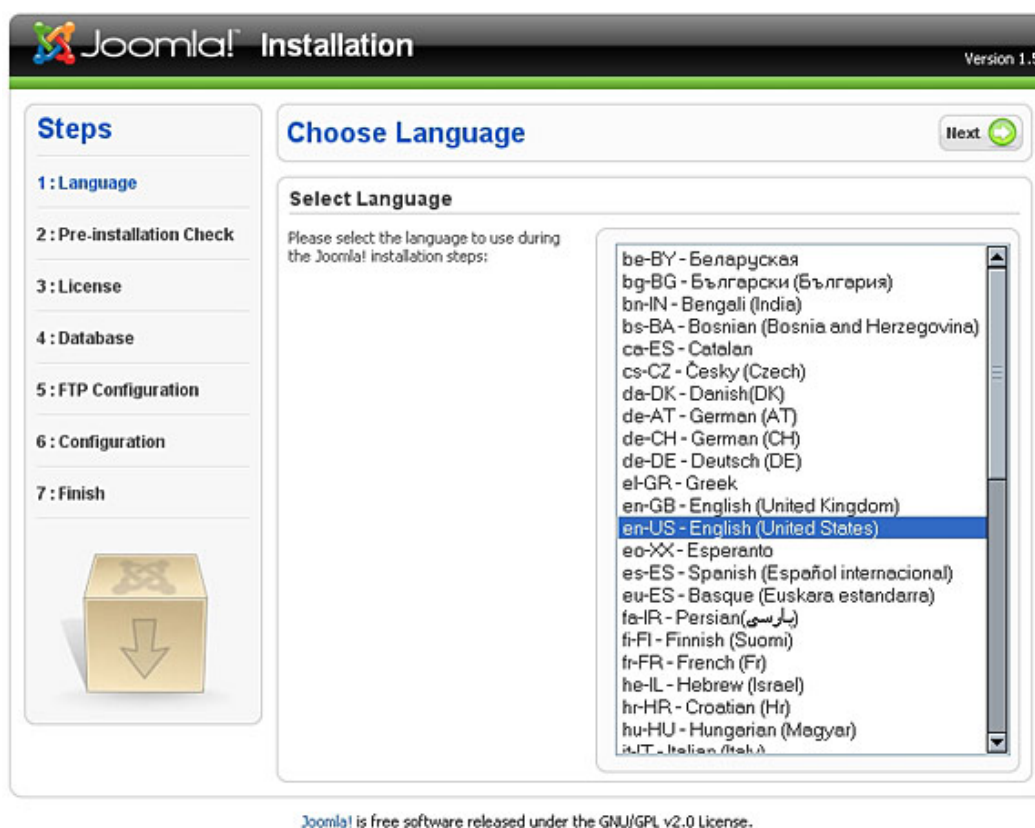
Kreirani korisnik nad bazom nema nikakve veze sa korisnicima koji će kasnije biti definisani na Joomla sistemu. Korisnik nad bazom služi da Joomla softver pristupa lokalnoj bazi kod upisa i čitanja svih podataka.

2.3. Instalacija Joomla sistema za upravljanje sadržajem

Preduslovi koji moraju biti ispunjeni da bi se pristupilo instalaciji Joomla sistema za upravljanje sadržajem :

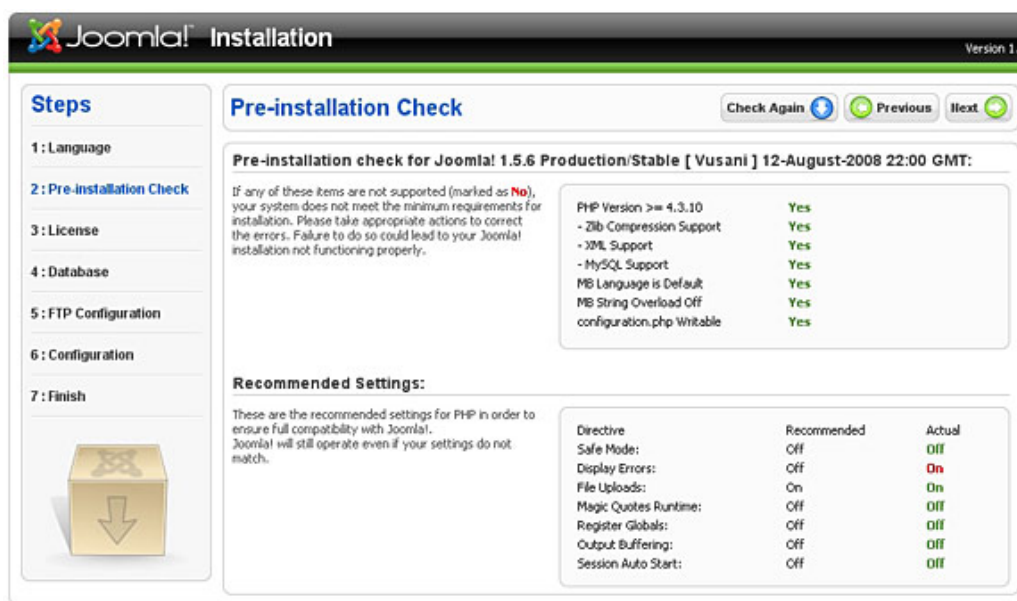
- Pokrenut WampServer
- Instalacioni fajlovi smešteni u www folder (odnosno folder u okviru www foldera)
- Kreirana baza

Na naslovnoj stranici WampServera (opcija localhost u WampServer panelu) u delu *Your projects* biramo folder **portal**, nakon čega se aktivira Joomla instalacioni panel (slika 11)

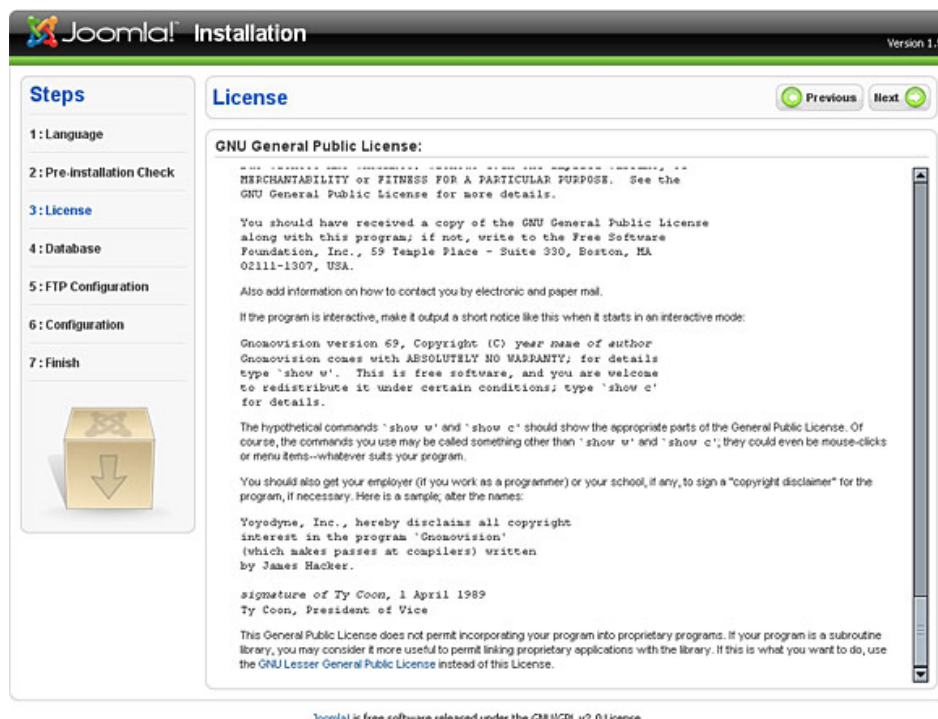
Slika 11 – Prva strana instalacije Joomla sistema

Najpre se bira jezik instalacionog menija. Može se odabrati opcija instalacije kroz srpski meni, ali u pitanju je samo deo instalacije, ne i kasnije jezik instaliranog sistema. Nakon odabira jezika, u ovom slučaju engleskog, bira se opcija *next*.

Slika 12 - Instalacija – provera server parametara

Na slici 12 prikazana je stranica u okviru koje se vrši provera parametara servera. WampServer u ovom slučaju obezbeđuje podlogu i svi potrebni parametri bi trebalo da budu regularni ukoliko je WampServer novijeg datuma. U prikazanom slučaju jedino je prikaz grešaka uključen, a preporučeno je da ta opcija bude isključena, međutim to ne predstavlja bilo kakvu ključnu grešku.

Slika 13 - Instalacija – prikaz GNU licence

Na slici 13 prikazana je GNU licenca slobodnog softvera. Licencu detaljno pročitati i nastaviti na naredni korak.

Installation Version 1

Database Configuration

[Previous](#) [Next](#)

Connection Settings:

Setting up Joomla! to run on your server involves four easy steps.

The first step is database configuration. Choose your preferred settings:

Basic Settings

Select the type of database from the drop down list. This will generally be **MySQL**.

Enter the hostname of the database server Joomla! will be installed on. This may not necessarily be the same as your Web server so check with your hosting provider if you are not sure.

Enter the MySQL username, password and database name you wish to use with Joomla!. These must already exist for the database you are going to use.

Advanced Settings

Select how to handle existing tables from a previous installation.

Enter a table prefix to be used for this Joomla! installation.

Basic Settings

Database Type: *This is probably MySQL*

Host Name: *This is usually localhost or a host name provided by the hosting provider.*

Username: *This can be the default MySQL username root, a username provided by your hosting provider, or one that you created in setting up your database server.*

Password: *Using a password for the MySQL account is mandatory for site security. This is the same password used to access your database. This may be predefined by your hosting provider.*

Database Name: *Some hosting providers allow only a specific database name per account. If this is the case with your setup, use the table prefix option in the Advanced Settings section below to differentiate more than one Joomla! site.*

[Advanced Settings](#)

Slika 14 - Instalacija – Parametri baze

U koraku prikazanom na slici 14 upisuju se parametri baze dobijeni prilikom kreiranja baze i korisnika koji pristupa bazi. Upisuju se host, korisnik i lozinka (localhost, joomla, joomla123). Ispod tih parametara postoje i dodatne opcije koje se aktiviraju ukoliko se vrši instalacija nad već postojećom bazom, da li će podaci biti obrisani, ili dodate nove tabele. U ovom slučaju dodatne opcije neće biti korišćene. Pristupa se sledećem koraku.

Installation Version 1

FTP Configuration

[Previous](#) [Next](#)

Basic Settings

Yes No Enable FTP file system layer

FTP User:

FTP Password:

FTP Root Path:

[Advanced Settings](#)

Slika 15 - Instalacija – FTP parametri

Na slici 15 prikazan je deo instalacije Joomla sistema gde se unose parametri za FTP pristup. Pošto se instalacija radi na lokalu taj deo će biti preskočen. Ovi parametri se mogu i kasnije podešavati kroz administrativni panel, ukoliko se Joomla sistem prebaci na neki veb server na internetu.

Main Configuration Previous Next

Site Name:
Enter the name of your Joomla! site.
Site Name:

Confirm the Admin E-mail and Password.
Enter your e-mail address. This will be the e-mail address of the Web site Super Administrator.
Enter a new password and then confirm it in the appropriate fields. Along with the username **admin**, this will be the password that you will use to login to the Administrator Control Panel at the end of the installation. If you are migrating, you can ignore this section. Your current settings will be automatically migrated.

Your E-mail:
Admin Password:
Confirm Admin Password:

Load sample data, restore or migrate backed-up content

Important! It is strongly recommended that new Joomla! users install the default sample data. To do this, select the option and click on the button *before* moving to the next stage.

Before leaving the installation, you can populate the site database with data. There are three ways to do this:

1. Default sample data can be inserted. To do this, select the first option and click the Install Sample Data button.

2a. A Joomla! 1.5.x compatible SQL script file can be uploaded from a localhost and executed on the site. This could be for installing localised sample data or restoring a Joomla! 1.5.x backup. The script should have the correct table prefixes, be in UTF-8 encoding and comply with the Joomla! 1.5.x database schema.

2b. Migrate content from previous versions of Joomla! Selecting the Load Migration Script option enables support for the migration of older Joomla! 1.0.x version database dumps to a new Joomla! 1.5.x site. The required conversions are performed on-the-fly and the migration script file can be created on the older site by using the `com_migrator` component. For further information about the component and the migration procedure, please see the [Joomla! 1.5 Migration Guide](#).

You can upload uncompressed SQL script files, zip-packed script files and gz-packed script files. Packed files may

Install Default Sample Data *Installing sample data is strongly recommended for beginners. This will install sample content that is included in the Joomla! installation package.*

Load Migration Script *The migration script needs to be created on the old site by the `com_migrator` tool to conform. Enter the table prefix of the old site and enter the encoding used in old site (`_ISO` setting in language file or as seen in browser info/encoding/source). Joomla! 1.5 migration SQL scripts need to be Joomla! 1.5.x compatible and should have the appropriate table prefix.*

Maximum Upload Size: Your server's maximum file upload size is 2.00MB..

Old Table Prefix:

Old Site Encoding:

Migration Script:

I have already uploaded the migration script to the server (e.g. via FTP/SCP)

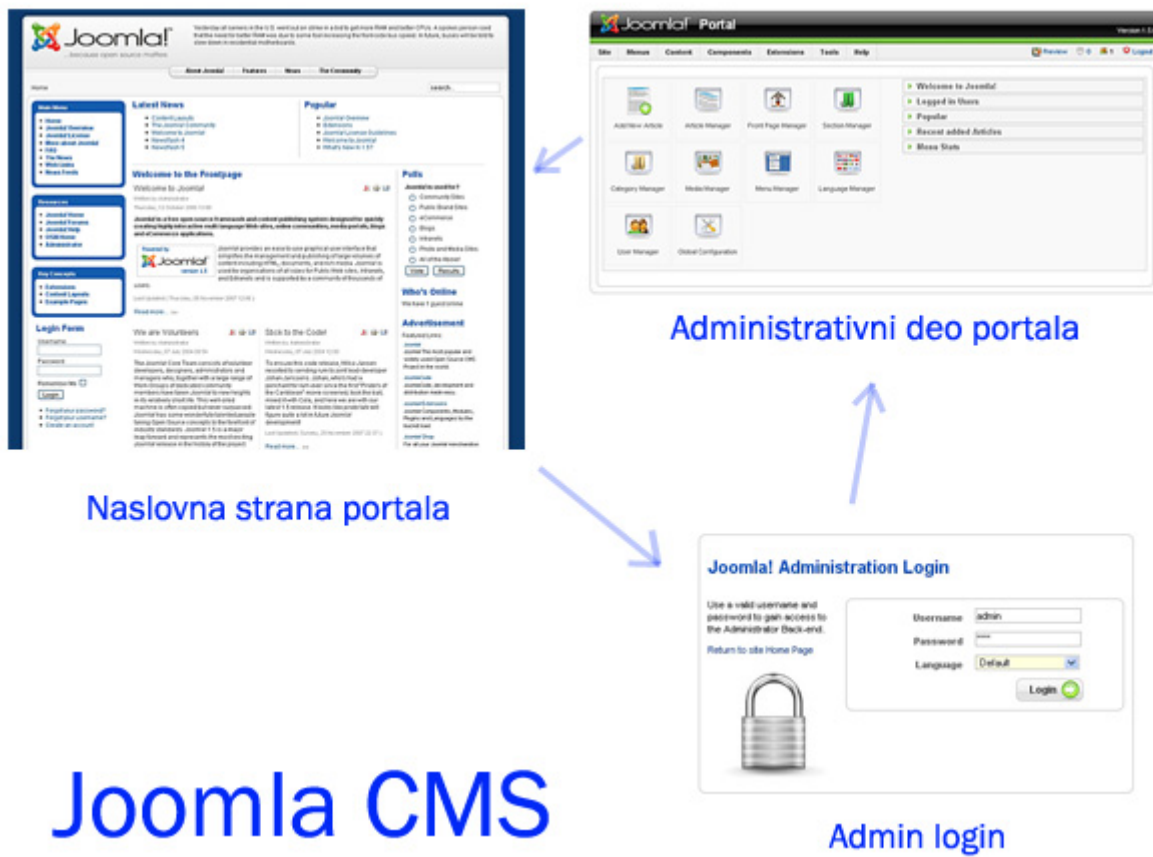
This script is a Joomla! 1.0 migration script.

Slika 16 - Instalacija – Primarni parametri

U sledećem koraku se upisuju primarni parametri Joomla sistema: naziv sajta, email adresa administratora, admin lozinka i potvrda admin lozinke sa kojom se kasnije pristupa administrativnom delu portala. U donjem delu stranice se bira da li će baza sajta biti prazna ili popunjena primer podacima. Za one koji prvi put rade sa Joomla sistemom preporučuje se instalacija primer (sample) podataka, da bi se lakše uočila logika celokupnog sistema. Instalacija primer podataka se vrši klikom na opciju „Install Sample Data“

Ukoliko se vrši migracija sa neke od predhodnih verzija vrši se podešavanje dodatnih parametara instalacije. Ovom prilikom to nije potrebno.

3. Joomla 1.5 – Administracija sistema za upravljanje sadržajem

Joomla CMS

Slika 19

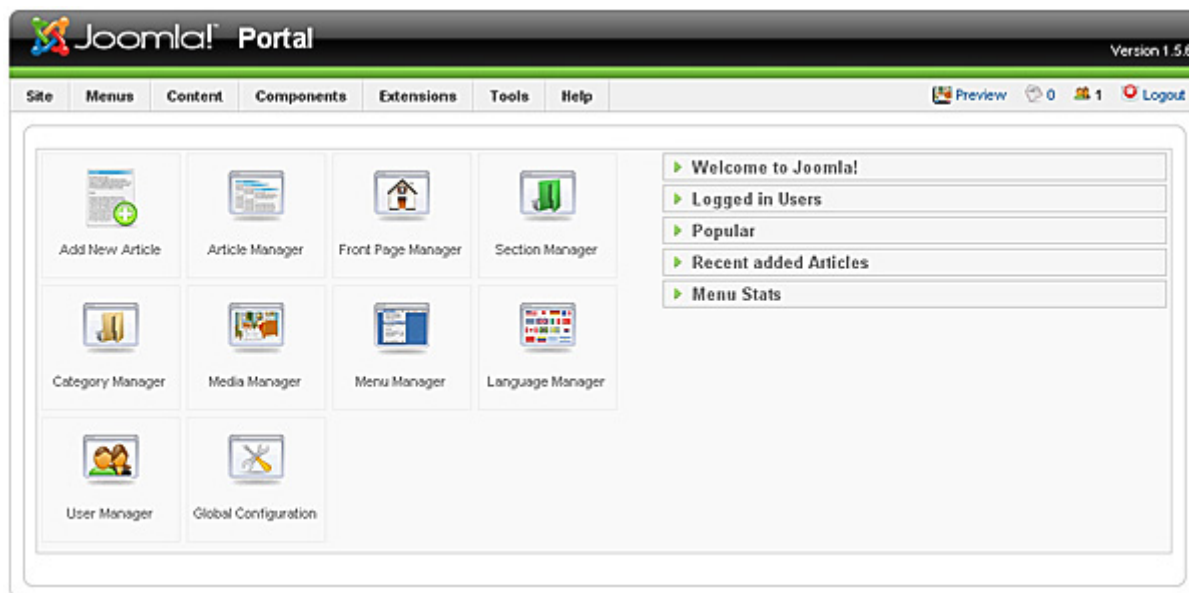
Joomla sistem za upavljanje sadržajem se vizuelno sastoji od javnog dela sistema , kome mogu pristupiti svi posetioци portala i administrativnog dela, kome pristupaju korisnici sa privilegijama, pre svega administrator i urednici. Na slici 19 prikazan je osnovni koncept Joomla sistema.

U konkretnom primeru Joomla je instalirana na lokalu, u *portal* folderu, u okviru korenog foldera. Javnom delu Joomla sistema se pristupa upisom u veb pretraživač adrese *localhost/portal* , dok se administrativnom delu pristupa upisom adrese *localhost/portal/administrator*. Pri prvom logovanju na administrativni deo koristi se korisničko ime admin i lozinka koja je kreirana kroz instalaciju Joomla sistema.

Joomla sistem može imati više administratora. Prvi administrator određuje privilegije ostalim korisnicima koji se registruju na sistem. Broj administratora je potrebno urediti planom rada na portalu, u praksi je to jedna osoba, eventualno dve. Joomla sistem ima definisano više nivoa privilegija, o tome više u delu o upravljanju korisnicima.

3.1. Administrativni deo sistema

Nakon logovanja na administrativni deo pristupa se početnoj stranici admin panela (slika 20) koja sažeto sadrži osnovne elemente administracije sistema. U gornjem delu stranice definisan je meni kroz koji se vrši kompletna navigacija prilikom administracije Joomla sistema. Kroz ovaj tutorijal će biti prikazane sve funkcije koje postoje u meniju, prema logičkom redosledu izrade veb portala.

Slika 20 – Administrativni panel Joomla sistema

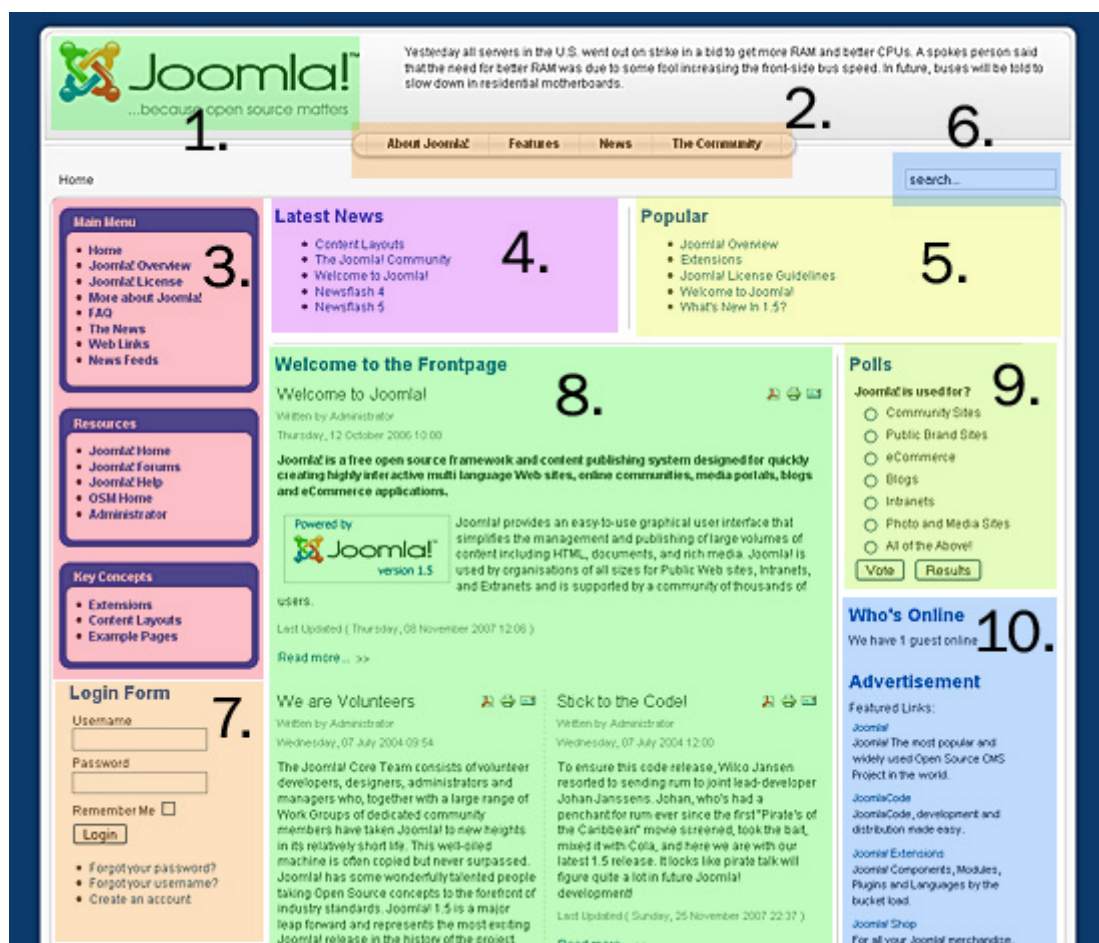
U gornjem delu desno nalazi se funkcija preview preko koje se prikazuje javna strana portala. Zatim sledi mail ikonica koja prikazuje broj primljenih poruka administratora, koje se odnose pre svega na osnovne informacije i notifikacije u okviru sistema (informacije o funkcionisanju sistema, unos nove vesti). Naredna ikonica definiše broj trenutno logovanih korisnika na sistem, i na kraju opcija za izlaz iz administrativnog dela.

U desnom delu centralne strane sažeto je prikazan spisak logovanih korisnika, najposećeniji članci, poslednji dodati članci, statistika menija definisanih na sistemu.

Ovim je prikazan samo kratak uvod u administrativni deo sistema. U narednim oblastima će detaljno biti prikazan sistem administracije, redosledom kojim je najbolje vršiti izradu veb portala kroz Joomla sistem.

3.2. Javni deo sistema

Sistem za upravljanje sadržajem se slojevito gledano sastoji od **sadržaja** i **dizajn šablona** stranice. Dizajn se može jednostavno menjati, tako da postojani sadržaj samo dobija drugačiji vizuelni oblik. Najvažnije je razumeti logiku prikaza elemenata ja Joomla sistemu.

Slika 21 – Prikaz elemenata javne stranice Joomla sistema

Na slici 21 prikazan je jedan od dizajn šablona koji postoji na Joomla sistemu. Sadržaj koji već postoji na stranici je unet kroz instalaciju kao primer podaci, preporučljivo za početak, da bi se mogao videti praktično gotov sajt. U ovom delu biće napravljen kratak osvrt na mogućnosti Joomla sistema, logiku kreiranja sadržaja, prikaz nekih od modula, uklapanje sadržaja u dizajn šablon.

Dizajn šablon određuje izgled stranice, raspored boja i grafičkih elemenata, kao i definisanje pozicija na kojima će se prikazivati elementi sadržaja (moduli). Prikazani primer šablon sadrži sledeće elemente:

1. Logo sajta – definisan dizajn šablonom
2. Gornji meni – dizajn i pozicija prikaza definisani šablonom, sadržaj kroz administraciju

3. Meni – na ovom primeru su definisana tri menija, dizajn i pozicija se definiše šablonom, sadržaj menija kroz administraciju sistema. Svaki od prikazanih menija je modul za sebe.
4. Prikaz poslednjih vesti – dizajn i pozicija se definiše šablonom, sadržaj određuje automatski modul za prikaz poslednjih vesti
5. Prikat najčitanijih vesti – takođe modul
6. Pretraga – Modul definisan u okviru sistema, izgled i pozicija su određeni šablonom.
7. Forma za logovanje na sistem – modul, izgled i pozicija određeni šablonom
8. Centralni sadržaj – izgled i pozicija definisani šablonom, vrši se prikaz članaka, glavnih komponenti sistema (primer: knjiga utisaka, oglasi, rezultati pretrage)
9. Anкета – izgled i pozicija definisani dizajn šablonom, administracija se vrši preko komponente za upravljanje anketom, prikazuje se kao modul
10. Informacije o onlajn korisnicima – takođe jedan od modula sistema

Ovako izgleda jedan praktičan primer javne strane Joomla sistema. Navedeni pojmovi, modul, pozicija, šablon, komponenta, centralni sadržaj, biće detaljno opisani kroz tutorijal.

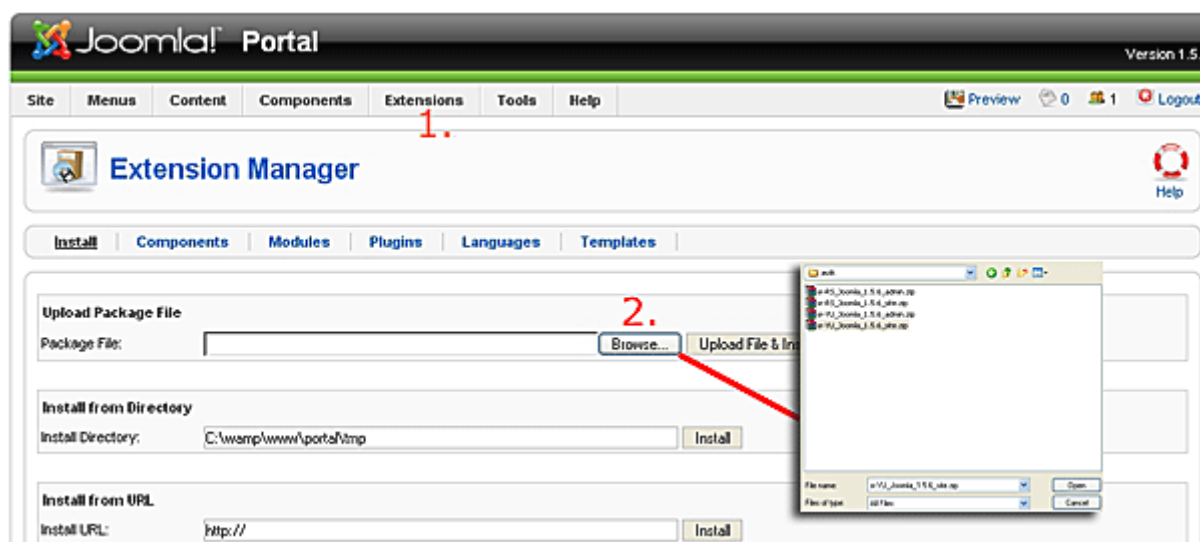
Primeru radi, neka definisani šablon sadrži u levom delu poziciju koja se naziva „left“. U administrativnom delu jedan od modula je forma za logovanje. U okviru administracije tog modula određuje se pozicija na stranici gde će se prikazivati modul, recimo da je to pozicija „left“, to znači da će se na šablonu, u okviru tog dela, prikazivati login forma. Pozicija na kojoj se moduli nemogu prikazivati je centralni sadržaj, koji je rezervisan za kompleksnije elemente sistema – komponente.

Manipulacija i uređenje izgleda šablona, odabir i raspored modula, odabir i administracija komponenti i definisanjem osnovnog sadržaja predstavlja suštinu administracije Joomla sistema. Ukoliko se navedeni elementi savladaju na pravi način, uz pomoć Joomla sistema za upravljanje sadržajem može se kreirati apsolutno svaki oblik web sajta ili portala.

3.3. Instalacija i administracija jezika

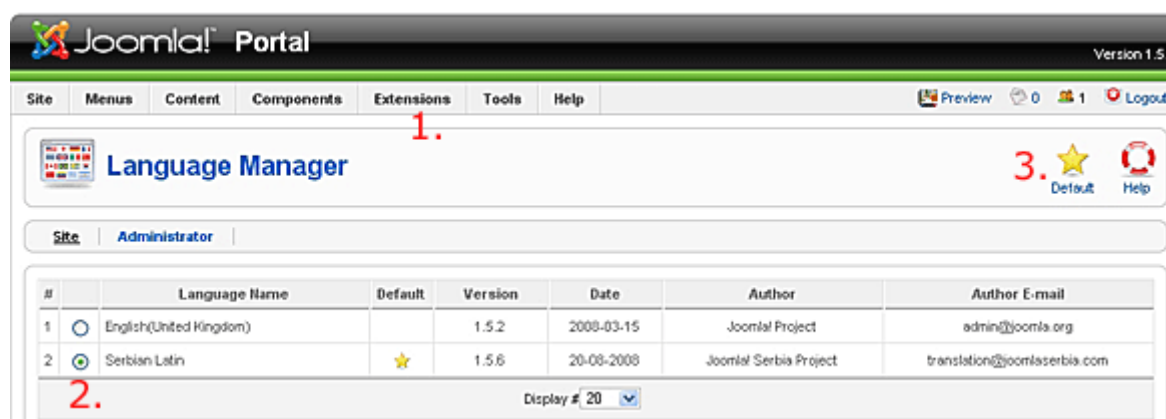
Joomla zajednica Srbije (joomlaserbia.com) redovno saraduje na celokupnom Joomla projektu, kreirala je prevod na srpski jezik, za javni i za administrativni deo, čak su u opticaju ćirilčna i latinična verzija. Paket sa prevodima se može naći na sajtu joomlaserbia.com

Kada se fajlovi skinu sa veba, instalacija se vrši u administrativnom delu sistema, odabirom opcije *Extensions > Install* (slika 22 - 1.) pri čemu se prikazuje panel za instalaciju preko koga je moguće instalirati jezik, komponente, module, dizajn šablone, dodatke. Bira se fajl za jezikom , u ovom slučaju latinični prevod za javnu stranu portala (2.) i bira se instalacija (slika 22). Nakon toga prikazuje se panel sa instaliranim jezicima.

Slika 22 – Instalacija jezika

Sada je potrebno jezik aktivirati, iz gornjeg menija se bira opcija *Extensions* > *Language Manager* (slika 23 - 1.) nakon čega se prikazuje panel za administraciju jezika (slika 23), bira se Serbian Latin (2.) i klik na ikonicu (3.). Time srpski jezik postaje aktiviran u javnom delu sajta. Po istom principu se vrši instalacija bilo kog jezika, kao i srpskog jezika za administrativni deo. U ovom tutorijalu će biti instaliran samo srpski jezik na javnom delu sistema.

Slika 23 – Administracija jezika

Na slici 24 se može videti izgled javne strane sistema. Može se uočiti da je deo preveden, ali takođe i da određeni deo nije preveden. Da ne bi došlo do zabune, deo koji je preveden je onaj koji pripada Joomla! sistemu (1.), dok deo koji nije preveden predstavlja klasični sadržaj koji se jednostavno unosi i menja (2.). Tako su recimo nazivi meni modula i dalje na engleskom, što će se promeniti u delu administracije modula, takođe su i tekstovi na engleskom što će se promeniti u delu uređenja sadržaja.

The screenshot shows the Joomla! 1.5 frontpage. On the left sidebar, there are three main menu sections: 'Web Links' (with 'News Feeds'), 'Resources' (with links to Joomla! Home, Forums, Help, OSM Home, and Administrator), and 'Key Concepts' (with links to Extensions, Content Layouts, and Example Pages). Below these is a 'Login Form' with input fields for 'Korisničko ime' and 'Lozinka'. The main content area has a heading 'Welcome to the Frontpage' followed by a welcome message 'Welcome to Joomla!' and a post by 'Administrator' dated 'četvrtak, 12 oktobar 2006 10:00'. Below this is a Joomla! logo and version 1.5 information, a paragraph about Joomla! being a free open source framework, and a 'Powered by Joomla!' logo. At the bottom, there is a 'We are Volunteers' section with a date 'sreda, 07 jul 2004 09:54' and a 'The Joomla! Core Team' section.

Slika 24 – Naslovna strana portala nakon instalacije jezika

3.4. Dizajn šablon

Sušтина dinamičkih sajtova je da su dizajn i sadržaj totalno odvojeni. Sa logičke strane to su dve različite celine i nije važan redosled kojim ćete administrirati sistem jer je dizajn uvek moguće promeniti. U ovom tutorijalu ćemo najpre izvršiti instalaciju i administraciju dizajn šablona (*Template*) a tek kasnije unositi sadržaj. I sam sadržaj će imati neki svoj minimalni dizajn, pre svega unos fotografija određenih dimenzija, raspored fotografija u unosu, prelom teksta i tako dalje, pa je sa te strane ipak bolje definisati dizajn stranice i prema njemu uklopiti kasnije unose (članke, vesti, informacije).

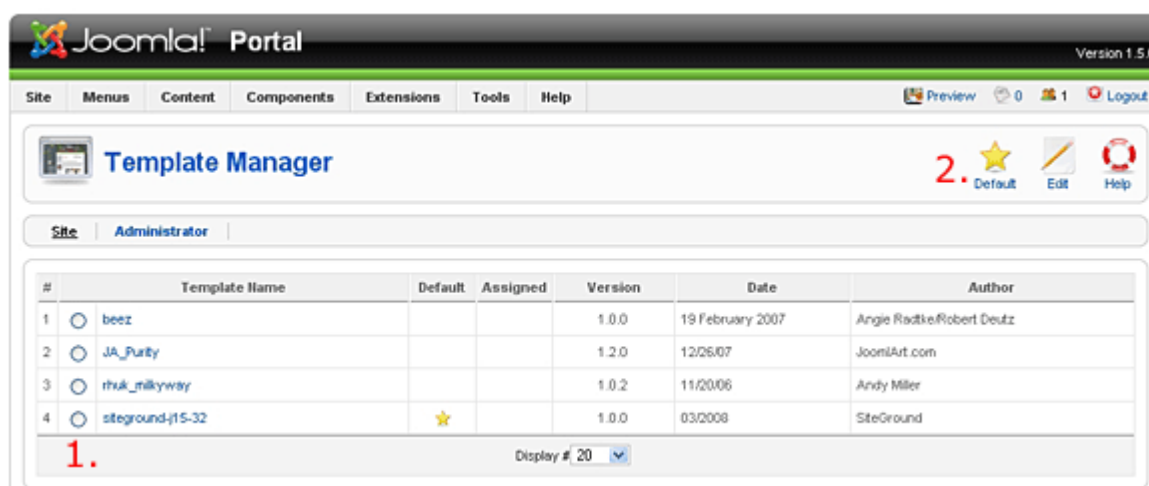
Dizajn šablone je moguće naći na internetu, naravno u velikom broju, putem jednostavne gugl pretrage. Takav jedan dizajn je moguće vrlo jednostavno primeniti na portalu koji se kreira. Opcija koja uvek postoji su manje ili veće izmene dizajn šablona, što će i u okviru tutorijala biti objašnjeno. Postoje komercijalni i besplatni dizajn šablone. „Koliko para toliko i muzike“ osim ako administrator sam ne ume da „odsvira“ nešto, jer su besplatni šablone u glavnom i manje lepi za razliku od plaćenih šablone, međutim uz dobre sposobnosti veb dizajnera i baratanja sa CSS i HTML kodom, uređenjem fotografija, moguće je od besplatnog i ne toliko lepog šablone skrojiti izuzetno dobar šablon. U okviru tutorijala će biti prikazan najbolji način za uređenje gotovog besplatnog šablone sa veća.

Ukoliko je u pitanju veći projekat, komercijalniji portal, treba razmišljati i o plaćenom dizajn šablonu. Za sumu od 50 dolara moguće je postati član nekog Joomla veb kluba gde je na raspolaganju više izuzetnih dizajn šablona.

Još jedna opcija je kreirati svoj šablon, praktično od nule. Na vebu postoje metode kojima se prave dizajn šabloni za Joomla sistem, potrebno je naravno perfektno poznavanje CSS kodiranja.

3.4.1. Instalacija dizajn šablona

U ovom tutorijalu će biti instaliran gotov dizajn šablon sa veba. Instalaciji se pristupa kao i kod instalacije jezika (slika 22), samo što se naravno bira paket sa instalacijom dizajn šablona. Biće odabran dizajn čiji paket nosi naziv siteground-j15-32.zip. Nakon instalacije potrebno je šablon i aktivirati odabirom opcije iz gornjeg menija *Extensions > Template Manager* i slično aktivaciji jezika (slika 25) bira se odgovarajući dizajn (1.) i postavlja za primarni (2.)

Slika 25 – Instalacija dizajn šablona

Na taj način je aktiviran novi dizajn portala, što se može i uočiti na javnoj strani sistema (slika 26).

3.4.2. Uređenje dizajna

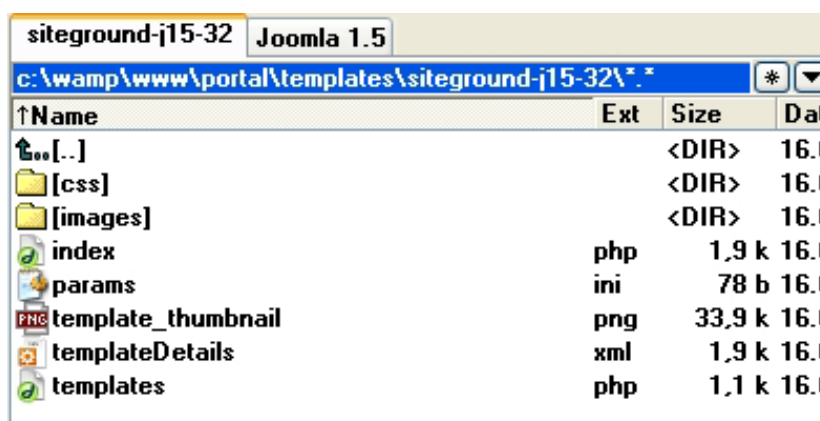
Ako se sada analizira dizajn naslovne strane, osim promena boja i slika, može se uočiti i **drugačiji raspored elemenata**. Tako je pretraga (1.) sada na levoj strani pri vrhu, manji meni je pri vrhu levo (2.) , nema više modula sa prikazom poslednjih i najgledanijih vesti (3.), dok takođe u desnom delu nedostaje modul sa anketom (4.).

Slika 26 – Izgled naslovne strane nakon instalacije novog dizajna šablona

Rešenje je jednostavno. Novi šablon ima manje definisanih pozicija nego njegov predhodnik. U administraciji je i dalje definisano da se modul anketa prikazuje u desnom delu, odnosno recimo na poziciji „right“, koja u novom šablonu nije definisana. Anketa nije nestala bez traga, samo nema poziciju na kojoj će se prikazivati. Kasnijim uređenjem modula će se definisati njena nova pozicija, ili neće ni biti definisana anketa ukoliko nije potrebna na portalu.

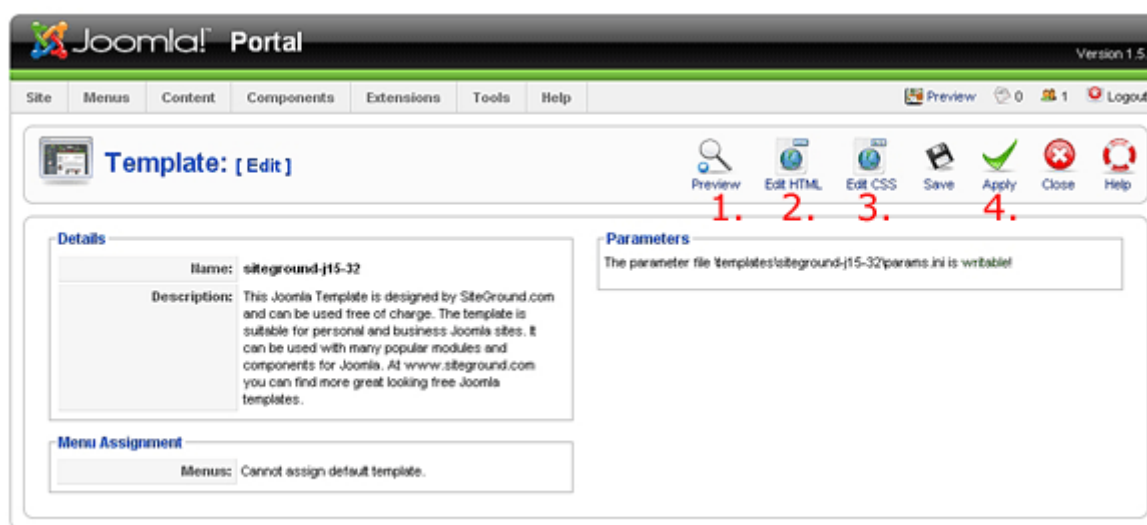
Postavlja se pitanje – koje su pozicije definisane na šablonu, odakle se prikazuju slike osnovnog dizajna, gde su definisane boje? Izmena postojećeg templejta se može vršiti kroz Joomla administrativni deo, izmenom HTML i CSS fajla šablona, ili izmenom istih u lokalnom folderu. Na slici 27 prikazana je struktura aktuelnog dizajna šablona na lokalnom folderu. Najvažniji fajlovi su: *index.php* i *templates.php*, gde su definisane osnovne matrice stranice i pozicije na stranici, *css* folder gde su definisani *css* stilovi, *images* folder gde su smeštene slike koje se prikazuju na dizajnu šablona. Izmenom navedenih elemenata moguće je i totalno promeniti izgled dizajna šablona.

Slika 27 – Folder na lokalnu kompjuteru je smešten aktuelni dizajn šablon

Izmena fajlova koji opisuju dizajn šablon se može vršiti iz prikazanog foldera, preko programa tipa Dreamweaver ili Aptana (za html kod smešten u index.php i templates.php fajlu, i css fajlove), Photoshop ili GIMP (za izmenu slika u folderu images).

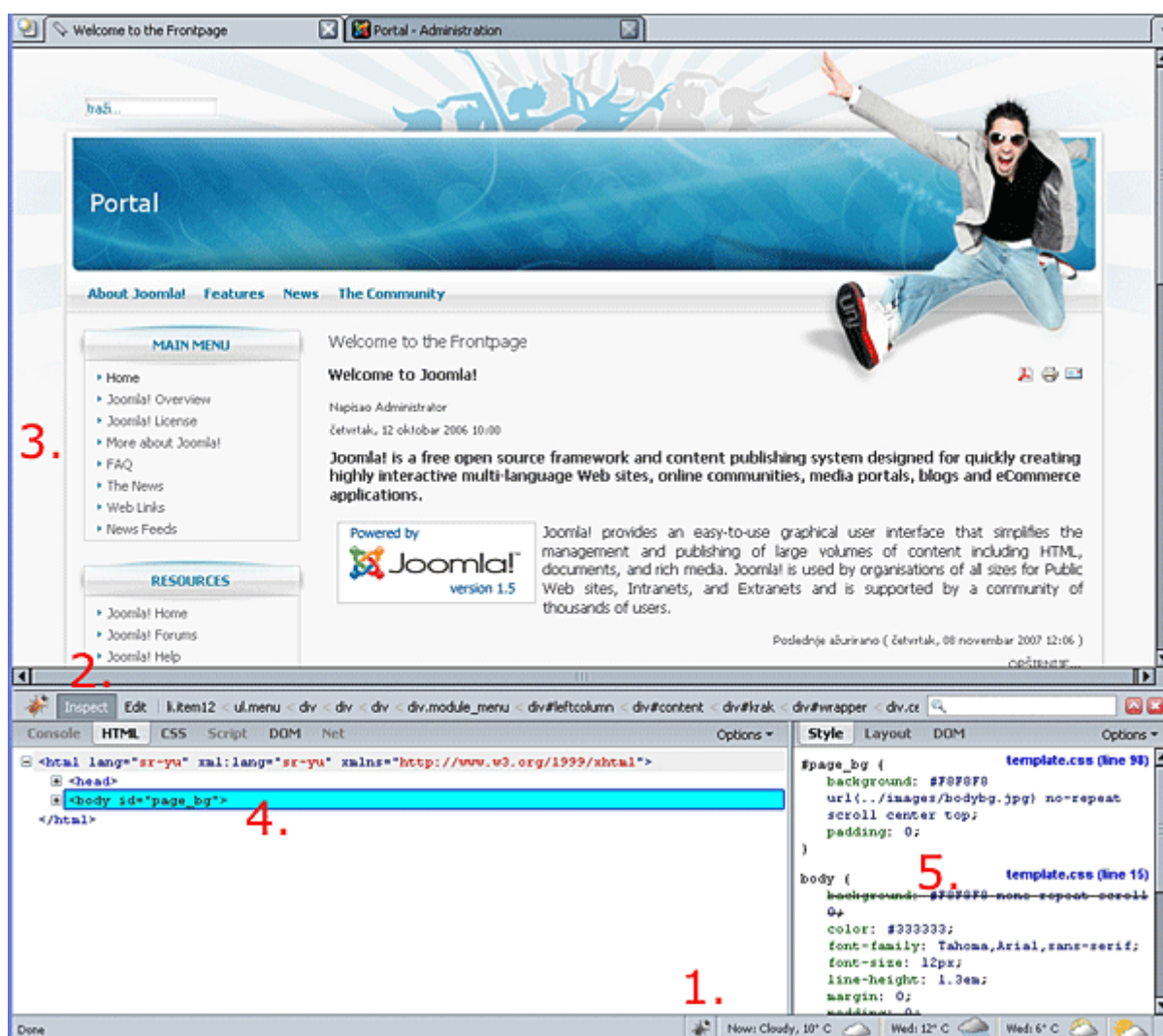
Drugi način izmene je preko administrativnog panela Joomla gde je moguće menjati HTML i CSS kod, gde se pristupa panelu u meniju Extensions > Template Manager, kao na slici 25, pri čemu se nakon odabira dizajn šablona bira opcija *Edit*. Time se prikazuje odeljak za izmenu postojećeg šablona (slika 28).

Slika 28 – Panel za izmenu šablona

Pristup izmeni HTML koda se vrši putem opcije 2., izmeni CSS koda putem opcije 3. U ovom delu je potrebno imati određeno početno znanje HTML i CSS kodiranja. Kod se može direktno u panelu menjati, ukoliko su potrebne neke manje izmene, dok je za neke veće izmene ipak fajlove dizajn šablona bolje pozvati kroz neki od navedenih programa za izmenu. Slike koje se nalaze u *images* folderu je svakako najbolje direktno sa lokalnog kompjutera pozvati i izmeniti.

Recimo da želimo izvršiti neke izmene vezane za šablon. Potrebno je najpre na javnoj strani portala definisati šta je potrebno promeniti. Jedan od alata koji može biti od pomoći je **Firebug - dodatak za Firefox**, koji se može naći na sajtu firefox.org, u odeljku sa dodacima. Aktivacijom tog dodatka (slika 29 – pozicija 1.), i proverom koda stranice (*inspect* – 2.) moguće je tačno definisati gde se određeni element stranice nalazi u kodu. Tako se recimo izmena pozadine strane (kursorom se pređe preko površine 3.) vrši u fajlu `template.css`, u liniji 98 (5.), što je u šablonu definisano u odeljku `body` (4.)

Slika 29 – Provera koda uz pomoć firebug dodatka

Nakon toga se pristupa izmeni dela u css kodu, bilo otvaranjem fajla `templates.css` u nekom od programa, ili direktnom izmenom kroz administrativni panel (slika 28 – pozicija 3.). Na slici 30 je prikazan proces izmene koda, i umesto koda (1.), do koga smo došli analizom sa slike 29, postavljen je drugi kod za boju pozadine (2.), što je nakon čuvanja izmena (Save ili Apply) izvršilo izmene na javnoj stranici portala (3.)

```

/*****
/** Template specific layout elements **/
*****/
#page_bg {
padding: 0;
background: #f8f8f8 url(../images/bodybg.jpg) top center no-repeat;
}

```

```

/*****
/** Template specific layout elements **/
*****/
#page_bg {
padding: 0;
background: #c7c7c7 url(../images/bodybg.jpg) top center no-repeat;
}

```

3.

Portal

About Joomla! Features News The Community

MAIN MENU

- Home
- Joomla! Overview
- Joomla! License
- More about Joomla!
- FAQ
- The News
- Web Links
- News Feeds

RESOURCES

- Joomla! Home

Welcome to the Frontpage

Welcome to Joomla!

Napicao Administrator

Četvrtak, 12 oktobar 2006 10:00

Joomla! is a free open source framework and content publishing system designed for quickly creating highly interactive multi-language Web sites, online communities, media portals, blogs and eCommerce applications.

Powered by Joomla! version 1.5

Joomla! provides an easy-to-use graphical user interface that simplifies the management and publishing of large volumes of content including HTML, documents, and rich media. Joomla! is used by organisations of all sizes for Public Web sites, Intranets, and Extranets and is supported by a community of thousands of users.

Slika 30 – Izmena CSS koda i efekat na naslovnoj stranici

Iz prikazanog se može uočiti da je gornja slika sa naslovne strane definisana u kodu takođe u delu #page_bg , odnosno poziva se slika bodybg.jpg iz foldera images dizajn šablona. Izvršićemo nekoliko izmena i na toj slici, jednostavnim editovanjem kroz neki od programa za obradu slika (slika 31 – pozicija 1.), sačuvati sliku i osvežiti prikaz naslovne strane (2.). Na prikazane načine moguće je vršiti apsolutno sve izmene dizajn šablona, bilo vezane za CSS kod ili slike. Neke izmene će naslovnoj dati bolji izgled, neke pak neće. U ovoj slučaju je promena boje poslužila kao primer, ali će ipak biti vraćena na staru vrednost.

Svaki od dizajn šablona ima svog originalnog autora, koji je obično potpisan u delu šablona. Preporuka je da se prilikom izmene nikako ne briše taj odeljak jer je ipak u pitanju autorsko delo. Ukoliko administrator vrši neke manje ili veće izmene kroz šablon, sasvim je u redu pored autora šablona dopisati i *edited by Administrator*. Nikako ne bi bilo etički i moralno umesto autora gotovog šablona potpisati sebe. Teško da bi administrator portala na taj način bio kažnjen, ali su ipak i neki moralni principi važni.

Slika 31 – Izmena slike sa šablona stranice

3.4.3. Šablon i pozicije

Svaki šablon sadrži definisane pozicije na kojima se na stranici prikazuju moduli. Pozicije koje postoje na šablonu moguće je videti odabirom opcije 1. sa slike 28, u panelu za izmenu i pregled konkretnog šablona. Pregled pozicija na aktuelnom šablonu dat je na slici 32 gde je se tačno prikazuje da je u gornjem delu definisana pozicija pod nazivom *user4*, ispod glavne slike pozicija *user3*, i u levom delu pozicija *left*. Centralni deo je rezervisan za glavni sadržaj i to nije pozicija u kojoj se prikazuju moduli, već isključivo sadržaj i komponente.

Slika 32 – Prikaz šablona sa pozicijama

Pozicije *user4*, *user3* i *left* su na raspolaganju kada se bude vršilo raspoređivanje modula na stranici. Svaka pozicija može primiti i više modula, što je u ovom slučaju primer sa pozicijom *left*, gde je u odeljku administracije modula određeno da se prikazuje nekoliko meni modula. Zavisno kako je definisano u kodu, kod nekih pozicija će se moduli prikazivati jedan ispod drugog, kod nekih pak jedan ispod drugog.

Određenim izmenama u HTML i PHP kodu šablonu stranice moguće je dodati još neku poziciju, ili određenu poziciju ukloniti. Preporučuje se da se u potrazi za šablonom, koji će biti primenjen na stranici, potraži takav koji zadovoljava ideju administratora, i u grafičkom i u smislu pozicioniranja elemenata, odnosno modula.

3.5. Globalno konfigurisanje

Odabirom opcije *Site > Global Configuration* iz gornjeg, glavnog menija Joomla administrativnog dela, prikazuje se panel (slika 33) u kome se vrši globalno konfigurisanje koje podrazumeva podešavanja vezana za osnovno funkcionisanje Joomla sistema : sajt, sistem i server opcije (1.). Ukoliko se kursor zadrži na nekoj od opcija na stranici, dobijaju se dodatna objašnjenja o kojim opcijama je reč.

The screenshot shows the Joomla! Global Configuration interface. At the top, there is a navigation bar with 'Site', 'System', and 'Server' tabs. A message bar indicates 'The Global Configuration details have been updated.' The main content area is divided into three sections:

- Site Settings:**
 - Site Offline: No Yes (2.)
 - Offline Message: Portal trenutno nije u funkciji. Pokušajte kasnije (3.)
 - Site Name: Cool Portal (4.)
 - Default WYSIWYG Editor: Editor - TinyMCE 2.0 (5.)
 - List Length: 20 (6.)
 - Feed length: 10 (6.)
- Metadata Settings:**
 - Global Site Meta Description: Portal sa svih temama, od zabave do sporta (7.)
 - Global Site Meta Keywords: portal, sport, zabava (8.)
 - Show Title Meta Tag: No Yes (9.)
 - Show Author Meta Tag: No Yes (9.)
- SEO Settings:**
 - Search Engine Friendly URLs: No Yes (10.)
 - Use Apache mod_rewrite: No Yes (10.)
 - Add suffix to URLs: No Yes (10.)

At the top right, there are buttons for 'Save', 'Apply', 'Close', and 'Help', with a red '11.' next to the 'Save' button.

Slika 33 – Globalno konfigurisanje – Sajt opcije

U delu sajt opcija definiše se uključanje i isključenje sajta (2.). U slučajevima da se trenutno vrše neke veće izmene na sistemu, u ovom delu se može zabraniti pristup svim posetiocima portalu, pri čemu se definiše i informacija o tome da je sajt van funkcije (3.). Definiše se naziv portala (4.), editor preko koga se vrši unos sadržaja (5.), prikaz sadržaja po stranici i prikaz sadržaja u *feed*-ovima (6.). U narednom delu se definiše opis portala (7.) i ključne reči (8.), kao i da li su ta dva taga uključena (9.). U ovom delu, sa opisom i ključnim rečima, nećemo preterivati već navesti samo osnovne reči.

Deo koji je posebno bitan za pretraživače (10.) definiše da li će URL putanje biti SEF, prilagođene pretraživačima, i tu uvek treba odabrati opciju DA. To bi značilo da će url putanje na portalu biti definisane opisno, prema sadržaju, a ne kroz klasičan php sistem url prenosa podatka. Druga opcija se uključuje ukoliko je sistem pokrenut na Apache serveru, sa time što je tada potrebno izvršiti par izmena u nazivu fajla (stoji informacija). Treća opcija u tom delu je dodavanje sufiksa url putanji, odnosno da li će na kraju naziva stajati .html ili ne. Na kraju (11.) opcije sačuvati i preći na drugu stranu (Save), samo potvrditi izmene i ostati na istoj strani (Apply) ili poništiti izmene (Close).

Podaci prikazani na slici 33 se mogu smatrati validnim, naravno, promeniti deo koji se odnosi na samu personalizaciju portala, u smislu naziva i ključnih reči. Od situacije do situacije i ostali parametri se mogu menjati.

Na slici 34 prikazan je drugi, sistem panel u globalnim podešavanjima. Osnovna sistemka podešavanja (2.) se u suštini ne moraju menjati, jedino se može omogućiti upotreba veb servisa, zavisno od toga koje se dodatne komponente koriste kasnije.

Slika 34 - Globalno konfiguirisanje – Sistem opcije

Opcije vezane za registraciju članova (3.) podrazumevaju da li je omogućena registracija članova, koji nivo pristupa će imati registrovani članovi nakon registracije, da li će biti potrebna aktivacija za svakog od korisnika, prikaz parametara na naslovnoj strani.

Podešavanje multimedija koji će se koristiti se vrši u narednom delu (4.). Definiše se maksimalna veličina fajla koji se dodaje na server, folder, restrikcija pristupa, zabranjene ekstenzije, da li je omogućen fleš *upload panel*. Ovi podaci se u osnovi ne moraju menjati, osim ako ne postoji neka posebna potreba ili rešenje, što takođe važi i za ostale podatke (5,6,7.).

Global Configuration

Save Apply Close Help

Site System **Server**

The Global Configuration details have been updated.

1. Server Settings

Path to Temp-folder: C:\wamp\www\portal\tmp

GZIP Page Compression: No Yes

Error Reporting: System Default

2. Locale Settings

Time Zone: [(UTC +01:00)Amsterdam, Berlin, Brussels, Copenhagen, Madrid, Paris]

3. FTP Settings

Enable FTP: No Yes

FTP Host: 127.0.0.1

FTP Port: 21

FTP Username:

FTP Password:

FTP Root:

4. Database Settings

Database Type: mysql

Hostname: localhost

Username: joomla

Database: portal

Database Prefix: jos_ ⚠

5. Mail Settings

Mailer: PHP Mail Function

Mail from: email@kk.com

From Name: Portal

Sendmail Path: /usr/sbin/sendmail

SMTP Authentication: No Yes

SMTP Username:

SMTP Password:

SMTP Host: localhost

Slika 35 - Globalno konfigurisanje – Sistem opcije

Server opcije (slika 35) definišu osnovna podešavanja vezana za server (1.) gde nije potrebno vršiti izmene, osim u posebnim slučajevima. Definiše se vremenska zona (2.), kao i FTP podaci (3.) koji su potrebni ukoliko se vrši prenos podataka preko FTP-a. Podaci vezani za bazu (4.) poznati iz dela instalacije Joomla sistema u suštini ne treba menjati, osim ako nije došlo do promena nad bazom podataka. Podešavanja mail servera (5.) su važna ukoliko se na sistemu koriste automatska obaveštavanja, mailing liste i slično, i tu se upisuju podaci definisani na serveru, mail adresa, SMTP korisničko ime i lozinka. Ove opcije posebno proveriti jer zavise od servera na kome je Joomla sistem postavljen, pošto je ovde reč o lokalu, neće biti vršene nikakve promene. Na kraju, potvrditi izmene.

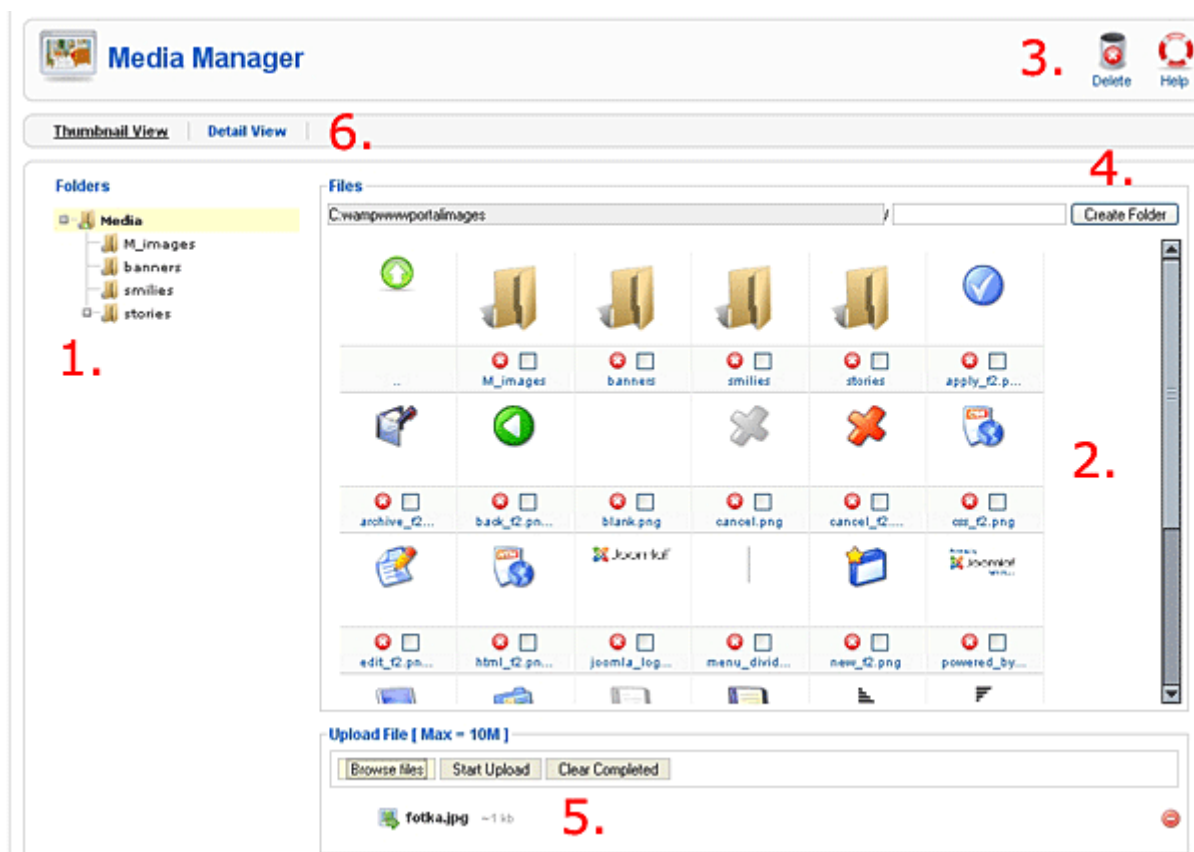
3.6. Organizacija multimedija fajlova

Vratimo se na kratko na sliku 34, odeljak 4. , deo u kome se definišu folder u okviru koga će se smeštati sav multimedijalni sadržaj. Prema standardnim podešavanjima nakon instalacije Joomla sistema, to će biti folder *images*, za smeštanje celokupnog sadržaja, i folder *stories* u okviru njega, odakle će se pozivati slike vezane za sadržaj. Vrlo je važno na samom početku organizacije fajlova kreirati foldere u okviru u okviru media foldera i foldere u okviru njih, u koje će se kasnije smeštati multimedijalni sadržaj, jer ukoliko je u pitanju izrada nekog većeg portala nakon nekog vremena će biti i previše fajlova, tako da je dobro da odmah u startu budu logički organizovani.

Folder *stories* će u ovom slučaju biti posebno važan jer je u podešavanjima definisano da će se tu smeštati slike potrebne za kasnije unose (tekstove, članke).

Ukoliko će postojati više kategorija za smeštaj članaka, preporučuje se i kreiranje takve hijerarhije u organizaciji medija fajlova. Ako će portal imati kategorije sport i zabava, i u okviru foldera stories se mogu kreirati folderi sport i zabava, što će u ovom slučaju i biti učinjeno.

Organizacija medija fajlova se vrlo jednostavno može sprovoditi putem FTP pristupa (ukoliko je sajt onlajn), gde se folderi i fajlovi uređuju bukvalno kao na lokalnu. Drugi način je putem administrativnog panela i dela za organizaciju medija fajlova, prikazan na slici 36, kome se pristupa putem glavnog menija *Site > Media manager*.

Slika 36 – Organizacija media fajlova

Vrlo jednostavan panel omogućuje laku organizaciju, brisanje i dodavanje novih medija fajlova. Sa leve strane (1.) prikazuje se hijerarhija foldera koji je definisan kao folder sa smeštaj multimedijalnog sadržaja, gde se vrlo lako može doći do bilo kog foldera u sistemu. U centralnom delu (2.) su prikazani fajlovi koji se nalaze u okviru aktivnog foldera, a prikaz može biti u 2 oblika, uvećan i sa detaljima (6.). Iznad centralnog dela (4.) se vrši kreiranje novog foldera u okviru trenutno aktivnog. Dodavanje novih fajlova se vrši u donjem delu (5.) gde je moguće odabrati više fajlova i tek onda izvršiti kompletan prenos u trenutno aktivni folder. Prikazane fajlove je uvek moguće i obrisati, najpre odabirom a zatim i potvrdom brisanja (3.)

3.7. Administracija sadržaja

Sadržaj predstavlja suštinu postojanja sajta. To je razlog zbog koga će neko posećivati naš portal. Sadržaj je potrebno dobro definisati i isplanirati, kvalitetno pripremiti tekstove i fotografije, odrediti da li ima potrebe svrstavati ga u određene logičke celine (kategorije). Sadržaj mogu biti: osnovne informacije, opširne informacije, vesti, članci i to je ono čime se bavi deo Joomla sistema nazvan administracija sadržaja.

Pojam sadržaja je izuzetno kompleksan. Primera radi, društvena mreža „Fejsbuk“ se sastoji od sadržaja koji svako od članova kreira. Fotografije, status poruke, pisanje po „zidu“, ostavljanje komentara, to je sve sadržaj koji korisnici prate. Zbog personalizacije koja postoji na „Fejsbuku“ svako od članova ima drugačiji prikaz sadržaja koji se konstantno menja zavisno od aktivnosti ostalih članova. Tu dolazimo do suštine sadržaja, i vratićemo se na naš portal : Ukoliko želite da vaš sajt bude konstanto posećen, sadržaj je potrebno često ažurirati, takođe da pritom bude kvalitetan. Koliko puta ste u stanju da pročitate novine od, recimo, četvrtka 18. septembra?!

Sa druge strane, uvek moramo biti svesni da se naš sadržaj konstanto skenira od strane pretraživača. Sadržaj našeg portala može biti i izuzetno konkurentan ukoliko se na internetu nalazi manji broj tekstova iz te oblasti, što uz dobru optimizaciju sajta (slika 33 – odeljak 10. – priča o SEF linkovima) može posetioce navesti da prilikom kucanja ključne reči dođu baš do našeg portala. Vrlo je bitno znati da baš u slučaju SEF url putanja **naslov** stranice nosi najveću vrednost.

3.7.1. Hijerarhija sadržaja kod Joomla sistema

Kroz Joomla sistem sadržaj je organizovan prema hijerarhiji. Na slici 37 prikazana je osnovna hijerarhija koja se definiše kroz sistem.

Slika 37 – Hijerarhija sadržaja

U osnovi postoje sekcije, gde se svaka dalje deli na kategorije u okviru kojih se smešta sadržaj. Postoji i mogućnost da neki unos (članak, vest, informacija) ostane bez kategorije, linkom će kasnije moći da se dođe do nje, ali neće biti prikazana ni u jednom listingu unosa iz određene kategorije.

Ukoliko je u pitanju vertikalni portal, primera radi, koji se bavi sportskim informacijama, sekcije bi mogle biti : košarka, tenis, fudbal... kategorije u okviru košarke: top vesti, domaća liga, NBA... i na kraju naravno unosi koji pripadaju tim kategorijama.

Ukoliko je u pitanju horizontalni portal, primera radi, sekcije bi mogle biti: Kultura, Sport, Zabava... kategorije u okviru sekcije Zabava: muzika, film... i na kraju unosi koji će pripasti konkretnoj kategoriji.

Jedna od mana Joomla sistema je ta što se jedan unos ne može svrsati u više kategorija. Praktično neki tekst može sadržati elemente i zabave i sporta, ipak, na kraju će pripasti samo jednoj kategoriji.

3.7.2. Administracija sekcija

Administracija sekcija se vrši u delu *Content > Section Manager* , gde se pristupa panelu sa definisanim sekcijama (slika 38). U ovom primeru već postoje definisane sekcije, koje su kreirane pri instalaciji Joomla sistema kao primer podaci. Ovom prilikom ih nećemo brisati već ćemo samo definisati nove sekcije.

Slika 38 – Administracija sekcija

Za svaku od sekcija prikazuje se naziv (1.), u nastavku da li je objavljena, redosled prikaza na na listi, nivo pristupa, koliko sadrži kategorija, članaka i uklonjenih članaka, kao i ID sekcije. U gornjem delu su prikazane opcije za rad sa sekcijama (2.), gde se nakon čekiranja neke od sekcija može vršiti objava sekcije, odjava sekcije (opcija koja znači da se unosi iz te sekcije neće prikazivati), kopiranje, brisanje, izmena sekcije, dodavanje nove sekcije.

Odabirom kreiranja nove sekcije prikazuje se panel za unos i izmenu konkretne sekcije (slika 39). Kod unosa nove sekcije upisuje se naziv (1.) i alias sekcije (2.), ispod toga se bira opcija da li je sekcija objavljena, zatim se definiše i nivo pristupa sekciji (3.). Postoje 3 nivoa pristupa, public – odnosno svi, registered – svi registrovani, i special – registrovani sa privilegijama (koje se određuju u delu za

upravljanje članovima). Na taj način se sadržaj može učiniti ekskluzivnijim za članove. Sekcija u okviru svog opisa može imati i sliku (4.) kao i neke dodatne informacije (5.) u koje se takođe može dodati slika (6.). Na kraju obavezno odabrati jednu od opcija – čuvanje i povratak na predhodnu stranicu, čuvanje stranice i ostajanje na istoj (apply) ili poništavanje unosa. Nikako se ne bi trebalo vraćati opcijom *back* u okviru pretraživača, što važi i za ostale unose (kategorije, članke) jer Joomla sistem vodi evidenciju da li je administrator u unosu ili van, za slučaj da više korisnika sa privilegijama vrši izmenu sadržaja.

Slika 39 – Unos nove sekcije

Ovom prilikom ćemo kreirati sekcije sport i zabava, za svaku posebno uneti naslov, biće objavljene, sa nivoom pristupa za sve korisnike, dok detaljniji opis i sliku nećemo birati. Prikaz sekcija dat je na slici 40. Podsećanje : ostalih kategorija ne bi bilo da pri instalaciji nije odabrano instaliranje primer podataka. Ukoliko bi sada želeli da obrišemo te primer kategorije, morali bi najpre obrisati unose iz kategorija koje pripadaju sekciji, zatim kategorije te sekcije, i na kraju sekciju (obrnuto od hijerarhije). Kada primer podaci jednom posluže u učenju Joomla sistema, pri narednim projektima ih treba izbeći upravo iz razloga što će kasnije biti obrisani.

Filter: - Select State -

#	☐	Title	Published	Order <input type="button" value="v"/>	Access Level	# Categories	# Active	# Trash	ID
1	☐	About Joomla!	✓	<input type="text" value="2"/>	Public	3	10	0	4
2	☐	News	✓	<input type="text" value="3"/>	Public	2	10	0	1
3	☐	FAQs	✓	<input type="text" value="5"/>	Public	4	22	0	3
4	☐	Sport	✓	<input type="text" value="6"/>	Public	0	0	0	6
5	☐	Zabava	✓	<input type="text" value="7"/>	Public	0	0	0	7

Display # 20

Slika 40 – Prikaz sekcija nakon unosa novih

3.7.3. Administracija kategorija

Slično administraciji sekcija, dalje se definišu kategorije. Panelu za administraciju kategorija se pristupa preko glavnog menija u administrativnom delu, odabirom opcije *Content > Category Manager*. Panel za upravljanje kategorijama dat je na slici 41.

 Category Manager: [Content] 2.

Filter: - Select Section - - Select State -

#	☐	Title	Published	Order <input type="button" value="v"/>	Access Level	Section	# Active	# Trash	ID
1	☐	The Project 1.	✓	<input type="text" value="1"/>	Public	About Joomla!	3	0	25
2	☐	The CMS	✓	<input type="text" value="2"/>	Public	About Joomla!	5	0	29
3	☐	The Comtunity	✓	<input type="text" value="3"/>	Public	About Joomla!	2	0	30
4	☐	General	✓	<input type="text" value="1"/>	Public	FAQs	8	0	31
5	☐	Current Users	✓	<input type="text" value="2"/>	Public	FAQs	6	0	28
6	☐	New to Joomla!	✓	<input type="text" value="3"/>	Public	FAQs	3	0	27
7	☐	Languages	✓	<input type="text" value="4"/>	Public	FAQs	5	0	32
8	☐	Latest	✓	<input type="text" value="1"/>	Public	News	5	0	1
9	☐	Newstflash	✓	<input type="text" value="2"/>	Public	News	5	0	3

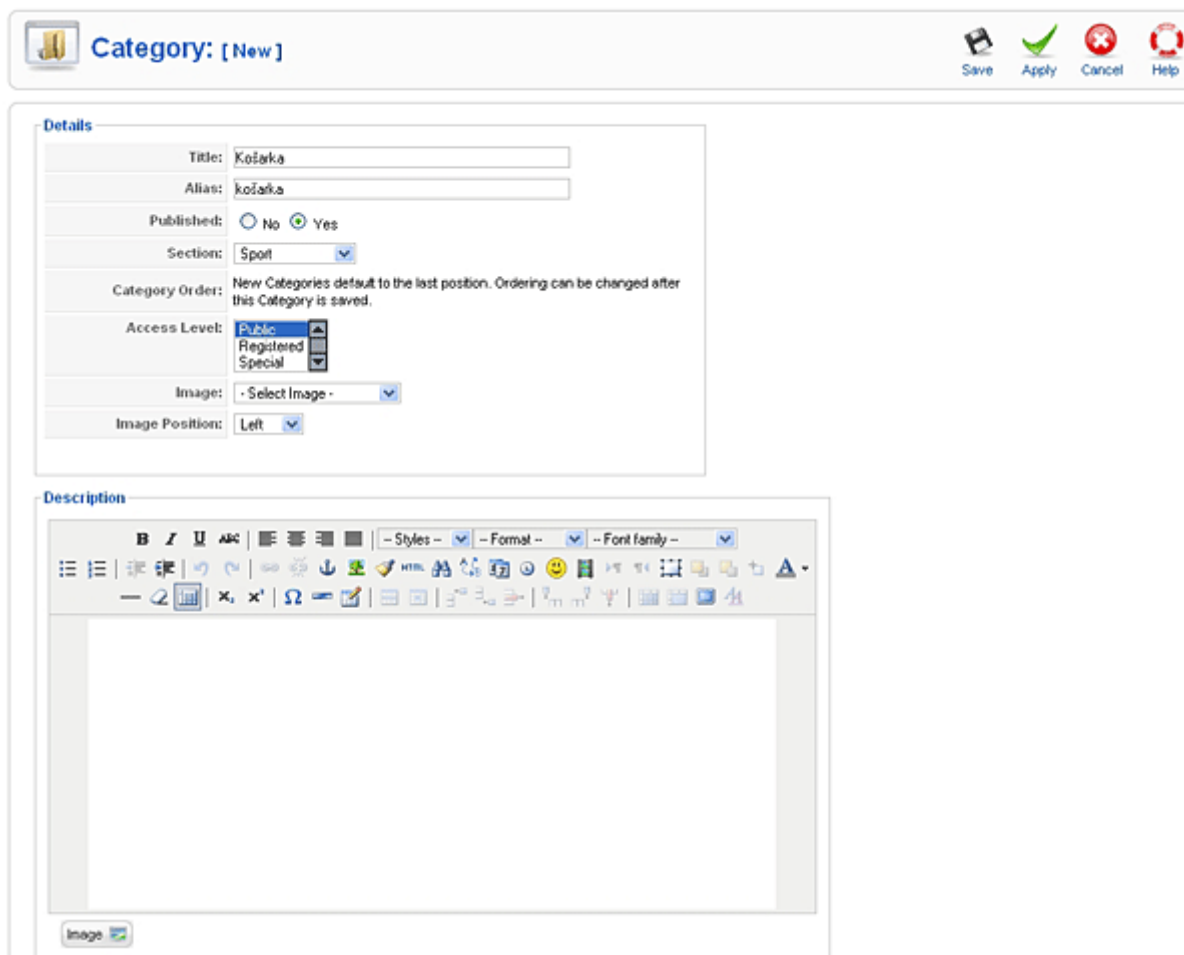
Display # 20

Slika 41 – Administracija kategorija

Svaka od kategorija sadrži (1.) naziv , prikaz da li je objavljena, redosled među kategorijama, nivo pristupa, prikaz sekcije kojoj pripada, kao i broj aktivnih i uklonjenih unosa (članaka). Na kraju reda prikazan je ID kategorije (osim što je ključ u bazi za datu kategoriju, koristi se kao identifikator kod modula koji prikazuju unose iz određene kategorije).

Iznad listinga kategorija (2.) prikazuje se standardni panel za upravljanje kategorijama, čime se odabrane kategorije mogu objaviti, odjaviti, premestiti u drugu sekciju, kopirati, brisati, menjati, dodati nova.

Unos nove kategorije je identičan unosu sekcije, sa time što se sada bira i kojoj će sekciji pripasti kategorija. Prikaz unosa kategorije dat je na slici 42. U slučaju ovog portala biće unete kategorije košarka, fudbal i tenis, koje pripadaju sekciji sport, kao i muzika i film koje će pripasti sekciji zabava.

The screenshot shows the Joomla 1.5 administration interface for creating a new category. The title bar reads "Category: [New]". In the top right corner, there are four icons: a floppy disk for "Save", a green checkmark for "Apply", a red 'X' for "Cancel", and a question mark for "Help".

The main content area is divided into two sections:

- Details:** This section contains several form fields:
 - Title:** A text input field containing "Košarka".
 - Alias:** A text input field containing "košarka".
 - Published:** Radio buttons for "No" and "Yes", with "Yes" selected.
 - Section:** A dropdown menu set to "Sport".
 - Category Order:** A text area with the message: "New Categories default to the last position. Ordering can be changed after this Category is saved."
 - Access Level:** A dropdown menu with "Public" selected, and a list of other options: "Registered" and "Special".
 - Image:** A dropdown menu set to "- Select Image -".
 - Image Position:** A dropdown menu set to "Left".
- Description:** This section features a rich text editor with a toolbar containing various icons for text formatting (bold, italic, underline, strikethrough), alignment, lists, links, and media. Below the toolbar is a large empty text area for entering the category description. An "Image" button is located at the bottom left of the description area.

Slika 42 – Unos nove kategorije

3.7.4. Administracija članaka

Kako je prikazano na hijerarhiji sadržaja definišu se sekcije, zatim kategorije koje pripadaju sekcijama, i na kraju članci u svakoj od kategorija. Članak, informacija, vest, sadržaj.. postoji više naziva i funkcija koje može obavljati taj unos. Kroz ovaj deo tutorijala usvojićemo naziv – članak.

Panelu u kome se administriraju članci pristupa se preko glavnog menija u administrativnom delu Joomla sistema, odabirom opcije *Content > Article Manager*. Panel je prikazan na slici 43.

#	☐	Title	Published	Front Page	Order	Access Level	Section	Category	Author	Date	Hits	ID
1	☐	Example Pages and Menu Links			1	Public			Administrator	12.10.06	42	43
2	☐	What's New in 1.5?			1	Public	About Joomla!	The CMS	Administrator	11.10.06	88	22
3	☐	Joomla! Overview			2	Public	About Joomla!	The CMS	Administrator	09.10.06	146	19
4	☐	Extensions			3	Public	About Joomla!	The CMS	Administrator	11.10.06	100	26
5	☐	Joomla! Features			4	Public	About Joomla!	The CMS	Administrator	09.10.06	59	18
6	☐	Content Layouts			5	Public	About Joomla!	The CMS	Administrator	12.10.06	69	24
7	☐	Joomla! Facts			1	Public	About Joomla!	The Community	Administrator	09.10.06	50	21
8	☐	The Joomla! Community			2	Public	About Joomla!	The Community	Administrator	12.10.06	50	27
9	☐	Support and Documentation			1	Public	About Joomla!	The Project	Administrator	09.10.06	6	20
10	☐	Joomla! License Guidelines			2	Public	About Joomla!	The Project	Administrator	20.08.04	98	5

Slika 43 – Administracija članaka

Prikaz sličan administraciji sekcija i kategorija, sa time što je za svaki od unosa prikazana i informacija o tome da li je članak prikazan na naslovnoj strani portala, autor, datum i broj pregleda članka. U delu iznad članaka (4.) nalazi se opcija prikaza članaka po sekcijama, kategorijama, autoru, stanju članka. Svim ovim opcijama moguća je izuzetno dobra navigacija kroz odabir i pregled unetih članaka što je posebno bitno kada se nakon određenog vremena poveća broj članaka.

U gornjem meniju se nalaze standardne, već opisane, opcije sa par dodatka. Svaki od članaka se može arhivirati (2.) čime prelazi u jednu posebnu sekciju u sistemu, odnosno u arhivu. Članak time nije obrisan već mu je definisana posebna kategorija. Sa javne strane portala se može kreirati i poseban odeljak u kome će se prikazivati samo arhivirani članci.

Jedan članak sa sobom nosi veliki broj parametara koji ga opisuju. U ovom panelu se određuju globalni parametri članaka, a kasnije se ti parametri za svaki od članaka mogu i zasebno definisati. Pristup globalnim parametrima članaka se vrši u gornjem meniju (3.) nakon čega se prikazuje poseban prozor sa svim opcijama (slika 44).

U prvom delu nalaze se opcije za prikaz linkova bez autorizacije, prikaz naslova članaka, da li će članci biti linkovani sa naslovom, prikaz intro teksta u opširnijem sadržaju. Zatim slede opcije sekcije (2.), prikaz naziva i link naslova, opcije kategorije, naslov i link naslova. Prikazani članak može sadržati (3.) i ime autora, datum kada je kreiran, datum kada je izmenjen, prikaz navigacije, link za opširniji sadržaj, kao i opcije glasanja. U narednom delu je definisan prikaz dodatnih ikonica koje idu uz članak a koje su : pdf, poslati na mail, štampa, kao i broj pregleda. I na kraju se podešava opcija prikaza izvora, da li će se prikazivati samo intro ili kompletan tekst, kao i filtriranje članaka odnosno nivoi pristupa (5.)

Ne postoji šablon za podešavanje ovih parametara, sve zavisi od situacije i zahteva.

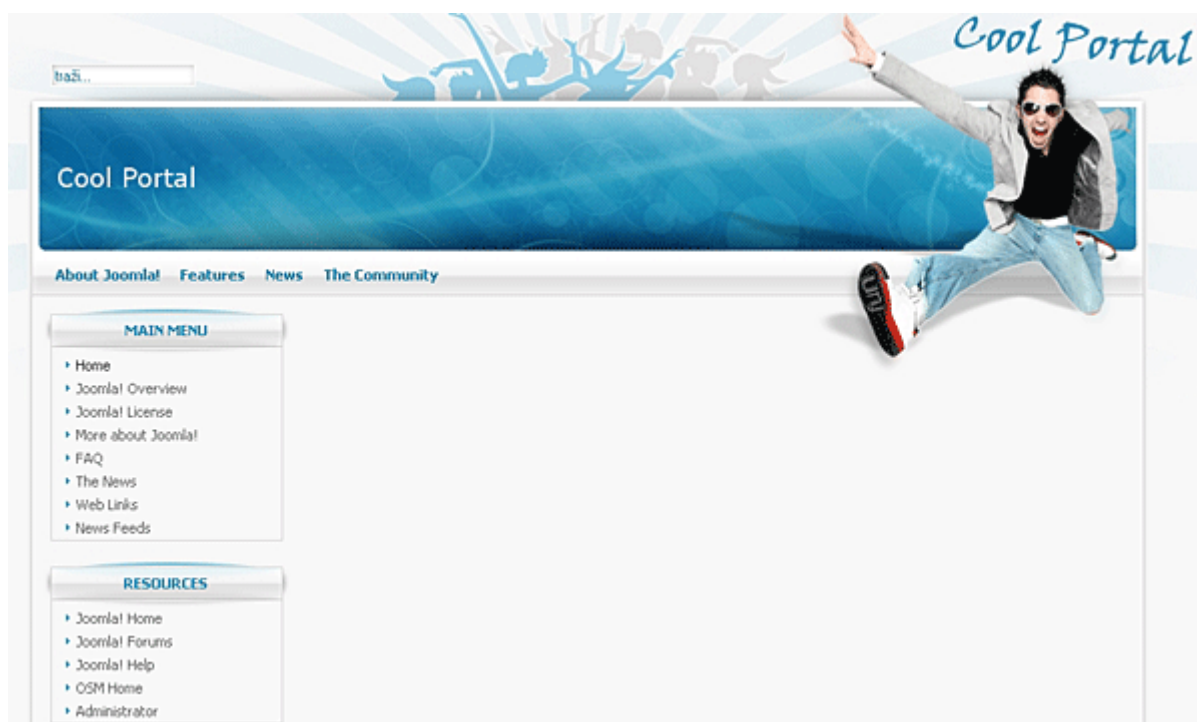
Articles
Save Cancel

Global Configuration 6.

Show Unauthorised Links	☒ No ☐ Yes	
Show Article Title	☐ No ☒ Yes	1.
Title Linkable	☐ No ☒ Yes	
Show Intro Text	☒ Hide ☐ Show	
<hr/>		
Section Name	☒ Hide ☐ Show	
Section Title Linkable	☒ No ☐ Yes	2.
Category Title	☒ Hide ☐ Show	
Category Title Linkable	☒ No ☐ Yes	
<hr/>		
Author Name	☐ Hide ☒ Show	
Created Date and Time	☐ Hide ☒ Show	
Modified Date and Time	☒ Hide ☐ Show	3.
Show Navigation	☒ Hide ☐ Show	
Read more... Link	☐ Hide ☒ Show	
Article Rating/Voting	☒ Hide ☐ Show	
<hr/>		
Icons	☐ Hide ☒ Show	
PDF Icon	☒ Hide ☐ Show	
Print Icon	☒ Hide ☐ Show	4.
E-mail Icon	☐ Hide ☒ Show	
Hits	☒ Hide ☐ Show	
<hr/>		
For each feed item show	☒ Intro Text ☐ Full Text	
<hr/>		
Filtering options		
Filter groups	<div style="border: 1px solid #ccc; padding: 5px; min-height: 100px;"> <ul style="list-style-type: none"> Public Front-end - Registered - Author - Editor - Publisher - Public Back-end - Manager - Administrator - Super Administrator </div>	5.
Filter type	☐ Blacklist (Default) ☐ Whitelist ☐ No html	
Filter tags	<input type="text"/>	
Filter attributes	<input type="text"/>	

Slika 44 – Globalne opcije članaka

Vratimo se na panel za administraciju članaka, obrisaćemo sve članke koji postoje na portalu, da bi definisali nove članke i njihov format prikaza. Brisanje se vrši čekiranjem članaka i odabirom opcije za brisanje koja se nalazi u gornjem meniju (Trash). Iz nekoliko puta obrisaćemo sve primer članke, a zatim preko panela *Content > Article Trash* i definitivno ih ukloniti iz sisteme. Sada se možemo vratiti i panele za administraciju kategorija i sekcija, i obrisati najpre kategorije definisane kao primer podaci prilikom instalacije Joomla sistema (u delu *Category Manager*, kao i u delu *Article Trash*), a zatim obrisati i sekcije (u delu *Section Manager*, a zatim i u delu *Article Trash*), tako da ostanu samo kategorije i sekcije koje smo mi kreirali. Time ćemo olakšati dalji sistem prikaza i usmeriti Joomla sistem samo na novi sadržaj koji dodajemo. Naslovna strana je sada prazna (slika 45) jer nema niti jednog članka u sistemu.

Slika 45 – Naslovna strana nakon brisanja svih primer članaka iz instalacije

U panelu za administraciju članaka (*Content > Article Manager*) nalazi se opcija za kreiranje novog članka, čijim se odabirom prikazuje panel za unos novog članka (slika 46.)

Kod unosa novog članka najpre se upisuje naslov i alias (1.). Naslov se normalno prikazuje na stranici, dok će se alias prikazivati u url putanji ukoliko je podešeno da je Joomla SEF (Search Engine Friendly). Ako je naslov „LŠ: Počinje sedmomesечно ludilo“, alias će biti: *Is-pocinje-sedmoesecno-ludilo* , što će se zavisno kako je definisana putanja u linku i prikazati.

Dalje se bira sekcija i kategorija kojoj članak pripada (2. i 3.). Sadržaj može biti i bez kategorije i sekcije, ukoliko po strukturi ne pripada niti jednom definisanom delu. Da li će članak odmah biti objavljen i da li će se nalaziti na naslovnoj strani bira se u delu 4. Ispod toga se nalazi panel za manipulaciju i unos sadržaja (5.) preko koga se

formatira kompletak tekst, definišu opcije unetih fotografija, kreiraju linkovi. Panel je u glavnom šabloniziran i vrlo je sličan Word panelu za uređenje teksta.

U narednom delu (6.) unosi se sadržaj. Uz upotrebu gornjeg panela (5.) unose se teksts i slike, definiše poravnanje teksta i slika, naglašavaju delovi teksta i tako dalje. Ispod dela za unos (8.) nalazi se opcija za insertovanje slika, gde se klikom otvara dodatni prozor preko koga se bira slika iz foldera multimedije ili se u tom trenutku slika ubacuje na server, zatim i u unos.

Slika 46 – Unos novog članka

Naredne dve opcije (9. – *pagebreak* i *Read more*) su takođe vrlo važne za formatiranje unosa. Opcija *pagebreak* insertuje liniju na zadatu poziciju u unosu, ispod koje je definisan naredni deo unosa, odnosno praktično, ono što će se prikazivati na narednoj strani kada se stranica otvori na portalu. Insertovana jedna linija u unosu znači da će se sadržaj iznad nje prikazivati na strani jedan, a sadržaj ispod nje na strani dva isto unosa.

Opcija *Read more* igra posebno važnu ulogu kod portala koji se bave vestima. Opcija, slično predhodno insertuje liniju u unos. Sve iznad te linije definisaće se kao uvodni deo članka, ispod te linije kao opširniji deo. U parametrima definisanim na slici 44 bira se, na globalnom nivou, da li će se intro tekst prikazivati kada se na

portalu odabere prikaz opširnijeg sadržaja, a može se menjati i kod samog unosa (10. – parameters). Rezimirano gledano, ako je insertovana *Read more* linija, i iznad nje se nalazi unos 1, a ispod unos 2, opcijama se bira da li će se na portalu odabirom linka „opširnije“ za konkretan unos prikazivati 2 ili 1 + 2.

Postoji mogućnost i da se linija *Read more* uopšte ne insertuje, i tada bi se na stranici prikazivao kompletan unos, što zavisno od tipa portala i plana može biti vrsta realizacije.

Sa desne strane nalaze se dodatne opcije koje se mogu definisati za trenutni članak. Koji će se datumi prikazivati kada je kreiran članak, kao i vremenska aktivacija kada se članak automatski može objaviti i odjaviti. U tom delu se takođe definiše nivo pristupa, autor članka ili se može upisati naziv autora.

Ostali opcije (slika 47) su vezani za globalne parametre članaka, ali se za svaki članak mogu zasebno modifikovati. Na kraju, u gornjem meniju obavezno odabrati neku od opcija (*Save, Apply, Cancel*) da bi se izvršila adekvatna akcija nad kompletnim unosom.

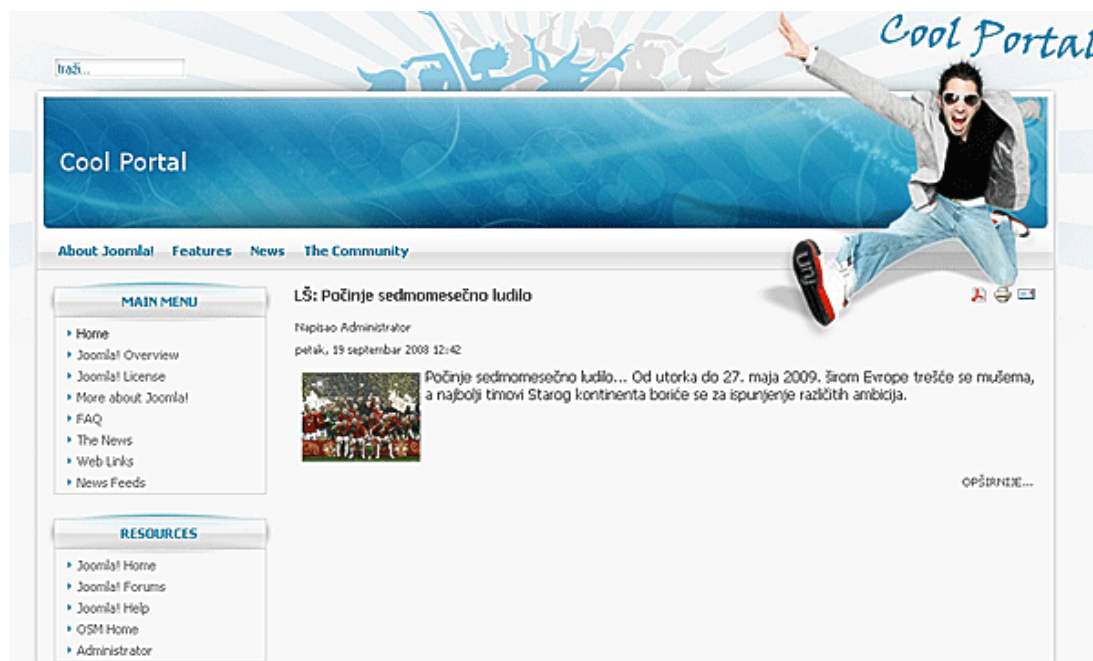
The screenshot shows the Joomla! 1.5 article editing interface. On the left is a preview of an article with a red and white football team celebrating. On the right is the 'Parameters (Advanced)' panel, which contains the following settings:

Parameters (Article)	
Parameters (Advanced)	
Show Title	Use Global
Title Linkable	Use Global
Intro Text	Use Global
Section Name	Use Global
Section Title Linkable	Use Global
Category Title	Use Global
Category Title Linkable	Use Global
Article Rating	Use Global
Author Name	Use Global
Created Date and Time	Use Global
Modified Date and Time	Use Global
PDF Icon	Use Global
Print Icon	Use Global
E-mail Icon	Use Global
Content Language	- Select Language -
Key Reference	
Alternative <i>Read more</i> : text	

Slika 47 – Izmena parametara članka

Osvrnucemo se na javnu, naslovnu stranu portala (slika 48) gde je prikazan uneti članak. Prema podešenim parametrima prikazuje se naslov, autor, datum kada je članak kreiran, kao i intro tekst koji je definisan iznad *Read more* linije. Odabirom opcije opširnije prikazaće se i deo članka definisan ispod *Read more* linije unosa

(slika 49), pošto je u parametrima definisano da se prikazuje bez intro dela, na javnoj strani će biti samo sadržaj ispod *Read more* linije.

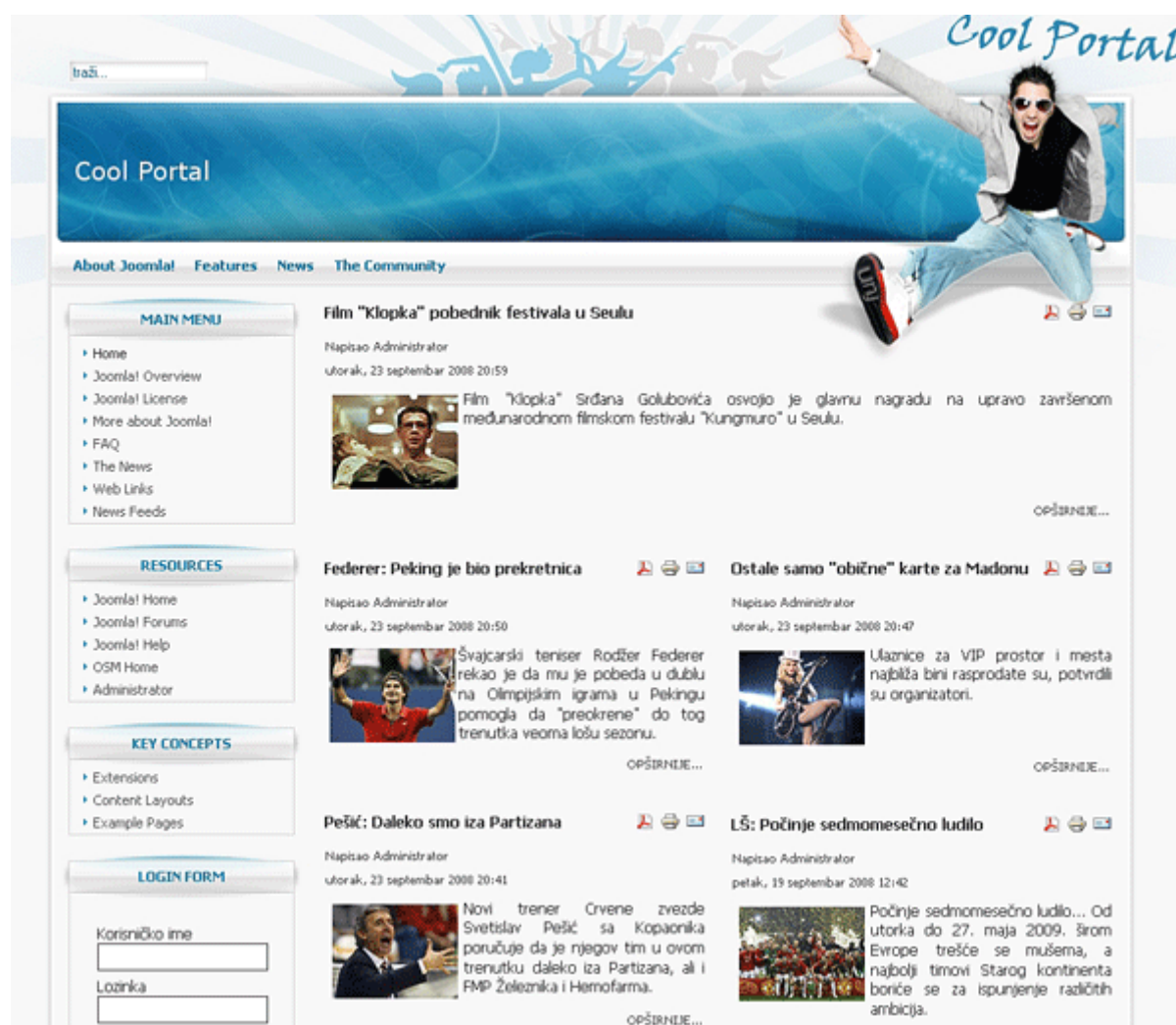

Slika 48 – Naslovna strana portala nakon unetog prvog članka

Slika 49 – Prikaz članka nakon odabira opcije „opširnije“

Na isti način biće uneto više članaka, iz oblasti sporta (košarka, tenis) i zabave (muzika, film), gde će svaki od članaka imati definisan i prikaz na naslovnoj strani. Izgled naslovne strane portala nakon unetih članaka dat je na narednoj slici.

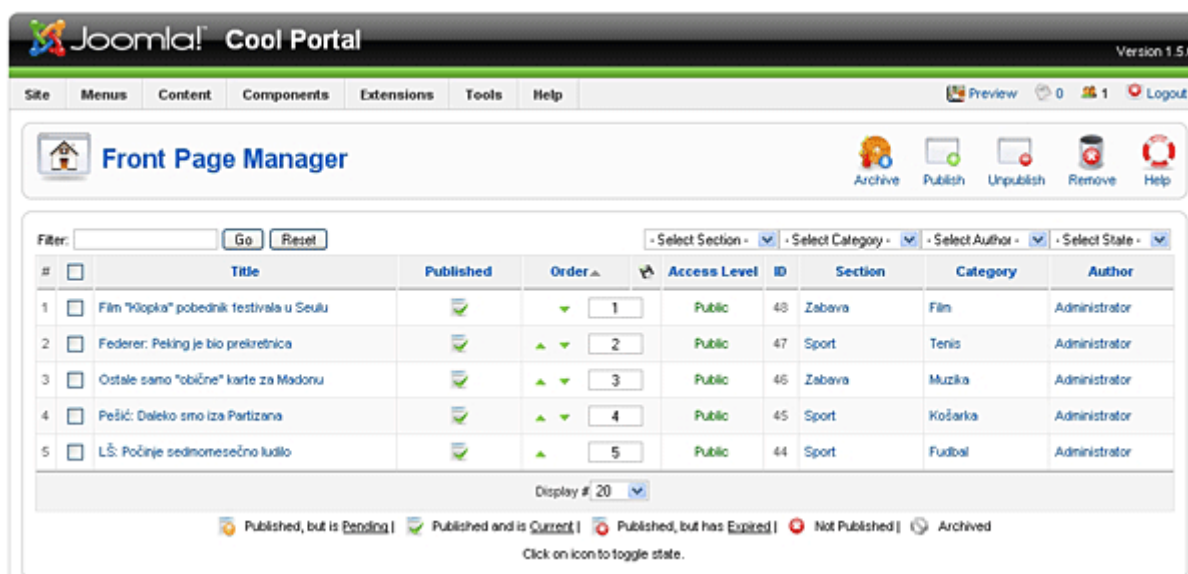

Slika 50 – Naslovna strana portala nakon unetog sadržaja

3.7.5. Administracija unosa naslovne strane

Odmah se postavlja pitanje: Zašto je baš na ovaj način (slika 50) prikazana naslovna strana? Najpre se prikazuje jedan članak, zatim 2 kolone po 2 članka. Odmah treba napomenuti da se broj kolona **ne određuje u delu administracije sadržaja**. Još jedan od panela koji ćemo prikazati, a ima direktne veze sa uređenjem sadržaja je panel za organizaciju naslovne strane, ali se u njemu između ostalog određuje **redosled** prikaza tekstova, ali ne i njihov raspored (jedan članak + 2 kolone po 2) koji se definiše tek **kod kreiranja i izmene menija**. Te opcije će biti detaljno prikazane u delu koji opisuje administraciju menija.

Panel za organizaciju naslovne strane (slika 51) nalazi se u administrativnom delu sistema, u delu *Content > Front Page Manager*, i služi za uređenje sadržaja unosa koji se prikazuju na naslovnoj strani.

Slika 51 – Panel za administraciju naslovne strane

Slično panelu za administraciju članaka u listi se nalaze svi članci kojima je data opcija prikaza na naslovnoj strani. U ovom delu se svaki od tih unosa može jednostavno menjati, objavlјivati ili odјavlјivati, uklanjati i arhivirati. Da napravimo razliku između akcija odjava, arhiviranje i uklanjanje. **Odјavom** (*Unpublish*) članak ostaje na listingu naslovne strane, ali se ne prikazuje, ni na naslovnoj strani ni u kategoriji kojoj pripada. **Uklanjanje** (*Remove*) bi značilo da članak nije više na naslovnoj strani, ali je i dalje definisan u svojoj kategoriji i sekciji. **Arhiviranje** (*Archive*) bi značilo uklanjanje i sa naslovne i iz kategorije i sekcije kojoj članak pripada i time bi bio prebačen u posebnu kategoriju, arhiva.

U panelu za administraciju naslovne strane može se definisati i prioritet članka, odnosno redosled prikazivanja. Šablon prikaza članaka sa naslovne strane, kao što je već rečeno se ne definiše u ovom delu administracije, čime je još jednom odvojen sadržaj od dizajna.

Ovim je zaokružena priča o uređenju sadržaja. Važno je zapamtiti hijerarhiju: **Sekcija > Kategorija > Članak**, zasebne kategorije **Arhiva** i **Obrisan sadržaj** (Trash), i dodatnu kategoriju – **Naslovna strana**, kao opciju za sve članke koji su aktivni.

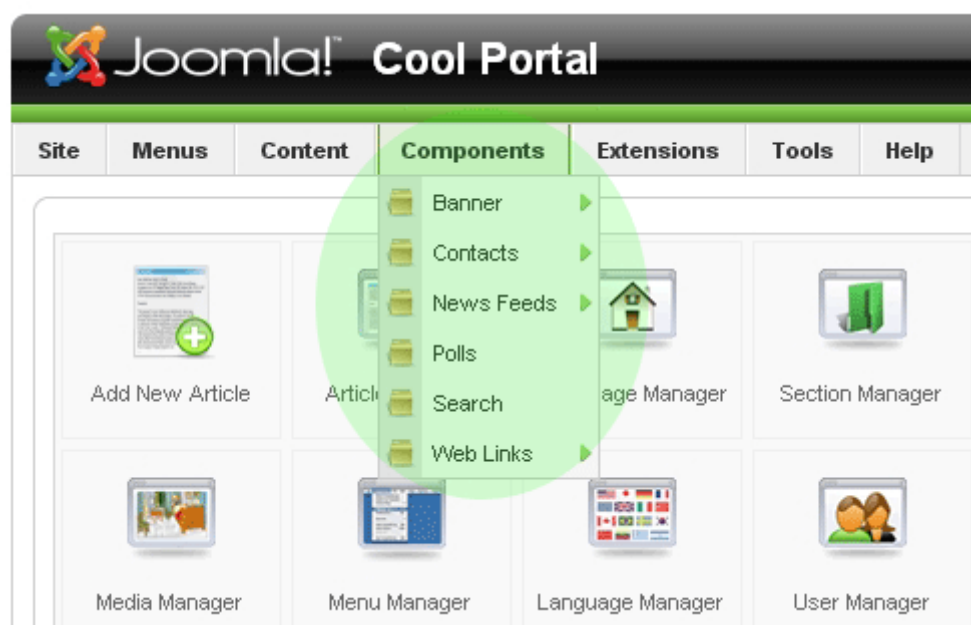
3.8. Komponente Joomla sistema

Joomla sistem u osnovi služi za uređenje sadržaja. Osnovne funkcionalnosti Joomla sistema se mogu proširiti u raznim pravcima. Nove funkcionalnosti Joomla sistema omogućit će upravo komponente.

Komponente se instaliraju identično kao dizajn šablon ili jezik (*Extensions > Install*). Administracija komponenti se vrši u posebnom odeljku u panelu, u delu *Components* (slika 52) gde svaka od prikazanih stavki predstavlja zasebnu komponentu.

Glavna karakteristika komponente je što svaka od njih poseduje svoj administrativni panel, koji može biti sa manje ili više opcija, zavisno koliko je kompleksna sama komponenta.

Druga važna osobina komponente je mogućnost prikaza na javnom delu sistema, pri čemu se nikada ne mogu prikazati dve komponente na jednoj stranici, a pozicija za prikaz je centralni (main) deo stranice.

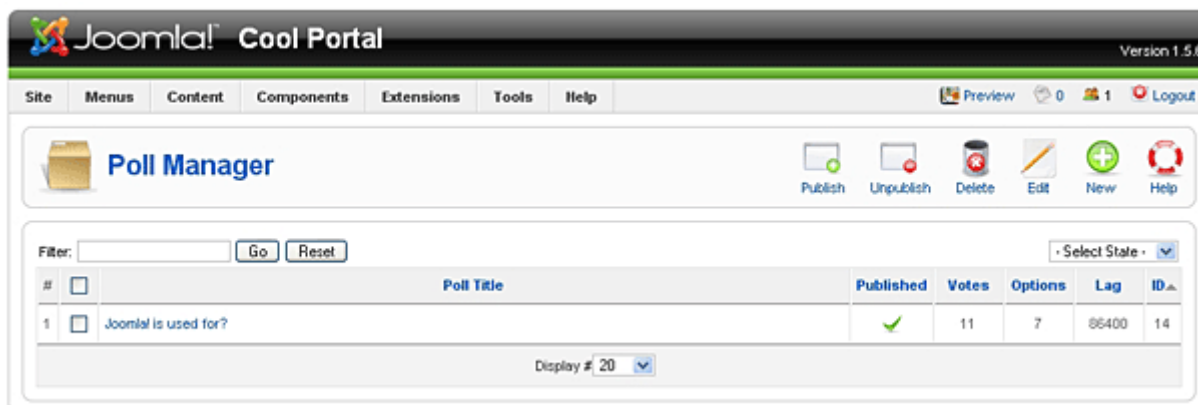
Slika 52 – Odeljak za pristup komponentama

Nakon instalacije Joomla sistem poseduje nekoliko komponenti : *Banner Manager* - za uređenje banera na sistemu, *Contact* – za kreiranje kontakt forme, *News Feeds* – organizacija spoljnih izvora informacija (tuđi RSS fidovi), *Polls* – kreiranje anketa, *Search* – pretraga sadržaja, *Web Links* – organizacija linkova.

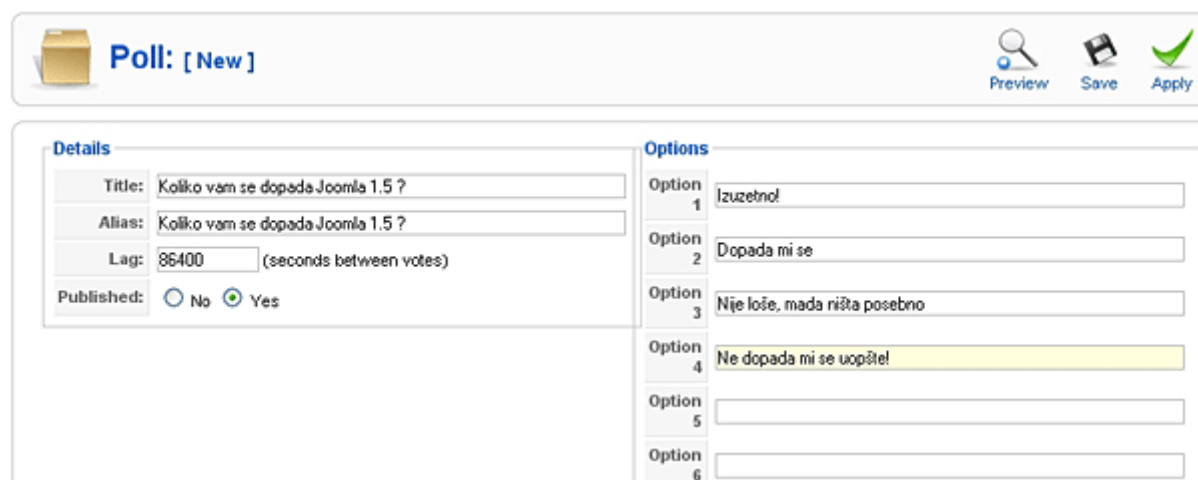
3.8.1. Komponenta za administraciju anketa

U administrativnom delu komponente, recimo da su u pitanju ankete, vrši se uređenje unosa i opcija same komponente. Tako se kod komponente za anketu vrši kreiranje ankete, objavljivanje i odjava stare ankete (slika 53). Na slici 54 prikazano

je kreiranje nove ankete, gde se unosi pitanje, alias, sekunde između 2 glasanja, da li je anketa aktivna, kao i odgovori.

Slika 53 – Panel za administraciju anketa

Slika 54 – Kreiranje nove ankete

Nakon čuvanja nove ankete vraćamo se u panel za administraciju anketa i predhodnu odjavljujemo (slika 55). Time je završeno pokretanje nove ankete.

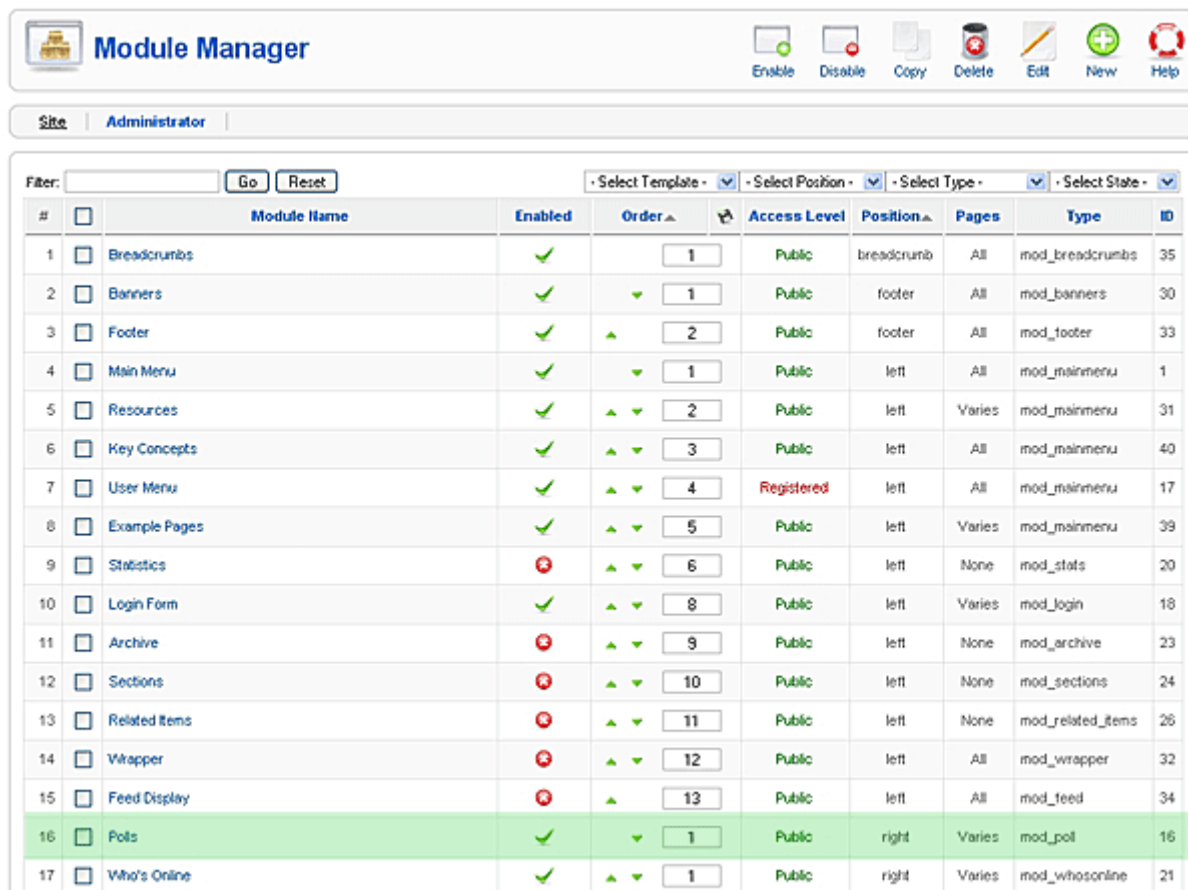

Slika 55 – Panel za administraciju anketa nakon objave nove ankete

U većem broju slučajeva komponente imaju svoje module. Kada je reč o anketa komponenti, u njenom modulu će se prikazivati opcije za glasanje, dok će se rezultati prikazivati u centralnom, glavnom delu sadržaja. Napravićemo sada kratak

osvrst na module, i aktivirati modul za prikaz ankete, dok će u kasnijem delu tutorijala i detaljnije biti prikazane sve opcije koje su vezane za module.

Pristupimo delu za administraciju modula, *Extensions > Modul Manager*, nakon čega se prikazuju svi moduli definisani u Joomla sistemu (slika 56). Pronalazimo modul za prikaz ankete, *Polls*, i pristupamo uređenju modula.

#	Module Name	Enabled	Order	Access Level	Position	Pages	Type	ID
1	Breadcrumbs	✓	1	Public	breadcrumb	All	mod_breadcrumbs	35
2	Banners	✓	1	Public	footer	All	mod_banners	30
3	Footer	✓	2	Public	footer	All	mod_footer	33
4	Main Menu	✓	1	Public	left	All	mod_mainmenu	1
5	Resources	✓	2	Public	left	Varies	mod_mainmenu	31
6	Key Concepts	✓	3	Public	left	All	mod_mainmenu	40
7	User Menu	✓	4	Registered	left	All	mod_mainmenu	17
8	Example Pages	✓	5	Public	left	Varies	mod_mainmenu	39
9	Statistics	✗	6	Public	left	None	mod_stats	20
10	Login Form	✓	8	Public	left	Varies	mod_login	18
11	Archive	✗	9	Public	left	None	mod_archive	23
12	Sections	✗	10	Public	left	None	mod_sections	24
13	Related Items	✗	11	Public	left	None	mod_related_items	26
14	Wrapper	✗	12	Public	left	All	mod_wrapper	32
15	Feed Display	✗	13	Public	left	All	mod_feed	34
16	Polls	✓	1	Public	right	Varies	mod_poll	16
17	Who's Online	✓	1	Public	right	Varies	mod_whosonline	21

Slika 56 – Panel za administraciju modula

Uređenje modula ankete se svodi na odabir pozicije gde će se prikazivati anketa na pozicijama u dizajn šablonu, kao i koja će anketa biti prikazana. Jedan modul može prikazivati samo jednu anketu. Na slici 57 dat je uređen modul za prikaz ankete. Naslov je izmenjen i umesto *Polls* iznad modula će pisati naslov *Anketa* (1.), prikazaće se na *left* poziciji u šablonu, u određenom redosledu (nakon odabira pozicije za prikaz - left, moguće je da se neće odmah u narednom padajućem meniju prikazati moduli koji su tu već pozicionirani, ali nakon čuvanja unosa prikazaće se svi moduli konkretne pozicije). U narednom delu (2.) biraju se strane na kojima će se prikazivati ovaj modul. Sa desne strane (3.) definiše se anketa koja će u ovom modulu biti prikazana, a u opticaju su samo ankete koje su objavljene u administraciji komponente anketa.

Još jednom da sumiramo, u delu za administraciju komponente anketa **definišu se ankete koje su aktivne na sistemu**, kreiraju nove, objavljuju stare, dok se u delu sa modulima samo **definiše gde će se anketa prikazivati**.

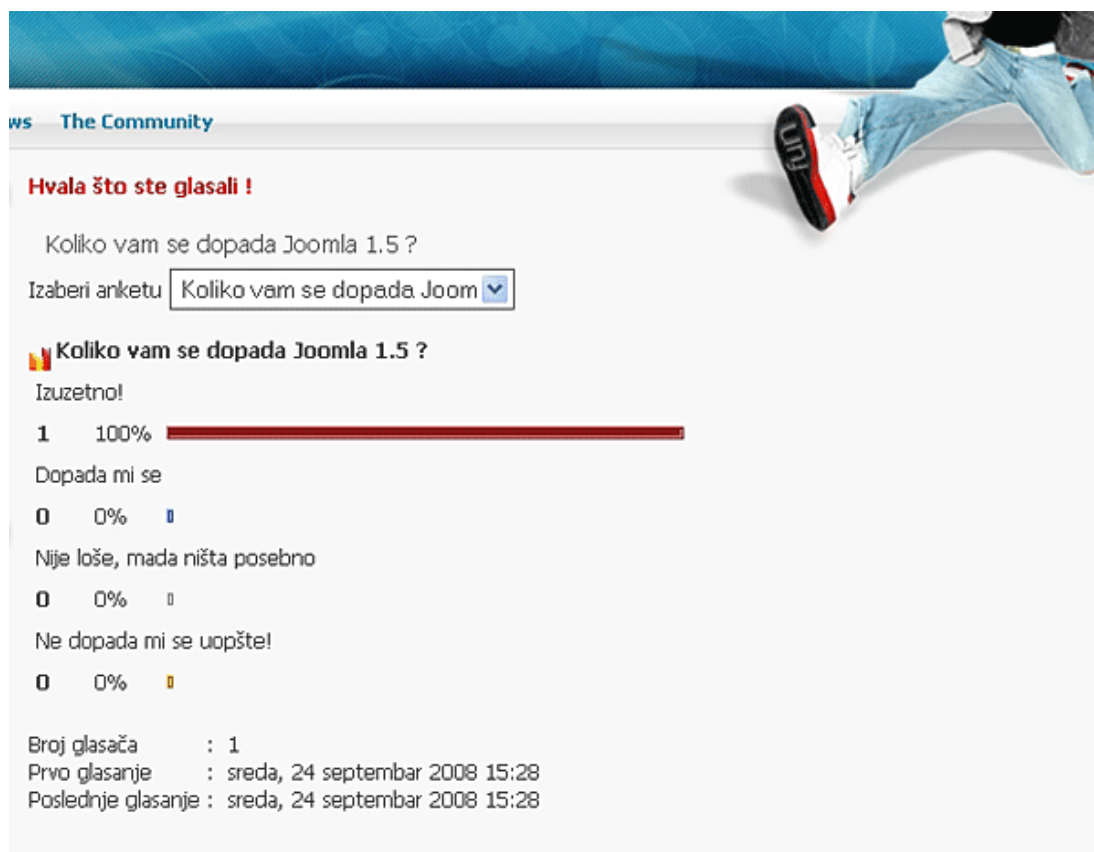
Na slici 58 dat je prikaz ankete na javnom delu sistema. Nakon glasanja, u centralnom delu prikazuju se rezultati ankete (slika 59). Da naglasimo, u **centralnom delu**, jer je to odlika komponente.

The screenshot shows the Joomla! 1.5 administration interface for a poll module. At the top, there is a 'Module: [Edit]' header with icons for Save, Apply, Cancel, and Help. Below this is a blue notification bar that says 'Item saved.' The main content area is divided into two columns: 'Details' and 'Parameters'.
Details:
 - Module Type: `mod_poll`
 - Title: (marked with a red '1')
 - Show Title: No Yes
 - Enabled: No Yes
 - Position:
 - Order:
 - Access Level: (dropdown menu)
 - ID: 16
 - Description: This Module complements the Polls Component. It is used to display the configured Polls. You can select a specific Poll to display in the Poll Module.
Menu Assignment:
 - Menus: All None Select Menu Item(s) from the List
 - Menu Selections: A list of menu items including 'ExamplePages', 'Keyconcepts', and 'mainmenu'. The 'Home' item is selected (marked with a red '2').
Parameters:
 - Module Parameters: (marked with a red '3')
 - Module Class Suffix:
 - Advanced Parameters:

Slika 57 – Administracija modula za prikaz ankete

The screenshot shows the Joomla! 1.5 public front-end. On the left, there is a 'RESOURCES' sidebar with links to Joomla! Home, Forums, Help, OSM Home, and Administrator. Below it is an 'ANKETA' (Poll) section titled 'Koliko vam se dopada Joomla 1.5?'. The poll has four radio button options: 'Izuzetno!', 'Dopada mi se', 'Nije loše, mada ništa posebno', and 'Ne dopada mi se uopšte!'. There are 'Glasaj' (Vote) and 'Rezultati' (Results) buttons.
 The main content area displays two news articles:
 1. **Federer: Peking je bio prekretnica**
 - Napisao Administrator
 - utorak, 23 septembar 2008 20:50
 - Image of Roger Federer
 - Text: Švajcarski teniser Rodžer Federer rekao je da mu je pobeda u dublu na Olimpijskim igrama u Pekingu pomogla da "preokrene" do tog trenutka veoma lošu sezonu.
 - Link: OPŠIRNIJE...
 2. **Pešić: Daleko smo iza Partizana**
 - Napisao Administrator
 - utorak, 23 septembar 2008 20:41
 - Image of Svetislav Pešić
 - Text: Novi trener Crvene zvezde Svetislav Pešić sa Kopaonika poručuje da je njegov tim u ovom trenutku daleko iza Partizana, ali i FMP Železnika i Hemofarma.

Slika 58 – Prikaz ankete na naslovnoj strani

Slika 59 – Prikaz ankete na javnom delu sistema nakon glasanja

3.8.2 Komponenta za administraciju kontakata

Naredna komponenta koja će biti opisana vezana je za administraciju kontakt formi. Panel za administraciju sadrži 2 interfejsa, uređenje kategorija: *Components > Contacts > Categories* (slika 60 – 1) i drugi, za uređenje kontakata, *Components > Contacts > Contacts* (slika 60 – 2), gde se kod prve definišu kategorije kojima će kontakti pripasti, dok se u drugoj definišu sami kontakti.

Uređenjem kategorija definišu se kontakt grupe kojima će kontakti pripasti. Administracija kontakata predviđa kreiranje polja sa informacijama o kontaktu (slika 61) gde se definišu prikazi. U ovom primeru biće kreirana posebna grupa kontakata *Contact 2*, i kontakt *Marketing*.

Povezivanje kontakt forme sa javnom stranom vrši se preko menija, gde će biti definisana stavka menija koja će voditi ka kontakt komponenti ili ka konkretnom kontaktu. Kreiranje stavki u meniju će biti definisano u narednom poglavlju, ge će biti prikazan i javni deo kontakt komponente.

I za kraj ovog dela: Na internetu postoji veliki broj komponenti, i ne bi imalo smisla objašnjavati svaku od njih jer bi to potrajalo. Svaka od komponenti je vrlo logična i

praktična za administraciju, važno je razumeti osnovne koncepte koji su ovde prikazani.

Category Manager: [Contact Details] 1. Publish Unpublish Delete Edit New Help

Contacts | **Categories**

Category saved

Filter: - Select State -

#	☐	Title	Published	Order	Access Level	ID
1	☐	Contacts	☒	0	Public	12
2	☐	Contacts 2	☒	1	Public	39

Display # 20

Contact Manager 2. Publish Unpublish Delete Edit New Parameters Help

Contacts | **Categories**

Filter: - Select a Category - - Select State -

#	☐	Name	Published	Order	Access Level	Category	Linked to User	ID
1	☐	Name	☒	1	Public	Contacts		1

Display # 20

Slika 60 – Administracija kontakt komponente

Contact: [New] Save Apply Cancel Help

Details

Name:

Alias:

Published: No Yes

Category:

Linked to User:

Order: New Contacts default to the last position. Ordering can be changed after this Contact is saved.

Access Level:

Information

Contact's Position:

E-mail:

Street Address:

Town/Suburb:

State/Country:

Postal Code/ZIP:

Country:

Telephone:

Mobile Phone Number:

Fax:

Web URL:

Parameters

Contact Parameters

Name Hide Show

Contact's Position Hide Show

E-mail Hide Show

Street Address Hide Show

Town/Suburb Hide Show

State/Country Hide Show

Postal/Zip Code Hide Show

Country Hide Show

Telephone Hide Show

Mobile Phone Number Hide Show

Fax Hide Show

Web URL Hide Show

Miscellaneous Information Hide Show

Contact Image Hide Show

vCard Hide Show

Advanced Parameters

E-mail Parameters

Slika 60 – Kreiranje kontakta

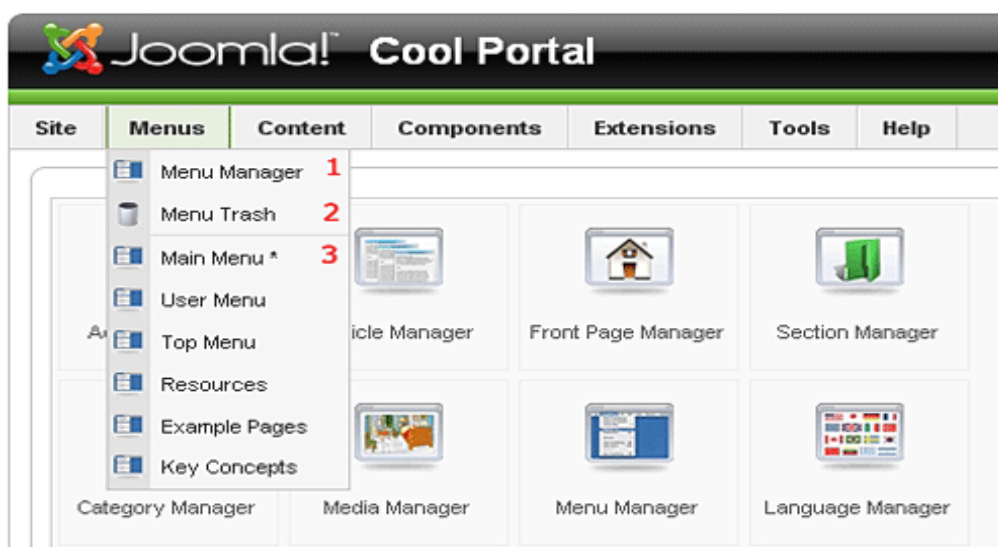
3.9. Administracija menija

Jedan portal može imati više menija. Zašto jedan meni nije dovoljan? Jedan meni može biti dovoljan, ukoliko postoji malo sadržaja. Veći sadržaj, više sekcija i kategorija bi automatski značilo i definisanje više menija na portalu. Jedna stavka menija može imati svoje podstavke, takozvani podmeni, što nekad može biti, a i ne mora biti praktično. Sve zavisi koliko će neka od navedenih opcija (više menija, jedan meni sa više stavki, stavke i podstavke) biti praktična. Ne postoji pravi recept, sve zavisi od realizacije do realizacije, zahteva, obima sadržaja.

Meni se definiše nakon kreiranja osnovnog sadržaja, sekcija, kategorija, i naravno komponenti. Preporučljivo i praktično je da se meni kreira pre administracije modula jer je jedna od opcija uređenja modula i odabir stavki menija, odnosno na kojim stranicama će se modul prikazivati. Jedan od modula je i modul za prikaz menija, u kome se bira koji se meni prikazuje i na kojoj poziciji na stranici. O tome opširnije u delu uređenja modula.

Portal NaDlanu.com ima definisan jedan meni na početnoj strani koji sadrži stavke: Film, Noćni Život, Muzika... Odabirom npr Muzike prikazuje se nova strana na kojoj su unosi iz muzike, a na mesto starog menija prikazuje se novi meni sa stavkama: Koncerti, Intervju, Recenzije... Ako napravimo paralelu sa Joomla sistemom, to bi značilo da imamo **2 menija**, prvi koji sadrži sve stavke, između ostalog i stavku Muzika koja vodi ka prikazu Sekcije muzika, zatim drugi meni koji sadrži ostale stavke vezane za muziku. U delu definisanja modula, jedan modul bi predstavljao prikaz prvog menija, na npr poziciji 1, a drugi modul za prikaz menija predstavljao bi meni2 koji će se isto prikazivati na poziciji 1, ali samo kada je odabrana stavka Muzika. Sve će biti dodatno jasnije nakon administracije menija, kao i dela sa administracijom modula.

Administracija menija se vrši u delu *Menus*, u administrativnom delu Joomla sistema (slika 61). *Menu Manager* (1.) predstavlja oblast u kome se kreira nov meni.

Slika 61 – Pristup administraciji menija

Stavke menija se definišu za svaki od menija (3.) , pristupom određenom meniju. *Menu Trash* predstavlja „kanticu“ u koju se smeštaju obrisane stavke bilo kog od menija.

Pristupićemo prvo *Menu Manageru* (slika 62). Glavnim opcijama u gornjem delu moguće je iskopirati neki od menija (pod drugim nazivom), obrisati meni, izmeniti meni, ili kreirati novi. Svaki meni ima svoj naziv (1.) i mogućnost pregleda stavki (2.). Brojevi u nastavku pokazuju koliko svaki meni ima aktivnih stavki, ne objavljenih i obrisanih, i u koliko modula se prikazuje svaki meni. Na spisku se nalaze svi aktivni meniji u sistemu. Da ponovimo, nastali su kao primer podaci pri instalaciji.

#	Title	Type	Menu Item(s)	# Published	# Unpublished	# Trash	# Modules	ID
1	Main Menu	mainmenu		9	-	-	1	1
2	User Menu	usermenu		4	-	-	1	2
3	Top Menu	topmenu		4	-	-	1	3
4	Resources	othermenu		5	-	-	1	4
5	Example Pages	ExamplePages		4	-	-	1	5
6	Key Concepts	keyconcepts		3	-	-	1	6

Joomla! is Free Software released under the GNU/GPL License.

Slika 62 – Menadžer menija

Kreiraćemo novi meni, nakon čega pristupamo novom panelu (slika 63). Upisuju se jedinstveno ime, naziv menija , opis menija, i **naziv modula** pomoću koga će se meni prikazivati na javnoj strani (administracija menija se vrši u ovom delu, prikaz menija na stranici u delu sa modulima). Ovim koracima je kreiran novi meni, pristupamo njegovim stavkama (odabirom konkretnog menija , kao na slici 61, ili klikom na ikonice stavki (2.) sa slike 62). Novi meni je trenutno bez stavki (slika 64).

Menu: [New]

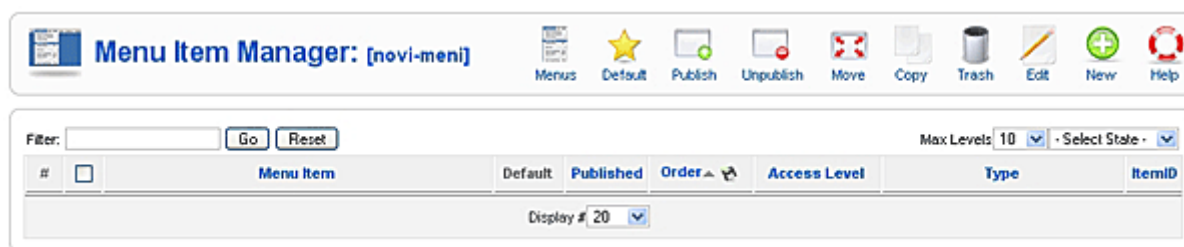
Unique Name: ⓘ

Title: ⓘ

Description: ⓘ

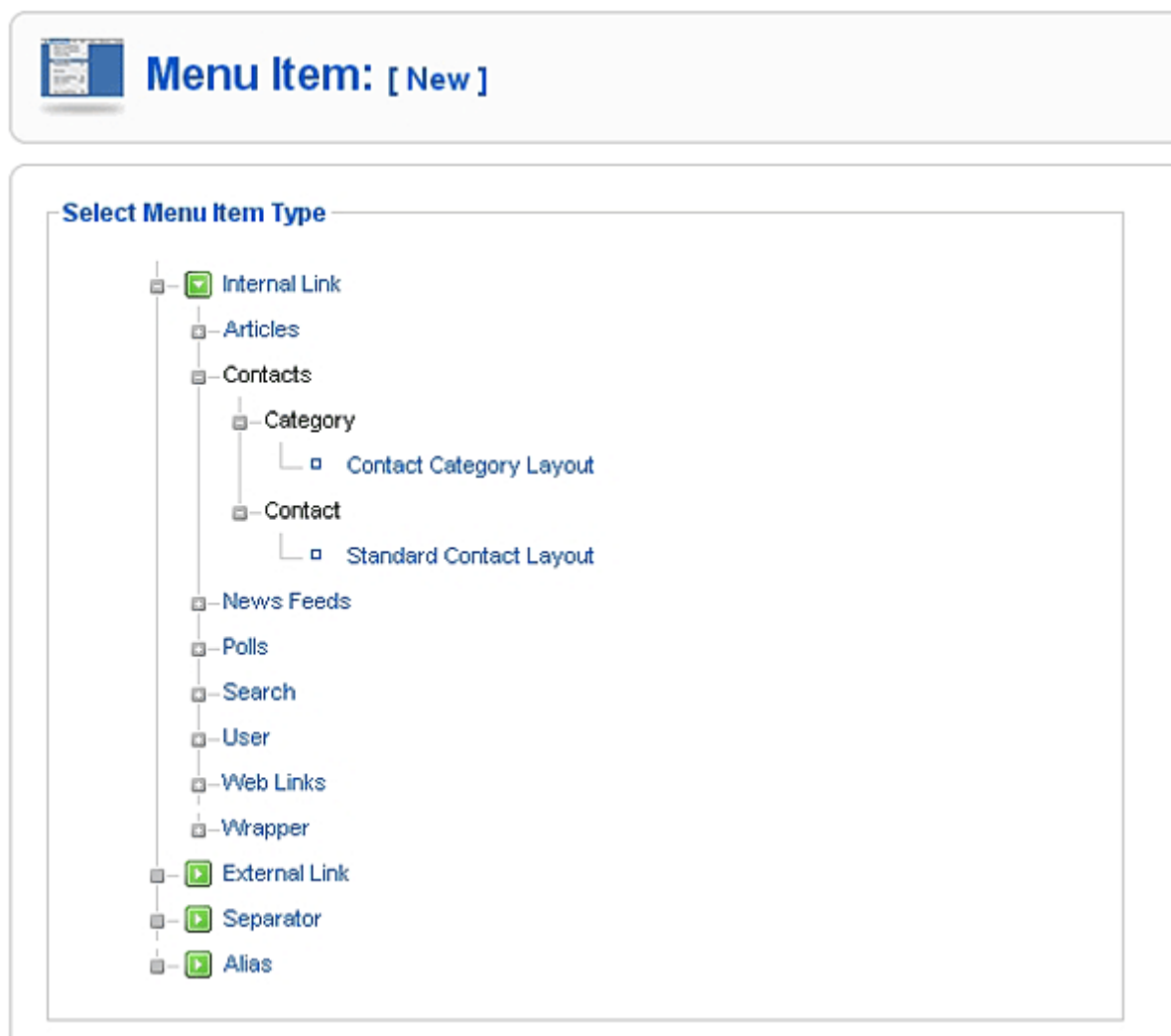
Module Title: ⓘ

Slika 63 – Kreiranje novog menija

Slika 64 – Prikaz stavki novog menija

Sa prikazanog panela biramo opciju za unos novog menija (nakon čega se prikazuje sledeći panel – slika 65). Ostale opcije su poznate iz ranijih objašnjenja, sa time što se sada odnose na stavke menija. Opcija *Menus* vrši povratak na spisak menija, dok ćemo opciju *Default* kasnije objasniti i naglasiti.

Slika 65 – Kreiranje nove stavke menija

Jedna stavka menija može biti povezana na sadržaj (*Articles*) odnosno sekcije, kategorije, zasebne članke. Naredna opcija je povezivanje na komponentu, pri čemu se u ovom panelu, u delu interni linkovi, prikazuje spisak trenutno instaliranih

komponenti (*Contact, News Feed...*). *Wrapper* predstavlja opciju stavke menija na koju se klikom prikazuje neka stranica unutar centralnog sadržaja (bilo koja stranica, čiji se url zada). Zatim postoji mogućnost povezivanja na spoljne linkove, separatore u meniju, kao i jednostavne polja za koja se definiše url. **Stavka menija nikada ne može voditi ka modulu.**

U ovom slučaju biramo povezivanje na kontakt komponentu i konkretan kontakt koji smo malopre kreirali, tako biramo *Contact > Standard Contact Layout*, nakon čega se prikazuje naredni panel (slika 66) gde vršimo unos detaljnijih parametara za stavku menija.

Slika 66 – Uređenje stavke menija koja će voditi ka kontaktu Marketing

Neki podaci će biti automatski unetu, dok se ostali ručno unose, u levom delu : Naslov stavke, alias za url, odabir menija u kome će se prikazivati, da li će biti stavka ili pod stavka, nivo pristupa, prozor u kome se prikazuje. U desnom delu se definišu dodatni parametri, zavisno od slučaja. Ovde je najvažnije u odabiru kontakta izabrati Marketing kontakt koji smo maločas kreirali. Stavka se čuva.

Kreiran je novi meni, kao i stavka u njemu koja vodi ka izabranom kontaktu. Potrebno je meni **prikazati** na javnom delu. Kod kreiranja menija, **kreiran je i modul** za njegov prikaz, zato biramo panel sa modulima, *Extensions > Module Manager*, gde pronalazimo modul (slika 67) čiji smo naziv definisali kod kreiranja menija, u ovom slučaju *novimeni*. Prema prikazu, taj modul nije objavljen, tako da ćemo izvršiti njegovo objavljivanje kao i osnovno uređenje (slika 68).

#	☐	Module Name	Enabled	Order ▲	Access Level	Position ▲
1	☐	Breadcrumbs	✓	1	Public	breadcrumb
2	☐	Banners	✓	1	Public	footer
3	☐	Footer	✓	2	Public	footer
4	☐	novimeri	✗	1	Public	left

Slika 67 – Panel sa modulima

Details

Module Type: **mod_mainmenu**

Title:

Show Title: No Yes

Enabled: No Yes

Position:

Order:

Access Level:

ID: 43

Description: Displays a Menu.

Parameters

Module Parameters

Menu Name:

Menu Style:

Start Level:

End Level:

Always show sub-menu Items: No Yes

Target Position:

Advanced Parameters

Other Parameters

Menu Assignment

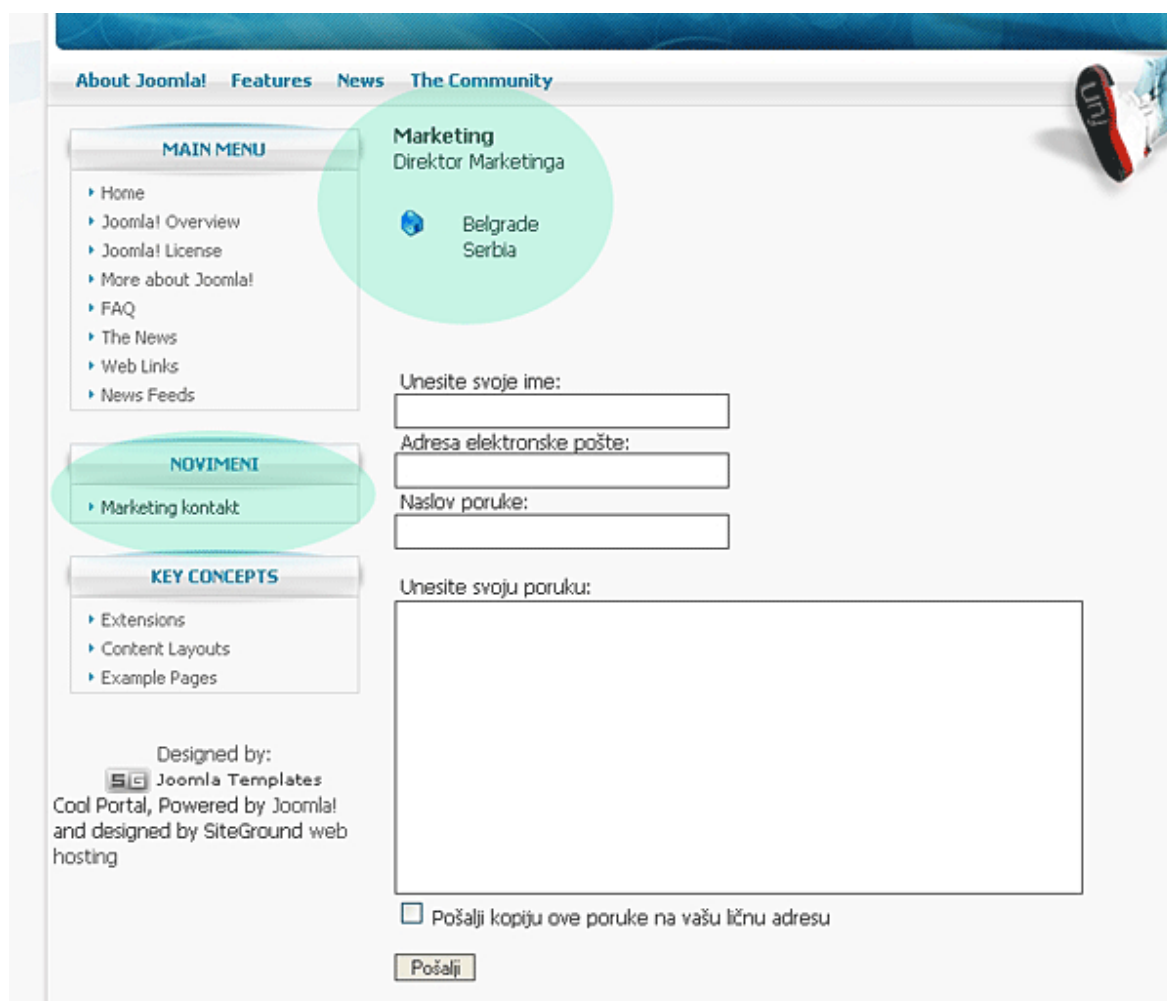
Menu: All None Select Menu Item(s) from the List

Menu Selection:

- ExamplePages
- Section Blog
- Section Table
- Category Blog
- Category Table
- keyconcepts
- Extensions
- Content Layouts
- Example Pages
- mainmenu
- Home
- Joomla! Overview
- What's New in 1.5?
- Joomla! License
- More about Joomla!

Slika 68 – Uređenje modula za prikaz definisanog menija

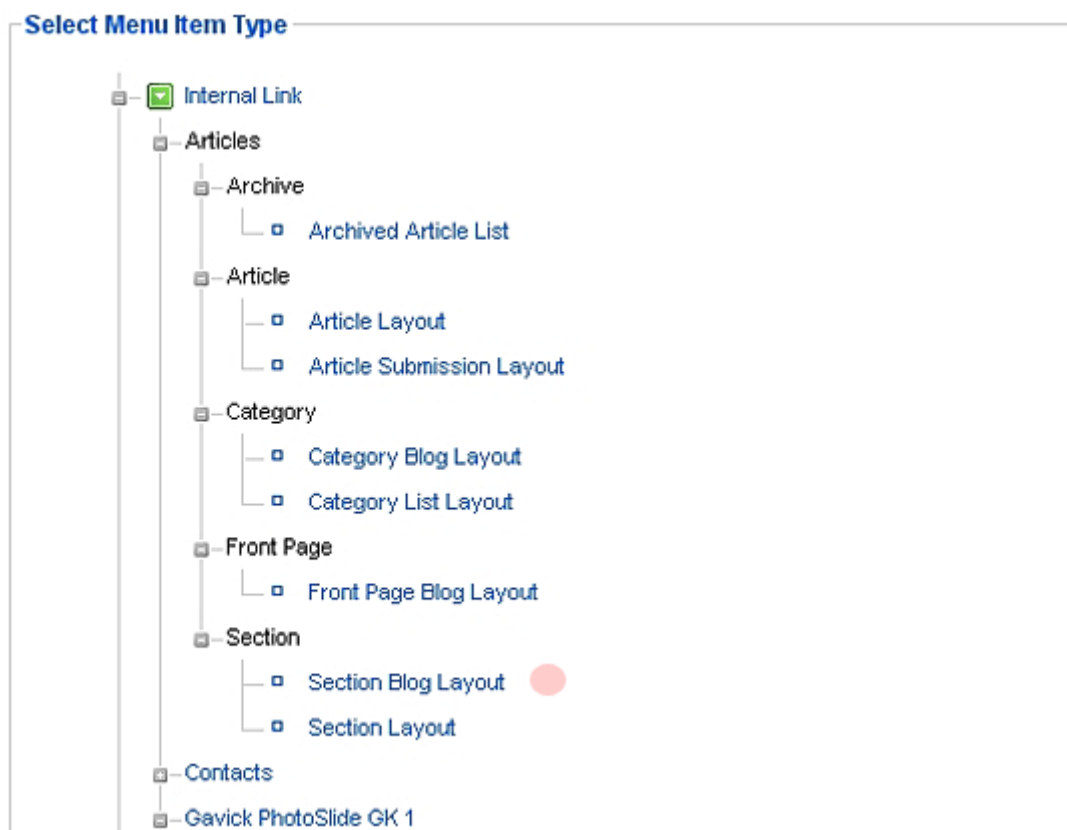
U naslovu stoji naziv menija koji smo definisali još kod kreiranja menija. Automatski je tada podešeno da ovaj modul prikazuje taj novi meni. Meni **objavljujemo** (*enabled*), biramo poziciju, npr *left*, i prioritet ispod modula Main Menu. Nivo pristupa će biti javni. U donjem prozoru se bira na kojim stranicama će biti prikazan dati modul, a u optičaju su sve stranice iz postojećih aktivnih menija. Sa desne strane, automatski je podešeno da ovaj modul prikazuje meni pod nazivom novi-meni, u listing stilu. U tom delu je moguće vršiti i dodatna podešavanja. Čuvamo opcije, vraćamo se na naslovnu stranu, gde se nakon osveženja stranice prikazuje novi meni ispod glavnog menija, koji sadrži stavku Marketing kontakt, gde se nakon klika prikazuje komponenta kontakt, odnosno konkretna kontakt forma (slika 69).

Slika 69 – Prikaz novog menija na naslovnoj strani, kao i kontakt forme do koje se dolazi nakon klika na stavku menija

Vratićemo se na kreiranje stavke menija, u administrativnom delu, odabirom opcije *Menus > noviMeni*, gde se prikazuje listing stavki, u ovom slučaju samo jedne – Marketing kontakt. Birmo kreiranje nove stavke, nakon čega se prikazuje nov panel. Kreiraćemo link ka prikazu članaka određene sekcije (slika 70). U delu *Articles* se nalazi veliki broj opcija, i sve se odnose na sadržaj. Tu možemo definisati link ka arhivi, konkretnom članku, kategoriji, sekciji, prikaz naslovne strane. Tako gde se prikazuje više članaka kasnije se definiše i **format prikaza članaka**, ono o čemu smo pričali nakon prikaza naslovne strane.

Kreiraćemo novu stavku koja će voditi ka **sekciji** Sport, tako da najpre birmo opciju *Section Blog Layout*, nakon čega se prikazuje novi panel (slika 71). U prvom delu se definišu već poznati podaci, naslov stavke, alias, putanja je automatski uneta, bira se prikaz u osnovnom delu menija, da je objavljen, i tako dalje. U drugom delu bira se sekcija ka kojoj će voditi stavka menija. Da smo u predhodnom panelu odabrali prikaz kategorije, ovde bi birali konkretnu kategoriju koja će se prikazivati.

Slika 70 – Kreiranje stavke menija ka sadržaju

Menu Item Type

Section Blog Layout Change Type

Displays a list of Articles in a Section in a Blog format.

Menu Item Details

1.	Title:	<input type="text" value="Spot"/>
	Alias:	<input type="text" value="spot"/>
	Link:	<input type="text" value="index.php?option=com_content&view=section&layout=blog"/>
	Display in:	<input type="text" value="noviMeni"/>
	Parent Item:	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;"> <ul style="list-style-type: none"> Top Marketing kontakt </div>
	Published:	☐ No ☒ Yes

Order: New Menu Items default to the last position. Ordering can be changed after this Menu Item is saved.

Parameters (Basic)

2.	Section:	<input type="text" value="Spot"/>
	Description:	☒ Hide ☐ Show
	Description Image:	☒ Hide ☐ Show
3.	# Leading:	<input type="text" value="0"/>
	# Intro:	<input type="text" value="4"/>
	Columns:	<input type="text" value="2"/>
	# Links:	<input type="text" value="0"/>

Parameters (Advanced)

Parameters (Component)

Parameters (System)

Slika 71 – Unos potrebnih parametara

Naredni deo (3.) je ključan za format prikaza članaka iz sekcije, i tu se definiše koliko će biti vodećih intro članaka (vodeći članci uvek idu u jednoj koloni), ispod toga se definiše broj članaka čiji će se intro prikazivati i broj kolona. Ispod toga će na naslovnoj biti prikazani linkovi ka ostalim člancima i u delu *Links* se definiše broj tih linkova. U ovom delu postoje i dodatne opcije, koje se u glavnom odnose na

globalne parametre članaka, tako da je moguće za konkretnu sekciju izmeniti određene parametre. Parametara ima puno, slobodno probati kod kuće.

Nakon čuvanja podataka, vratimo se na naslovnu stranu. Posle osveženja stranice prikazuje se nova stavka Sport u meniju, čijim se odabirom prikazuje stranica sa člancima iz sporta (slika 72).

Slika 72 – Prikaz stranice Sport

Vrlo je važno odabrati Default stranicu sistema. To će biti stavka u meniju čiji će se sadržaj prikazivati kada se otvori prva stranica portala. U bilo kom meniju se najpre odabere stavka i opcija Default, nakon čega ta stavka, odnosno njen sadržaj postaje primarni za prikaz kada posetilac ukuca adresu portala. Na slici 73 prikazan je primer gde je odabrana upravo stranica koju smo poslednju kreirali, inače se u praksi bira stavka menija koja vodi ka *Front Page* opciji, odnosno člancima koji su na naslovnoj strani.

Menu Item Manager: [novi-meni] Menus Default

Default Menu Item Set

Filter: Go Reset

#	☐	Menu Item	Default	Published
1	☐	Marketing kontakt		☒
2	☐	Sport	★	☒

Display # 20

Slika 73. Odabir primarne strane

Da sumiramo, kreiranjem menija automatski se kreira i modul za prikaz tog menija. Stavke menija se uređuju u delu za administraciju menija, i svaka stavka može voditi ka sadržaju (sekcija, kategorija, članak, arhiva, naslovna), komponentama (koje su instalirane u sistemu), spoljnim linkovima i još nekim elementima. Uređenje prikaza menija se vrši u delu sa modulima, gde je svakom meniju moguće dati naređenje na kojim će se stranicama i na kojim pozicijama iz šablona prikazivati.

Pri prvom susretu sa Joomla sistemom može malo biti nejasno zašto se posebno kreira meni, posebno određuje prikaz, koji su to sadržaji na koje stavka u meniju može da vodi, itd. Nakon rada u Joomla i nekoliko praktičnih realizacija sve biva kristalno jasno, kao i čemu služe komponente, razlika između komponenti i modula, itd.

3.10. Administracija modula

Moduli predstavljaju deo sistema Joomla koji takođe treba opisati. Zbog kompaktnosti sistema moduli su već morali biti pomenuti, jer su u vezi i sa komponentama, kao i sa definisanjem menija. U ovom delu ćemo sumirati priču oko administracije modula.

Moduli predstavljaju elemente Joomla sistema koji obezbeđuju određenu funkcionalnost. Glavna karakteristika modula je da se mogu prikazivati na svim pozicijama definisanim u dizajn šablonu, osim centralnog (main) sadržaja. Za svaki modul moguće je osim pozicije odabrati i stranice na kojima se prikazuje. Nakon instalacije Joomla sistema automatski su instalirani i neki osnovni moduli. Tu je pre svega *meni* modul koji, kako je već rečeno, obezbeđuje prikaz menija. Administrativnom panelu za uređenje modula (slika 74) pristupa se u delu *Extensions > Modul Manager*. Instalacija modula se vrši identično instalaciji jezika, šablona, komponente.

#	Module Name	Enabled	Order	Access Level	Position	Pages	Type	ID
1	Breadcrumbs	✓	1	Public	breadcrumb	All	mod_breadcrumbs	35
2	Banners	✓	1	Public	footer	All	mod_banners	30
3	Footer	✓	2	Public	footer	All	mod_footer	33
4	Main Menu	✓	2	Public	left	All	mod_mainmenu	1
5	novimeti	✓	2	Public	left	All	mod_mainmenu	43
6	Resources	✓	3	Public	left	Varies	mod_mainmenu	31
7	Key Concepts	✓	4	Public	left	All	mod_mainmenu	40
8	Anketa	✓	5	Public	left	Varies	mod_poll	16
9		✓	9	Public	left	Varies	mod_login	18
10							enu	39
11	Statistics	✗	8	Public	left	None	mod_stats	20
12	Login Form	✓	9	Public	left	Varies	mod_login	18

Slika 74 – Administracija modula

Za svaki modul definisan je njegov naslov, prikaz da li je objavljen, redosled na poziciji (*order*), nivo pristupa, pozicija za prikaz, broj strana na kojima se prikazuje (sve ili neke), tip modula, id.

Više modula može biti istog tipa, i tome upravo služi opcija za kopiranje iz gornjeg menija. Postoji više modula za prikaz menija, ali svi oni koriste **isti tip** modula, *mod_mainmenu*, a ono što ih razlikuje je naravno ID, kao i parametri koji ih opisuju. Ukoliko se na jednu poziciju smešta više modula, svakome od njih se određuje redosled na liniji prikaza odabrane pozicije.

Pristupićemo nekom od modula (već su prikazani moduli za anketu i meni). Odabraćemo *Login Form* modul na kome ćemo još jednom detaljno opisati opcije jednog modula. Panel za izmenu *Login Form* modula dat je na slici 75. Ovaj modul predstavlja jedan od osnovnih modula u Joomla sistemu i definisan je od same instalacije. Praktično predstavlja polje za logovanje korisnika na sistem. U parametrima se upisuje naziv (1.) i to je podatak koji se može prikazivati na javnom delu sistema, iznad modula. Da li je modul aktiviran i da li će se naslov prikazivati definiše se nakon naziva modula. Dalje se definiše pozicija iz šablona na kojoj će se modul prikazivati (obratiti pažnju da li je ta pozicija definisana na šablonu), kao i redosled. Moguće da je potrebno odabrati poziciju, zatim sačuvati parametre (Apply) nakon čega će biti učitani trenutni redosled. Tada se bira nivo prikaza modula, odnosno da li će ga videti svi, registrovani ili specijalni članovi. Ispod toga se definišu stranice na kojima će se modul prikazivati, mogu se odabrati sve, ili određene strane. Iz tog razloga je najbolje module uređivati na kraju, kada je meni u potpunosti kreiran.

Details

Module Type: **mod_login**

Title: Login Form **1.**

Show Title: No Yes

Enabled: No Yes

Position: left **2.**

Order: 9:Login Form

Access Level: Public

ID: 18

Description: This Module displays a username and password login form. It also displays a link to retrieve a forgotten password. If user registration is enabled (in the Global Configuration settings), another link will be shown to enable self-registration for users.

Menu Assignment

Menus: All None Select Menu Item(s) from the List **3.**

Menu Selection: ExamplePages, Section Blog, Section Table, Category Blog, Category Table, keyconcepts, Extensions

Parameters

Module Parameters **4.**

Caching: Never

Module Class Suffix:

Pre-text:

Post-text:

Login Redirection Page: - Select Item -

Logout Redirection Page: - Select Item -

Greeting: No Yes

Name/Username: Username

Encrypt Login Form: No Yes

Slika 75 – Parametri Login modula

U desnom delu panela administracije konkretnog modula (4.) se razlikuje od modula do modula. Tu su definisani dodatni parametri koji opisuju jedan modul. Ne postoji šablon za podešavanje parametara, i zavise od slučaja do slučaja. Na kraju sačuvati parametre.

3.11. Joomla plugin

Slično komponentama i modulima u okviru Joomla sistema postoje i dodaci, odnosno *plugin*. Instalacija i administracija se vrše vrlo slično modulima (*Extensions > Plugin Manager*). Glavna osobina dodataka je prikazivanje i proširenje opcija u centralnom delu sadržaja. Primer : aktivacija dodatka za ocenjivanje članaka, editor teksta, mogućnosti pretrage. Većina dodataka postoji automatski nakon instalacije, dok je uvek moguće instalirati nove dodatke. Često je moguće naći ceo paket koji sadrži komponentu, modul i dodatak (plugin) koji zajedno omogućuju novu funkcionalnost Joomla sistema.

3.12. Upravljanje korisnicima

Vrlo važna osobina portala je mogućnost razvijanja članstva. Posetioci imaju opciju da se registruju na sistem, ostave osnovne podatke, i time dobiju određene privilegije. Sa druge strane, administrator time dobija članstvo na svom portalu, sa posetiocima može direktno da komunicira, obaveštava ih o promenama na portalu, nekom od korisnicima dodeli veće privilegija (uredničke, administratorske).

Joomla u svom osnovnom izdanju poseduje odličan mehanizam za kreiranje članstva. Uz neke dodatne komponente (*Community Builder*) moguće je sistem članstva podići na daleko viši nivo, gde će svaki korisnik ostaviti i više podataka, fotografiju, opcije da uređuje svoj profil. U ovom delu opisaćemo osnovne funkcionalnosti članstva na portalu i upravljanje korisnicima.

Panelu za upravljanje korisnicima pristupa se opcijom *Site > User Manager*, u administrativnom delu Joomla sistema. Izgled panela prikazan je na slici 76. Za svakog od korisnika prikazano je ime, korisničko ime, da li je trenutno logovan na sistem, da li je odobren, kojoj grupi pripada, email, poslednja poseta i ID.

#	Name	Username	Logged In	Enabled	Group	E-Mail	Last Visit	ID
1	Administrator	admin	✓	✓	Super Administrator	email@kk.com	2008-09-26 17:22:27	62
2	Mlos	mlos		✓	Author	k@kk.com	2008-09-17 12:21:45	63

Slika 76 – Panel za upravljanje korisnicima

U osnovnim podešavanjima sistema definiše se da li će se korisnici registrovati bez odobrenja ili sa odobrenjem. Jedna od opcija je i da ne postoji mogućnost registracije korisnika (neće biti prikazan Login modul) već bi to činio administrator iz prikazanog panela.

Svaki korisnik može imati određeni nivo pristupa, tako da pripada određenoj grupi. Prikaz detalja za svakog korisnika moguće je videti odabirom korisnika (slika 77), gde je moguće menjati pomenute parametre. Moguće je vršiti ručnu izmenu lozinke, blokirati korisnika, skinuti ga sa liste za prijem sistemskih poruka, definisati jezik prikaza, editor kroz koji može unositi podatke, vremenska zona.

User Details	
Name	Milos
Username	milos
E-mail	kontakt@milosblog.com
New Password	
Verify Password	
Group	<ul style="list-style-type: none"> Public Front-end - Registered - Author - Editor - Publisher - Public Back-end - Manager - Administrator - Super Administrator
Block User	☒ No ☐ Yes
Receive System E-mails	☒ No ☐ Yes
Register Date	2008-09-17 12:18:53
Last Visit Date	2008-09-17 12:21:45

Parameters	
Front-end Language	<input type="text" value="Select Language"/>
User Editor	<input type="text" value="Select Editor"/>
Help Site	<input type="text" value="Local"/>
Time Zone	<input type="text" value="(UTC +01:00) Amsterdam, Berlin, Brussels, C"/>

Contact Information	
No Contact details linked to this User: See Components =>Contact=> Manage Contacts for details.	

Slika 77 – Izmena parametara konkretnog korisnika

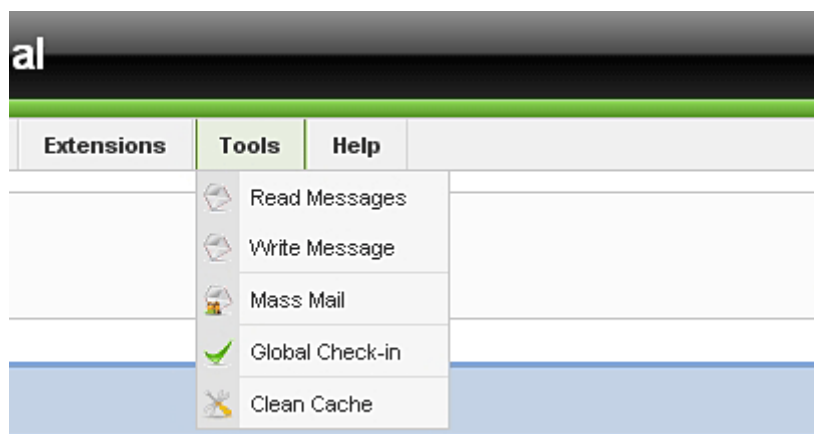
Verovatno najvažniji podatak je nivo pristupa. Postoji *FrontEnd* –nivoi pristupa sa javne strane, i *BackEnd* – nivoi pristupa administrativne strane. Korisnik koji ima bilo koji od *BackEnd* nivoa može pristupiti administrativnom delu (kompletno ili delimično) kao i javnom delu. Korisnik koji ima definisan bilo koji od *FrontEnd* pristupa, može pristupiti javnom delu, u zavisnosti od nivoa, ali ne može pristupiti administrativnom delu.

Nivoi pristupa javne strane su: registrovani član, autor, editor i objavljiivač. Glavna razlika je u tome što registrovani član ne može učestvovati u kreiranju osnovnog sadržaja, dok ostali nivoi to mogu. Tako Autor može pristupiti javnom delu za unos sadržaja (koji se definiše kroz meni), Editor može upisivati i menjati svoj i sadržaj, takođe i Objavljiivač koji ima i neke dodatne opcije na javnoj strani sistema.

U Administrativnom delu se definišu 3 nivoa: Menadžer, koji ima pravo pristupa svim sadržajima i nekim dodatnim delovima sistema, Administrator i Super Administrator koji imaju daleko veće, skoro kompletne ili kompletne mogućnosti u administrativnom delu.

3.13. Dodatni alati

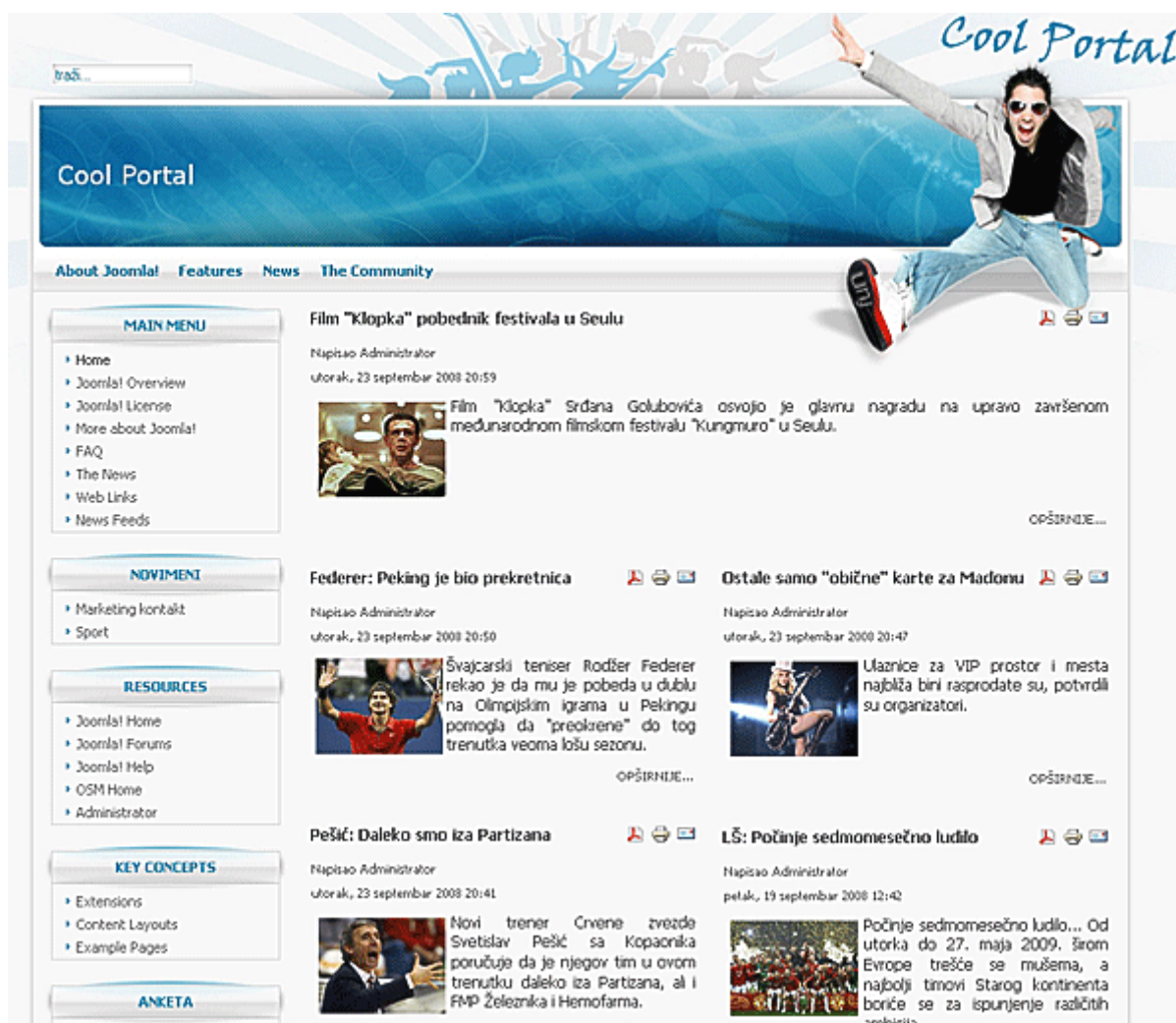
U administrativnom delu postoji još jedan panel sa dodatnim alatima (slika 78). Opcija za čitanje poruka koje administrator dobija, ili pisanje poruka ostalim članovima (pojedinačno) , kao i grupno (*Mass mail*).

Slika 78 – Dodatni alati Joomla sistema

Globalno čekiranje služi za otključavanje unosa, koji mogu biti zaključani ukoliko neko sa nivoom pristupa – menadžer ili administrator, ostane u nekom unosu i ne sačuva ga ispravno, ili mu u međuvremenu istekne sesija, i jednostavno unos ostane zaključan. Sistem zaključavanja je koristan jer to znači da u isto vreme ne mogu dve osobe vršiti izmenu istog unosa, jer jedna izmena ne bi uspela. Globalno čekiranje je uvek tu za svaki slučaj da zaključane unose otključa. Poslednja opcija služi za čišćenje keširanih strana (poslednje 2 opcije će biti daleko jasnije kroz praksu, mada su sekundarne u celom sistemu).

3. 14. Osvrt na kreiranje portala

Slika 78 – Finalni izgled portala

Ovim tutorijalom su prikazane sve važne opcije Joomla sistema za upravljanje sadržajem. Postoje parametri koje bi bilo naporno objašnjavati jer se razlikuju od slučaja do slučaja, pre svega parametri nekih komponenti i modula, što kroz praktični rad i malu praksu neće biti problem.

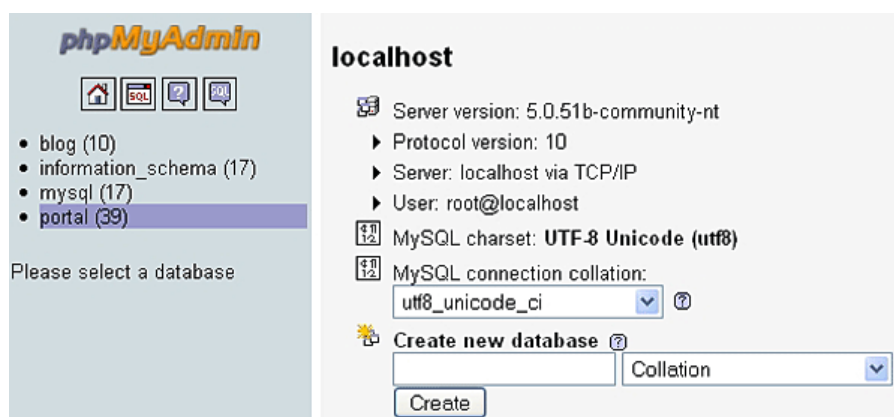
Za Joomla sistem je potrebno malo strpljenja i prakse, gotovo je nemoguće sve naučiti preko noći. Važno je sistem administrirati ispravnim redom, jedan od predloga je dat u ovom tutorijalu. Najpre osmisliti izgled stranice, odabrani šablon prilagoditi, izvršiti osnovna podešavanja sistema, kreirati sadržaj, odabrati i podesiti komponente, definisati menije i uneti stavke, odabrati i podesiti module. Uvek postoje i dodatne manje izmene koje je potrebno van ovih koraka uraditi.

3.15. Prenos Joomla sajta

Ukoliko je sajt kreiran na lokalu a potrebno je da bude objavljen na internetu, izvršiće se prenos kompletnog sistema. Drugi slučaj je prenos sa jednog računara (lokala) na drugi. Suština prenosa je ista, potrebno je **iskopirati kompletan folder u kome je instalirana Joomla i uraditi eksportovanje baze podataka** sa prve lokacije, i **importovanje** na drugu lokaciju. Na taj način biće prenet Joomla sistem sa svim fajlovima putem kojih funkcioniše, dizajn, dodaci, i najvažnije sadržaj koji se čuva u bazi.

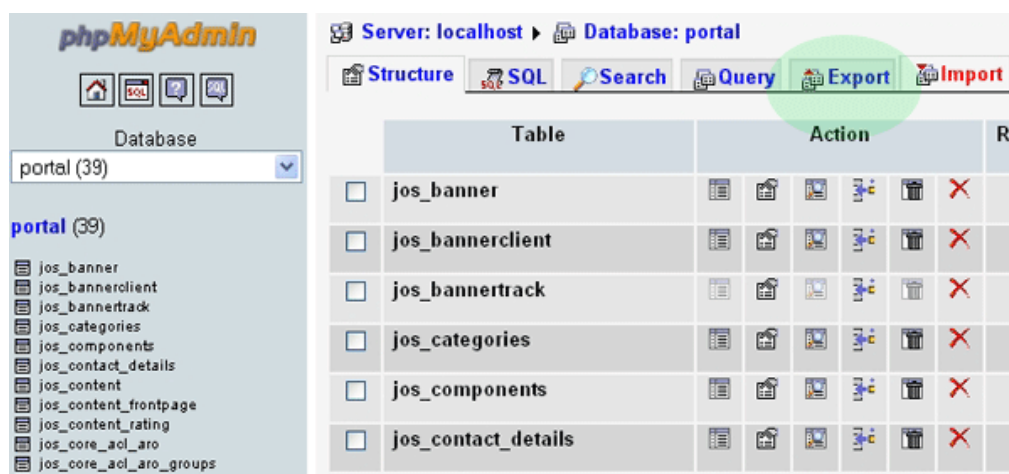
3.15.1. Eksportovanje baze

Da bi se baza eksportovala potrebno je pristupiti phpMyAdmin panelu, u kome se inače i kreiraju i administriraju baze na lokalu. Ukoliko se koristi WAMP server, pristup panelu se klikom na ikonicu startovanog WAMP programa, a zatim i opcije phpMyAdmin. U levom delu panela nalazi se spisak baza koje se nalaze na lokalu, potrebno je odabrati bazu čije se eksportovanje vrši, u ovom slučaju baza *portal* (slika 77)

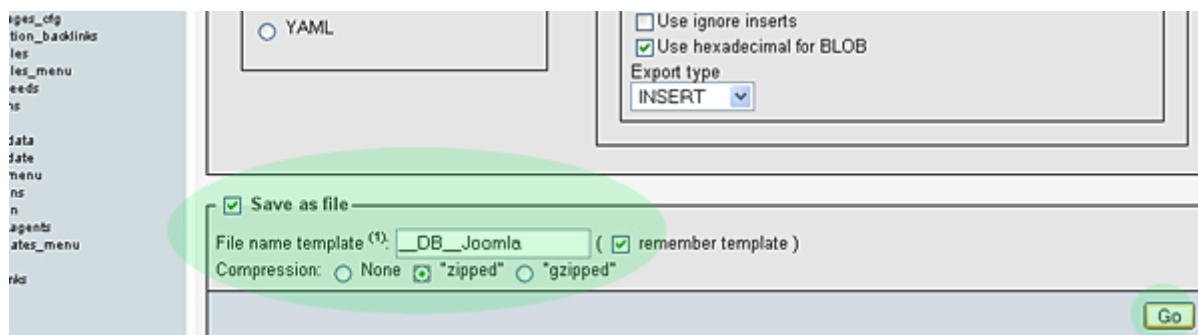
Slika 77 – Odabir baze

Nakon odabira baze, pristupa se njenoj administraciji. Iz mnoštva opcija potrebno je odabrati opciju Export koja se nalazi u gornjem meniju (slika 78).

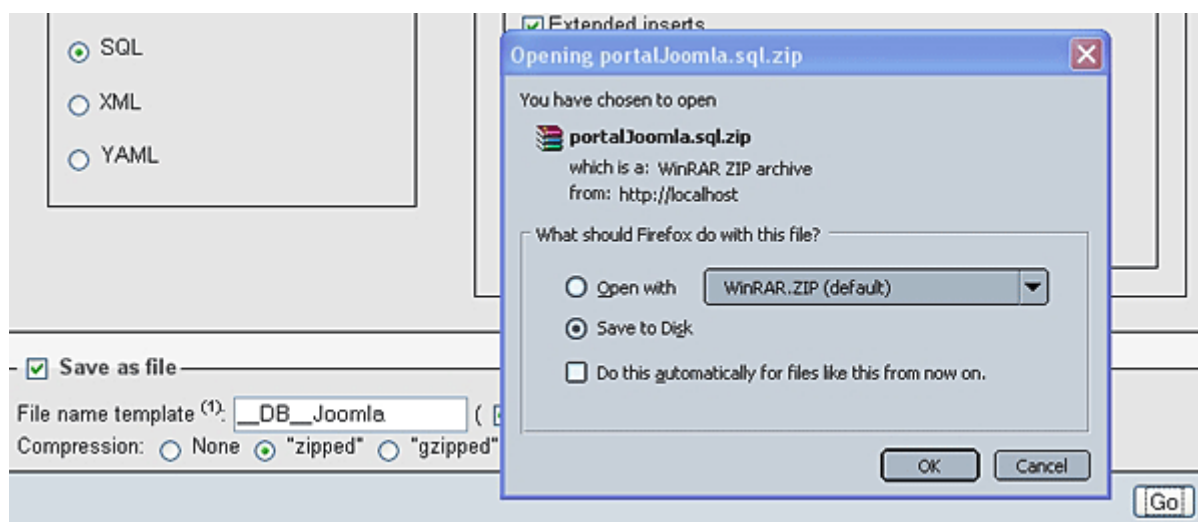

Slika 78 – Odabir opcije za export baze

Zatim se prikazuje panel za eksportovanje baze. Na dnu stranice upisati naziv pod kojim će biti sačuvana baza, kao i tip kompresije, nakon čega se bira opcija GO (slika 79), nakon čega se prikazuje prozor za čuvanje fajla (slika 80), čime će baza, u obliku zip fajla biti sačuvana, odnosno eksportovana.

Slika 79 – Imenovanje baze koja se eksportuje

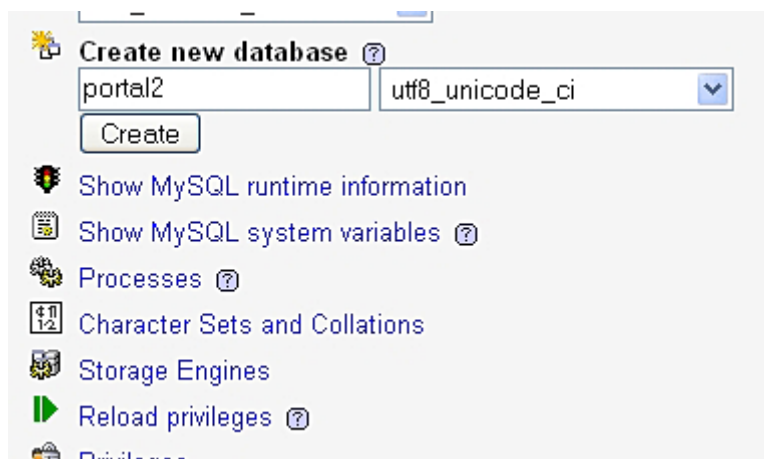

Slika 80 – Čuvanje baze

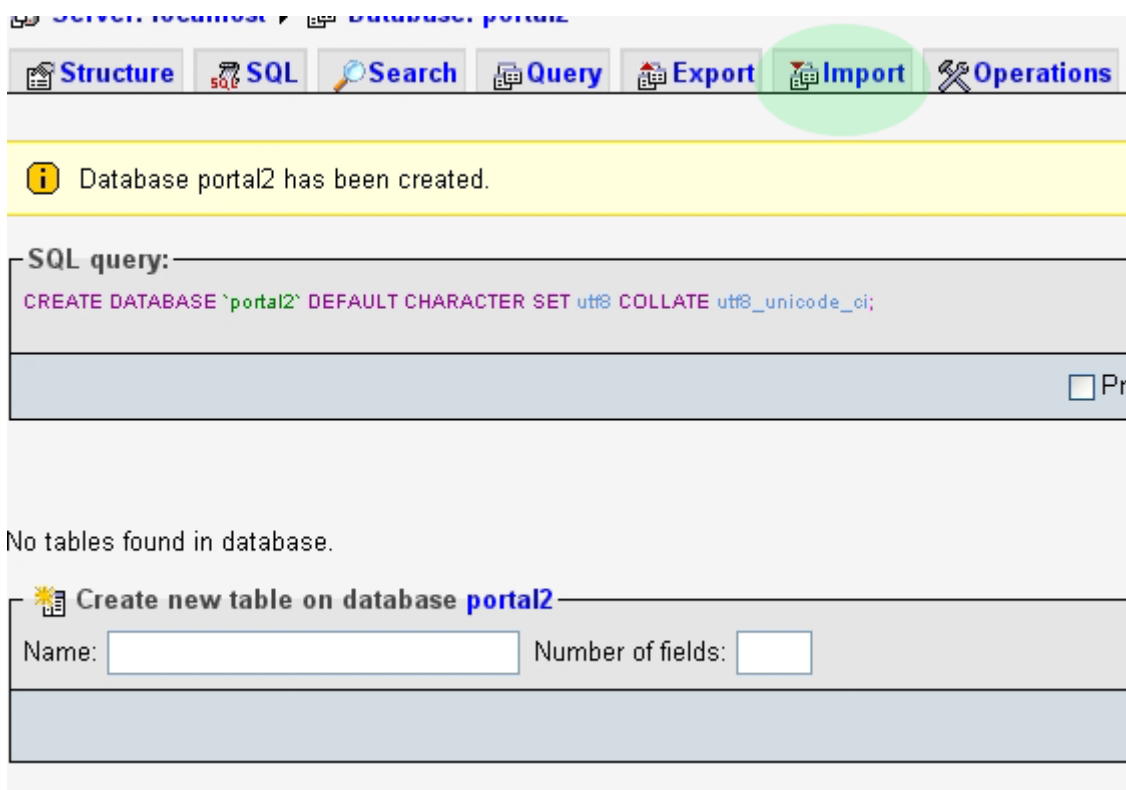
Ovim je baza sačuvana u obliku sql zipovanog fajla. U paketu sa folderom u kome je instalirana Joomla na lokalu (u ovom primeru folder **portal** u okviru foldera `c:/wamp/www/`) predstavlja kompletan sajt koji se prenosi, bilo na drugi lokal ili na veb server.

3.15.2. Importovanje baze i setovanje parametara

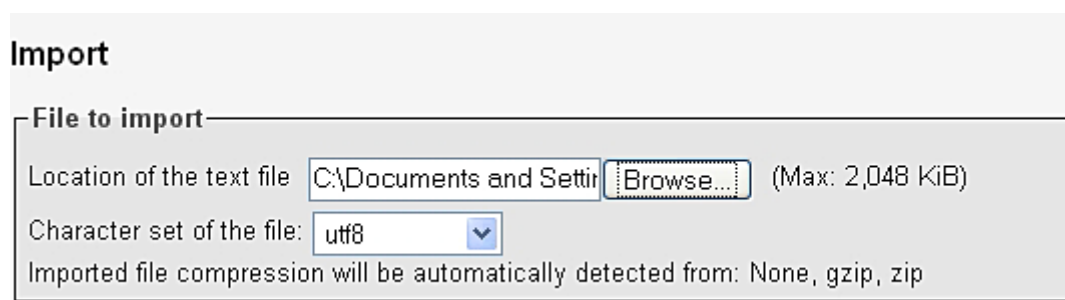
Baza se importuje na drugom računaru ili na veb serveru. Suština je da se najpre pristupi phpMyAdmin panelu, kao što je to učinjeno kod eksportovanja. Potrebno je najpre jednostavno kreirati novu bazu (slika 81) i u nakon toga odabrati opciju import (slika 82), zatim sql zip fajl u kome je sačuvana baza, i odabir opcije GO (slika 83). Time je u novu kreiranu bazu importovana kompletna baza koju smo u predhodnom delu eksportovali, odnosno importovane su sve njene tabele sa podacima.

Slika 81 – Kreiranje nove baze

Slika 82 – Odabir opcije Import

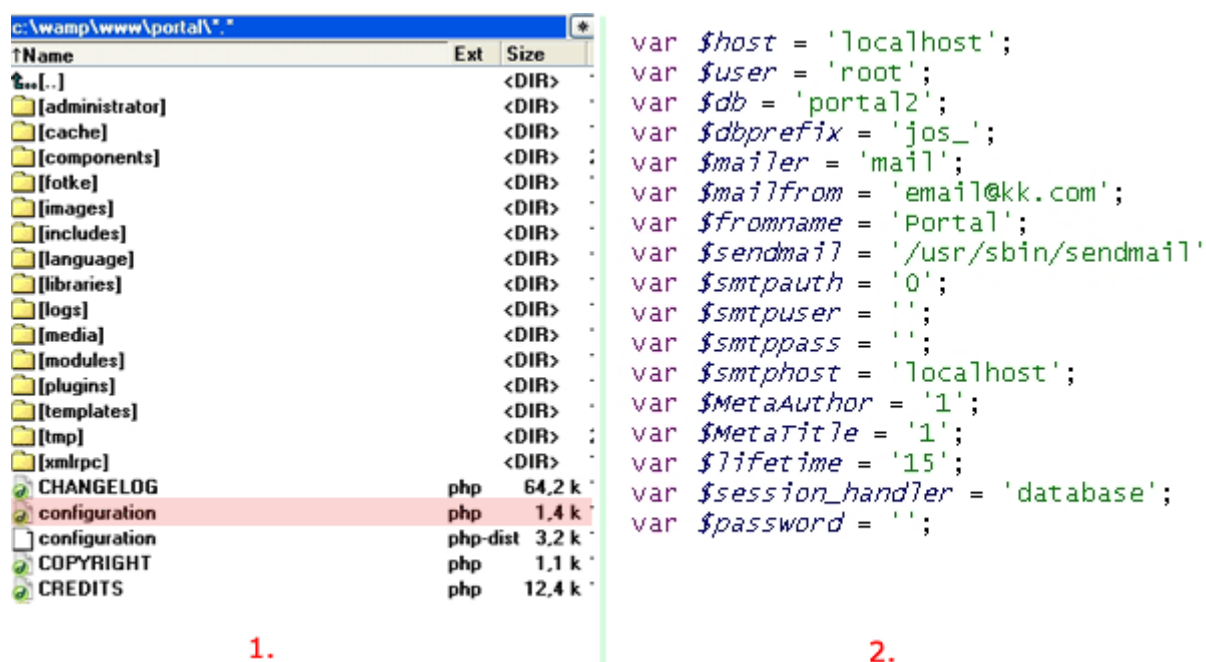

Slika 83 – Odabir fajla za import

Predhodnim koracima je samo importovana baza na novi lokal. Pored baze, kopira se i folder u kome je instalirana Joomla. Recimo da je folder *portal* iskopiran na drugi računar, u lokalni folder *c:/wamp/www/* (slika 84 – 1).

Sada imamo importovanu bazu, i iskopiran folder. Potrebno je konfiguraciju Joomla sistema „naterati“ da podatke uzima baš iz **one baze** koju smo importovali, odnosno izvršiti **povezivanje Joomla sistema i baze**.

U okviru fajla *configuration.php*, koji se nalazi u Joomla folderu, potrebno je izvršiti promene svih onih linija koda koje se odnose na lokalno podešavanje (slika 84 – 2), pre svega **naziv baze** (u ovom slučaju *\$db*), **korisničko ime za pristup bazi** (u ovom slučaju će to biti default podešavanje baze, znači *\$user* će biti *root*) kao i **lozinka** (bez lozinke). Ukoliko se ne koriste ovi parametri, već je kreiran poseban korisnik i lozinka za pristup konkretnoj bazi, unose se kreirani parametri. Takođe obratiti pažnju na linije koda koje daju informaciju **o lokalnom folderu** u kome se nalaze pomoćni folderi Joomla sistem, odnosno parametri *\$log_path* i *\$tmp_path*, gde na kraju recimo ostaje *\\tmp*, ali će se *C:\\wamp\\www\\portal* možda promeniti, zavisno gde je na lokalu instalirana Joomla.

Slika 84 – Izmena konfiguracionog fajla, odnosno povezivanje Joomla sistema sa bazom

4. Dodatne informacije

Zvanični sajt Joomla zajednice se nalazi na adresi www.joomla.org , gde se uvek može naći poslednja verzija Joomla softvera. **Važno je pratiti nove verzije i vršiti redovan update Joomla sistema.** Osim Joomla softvera može se doći i do aktuelnih verzija modula, komponenti, dodataka, na adresi extensions.joomla.org . U okviru Joomla zajednice funkcioniše i forum podrške, na adresi forum.joomla.org , koji sadrži i poseban deo, *Serbian/Montenegro Forum*, gde se uvek može doći do kvalitetnih informacija i saveta iz domaće Joomla zajednice.

Kad smo već kod domaćih zajednica, posebno se mora pomenuti Joomla zajednica Srbije na adresi www.joomlaserbia.com , Joomla zajednica Crne Gore na adresi www.joomlamontenegro.com , Joomla zajednica Hrvatske na adresi www.crojoomla.com . Na ovim sajtovima moguće je naći prevode za Joomla sistem ili neke komponente, kao i razne informacije o lokalnim zajednicama.

www.joomla.org
extensions.joomla.org
forum.joomla.org

www.joomlaserbia.com
www.joomlamontenegro.com
www.crojoomla.com

Sve kritike, primedbe i izmene vezane za ovaj tutorijal su dobrodošle i moguće ih je poslati na email autora kontakt@milosblog.com .

kontakt@milosblog.com